

Jean Monnet
Centre of Excellence
JMCoE-USC

Co-funded by the
European Union

Golovataia Ludmila
Cazacu Vitalie
Cornea Valentina

ANALIZA EMPIRICĂ

CA MIJLOC DE ÎNȚELEGERE
A INTEGRĂRII EUROPENE
ȘI A IDENTITĂȚII
UNIUNII EUROPENE

CHIȘINĂU • 2026

Jean Monnet
Centre of Excellence
JMCoE-USC

Co-funded by the
European Union

GOLOVATAIA Ludmila
CAZACU Vitalie
CORNEA Valentina

ANALIZA EMPIRICĂ CA MIJLOC DE ÎNȚELEGERE A INTEGRĂRII EUROPENE ȘI A IDENTITĂȚII UNIUNII EUROPENE

PRINT
CARO
CHIȘINĂU 2026

Note de curs au fost publicate cu sprijinul Comisiei Europene în cadrul implementării proiectului educațional **Centrul de Excelență Jean Monnet 101126909 - JMCoE-USC**

Aprobat spre publicare de către Catedra de Științe Economice Facultatea de Economie, Inginerie și Științe Aplicate a Universității de Stat „Bogdan Petriceicu Hasdeu” din Cahul, pv. Nr. 6 din 15 ianuarie 2026.

Recenzenți:

Alexandru CAUIA, doctor habilitat în drept, profesor universitar

Irina TODOS, doctor în științe economice, conferențiar universitar

Note de curs „Analiza empirică ca mijloc de înțelegere a integrării europene și a identității Uniunii Europene” sunt elaborate pentru studenți, masteranzi și toți cei interesați de studiul procesului de integrare europeană dintr-o perspectivă analitică și interdisciplinară. Lucrarea are drept scop facilitarea înțelegerii principalelor dimensiuni ale integrării europene prin valorificarea metodelor de analiză empirică, a datelor statistice, a documentelor oficiale și a exemplelor relevante din evoluția Uniunii Europene. Materialul este structurat astfel încât să ofere atât repere teoretice esențiale, cât și instrumente practice de analiză a fenomenelor și proceselor europene. În cadrul notelor de curs sunt abordate aspecte ce țin de fundamentele integrării europene, dinamica instituțională a Uniunii Europene, politicile europene, identitatea europeană, precum și relația dintre cetățean, stat și spațiul comunitar. O atenție deosebită este acordată interpretării critice a surselor, comparării indicatorilor și înțelegerii modului în care analiza empirică contribuie la explicarea transformărilor politice, economice și sociale din cadrul Uniunii Europene. Prin conținutul său, lucrarea contribuie la formarea competențelor de analiză, sinteză, interpretare a datelor și argumentare academică, necesare în studierea integrării europene și a identității Uniunii Europene. Note de curs pot fi utilizate în procesul didactic, în activitatea individuală a studenților, precum și ca material de referință pentru aprofundarea problematicei europene contemporane.

DESCRIEREA CIP A CAMEREI NAȚIONALE A CĂRȚII DIN REPUBLICA MOLDOVA

Golovataia, Ludmila.

Analiza empirică ca mijloc de înțelegere a integrării europene și a identității Uniunii Europene / Golovataia Ludmila, Cazacu Vitalie, Cornea Valentina; Universitatea de Stat „B.P. Hasdeu” din Cahul, Jean Monnet Centre of Excellence JMCoE-USC. – Chișinău: Print-Caro, 2026. – 192 p.

Ref. bibliogr. la sfârșitul temelor. – Cu sprijinul Comisiei Europene. – [100] ex.

ISBN 978-9975-88-136-4.

327:061.1EU+339.92(075.8)

G 68

Sprijinul acordat de Comisia Europeană pentru elaborarea acestei publicații nu implică aprobarea conținutului, care reflectă doar opinia autorilor și nu implică responsabilitatea Comisiei pentru utilizarea informațiilor conținute în lucrare.

Tipar executat la Tipografia “Print-Caro”, mun. Chișinău, str. Columna, 170

© Golovataia Ludmila, Vitalie Cazacu, Cornea Valentina, 2026

CUPRINS

INTRODUCERE	8
LISTA ABREVIERILOR	11

TEMA 1. ISTORIA DEZVOLTĂRII ȘI FORMĂRII IDENTITĂȚII

UNIUNII EUROPENE	12
1.1. Formarea identității europene: premise istorice și ideologice	12
1.2. De la Comunitățile Europene la Uniunea Europeană: etapele integrării și consolidarea valorilor comune	14
1.3. Identitatea UE în prezent: dimensiunea politică, culturală și cetățenească	17

TEMA 2. SISTEMUL ORGANIZAȚIONAL AL UE: ABORDARE INSTITUȚIONALĂ.....

2.1. Cadrul instituțional al Uniunii Europene: structura, competențe și principii de funcționare.....	22
2.2. Rolul instituțiilor decizionale în procesul de elaborare și adoptare a politicilor europene	24
2.3. Interacțiunea dintre instituțiile UE și statele membre în sistemul de guvernanță multilevel.....	26
2.4. Evoluția echilibrului instituțional și consolidarea dimensiunii democratice a UE	28

TEMA 3. TRATATUL DE LA LISABONA ȘI IDEEA UNEI CONSTITUȚII A UNIUNII EUROPENE.....

3.1. Contextul elaborării Tratatului de la Lisabona și eșecul proiectului Constituției pentru Europa	35
3.2. Inovațiile instituționale și juridice introduse prin Tratatul de la Lisabona	36
3.3. Personalitatea juridică a Uniunii Europene și consolidarea dimensiunii democratice	38
3.4. Impactul Tratatului de la Lisabona asupra funcționării UE și perspectivelor de integrare europeană	40

TEMA 4. CARACTERISTICILE FUNCȚIONALE ALE UE ȘI SISTEMUL DE LUARE A DECIZIILOR	46
4.1. Natura funcțională a Uniunii Europene și specificul guvernanței sale	46
4.2. Distribuirea competențelor și principiile de exercitare a acestora.....	48
4.3. Procedurile de luare a deciziilor și legitimitatea procesului decizional în UE	50
 TEMA 5. PROCESELE DE INTEGRARE ECONOMICĂ ȘI MONETARĂ: ETAPELE PRINCIPALE ȘI CONTINUITATEA	56
5.1. Etapele integrării economice europene: de la piața comună la piața internă	56
5.2. Crearea și dezvoltarea Uniunii Economice și Monetare: mecanisme și instituții.....	58
5.3. Guvernanța economică a UE și coordonarea politicilor macroeconomice	60
5.4. Continuitatea și provocările integrării economice și monetare în contextul actual	62
 TEMA 6. STRATEGIA UE PENTRU DEZVOLTARE DURABILĂ: DIRECȚII PRINCIPALE	68
6.1. Conceptul de dezvoltare durabilă în cadrul Uniunii Europene și evoluția cadrului strategic	68
6.2. Obiectivele și direcțiile principale ale Strategiei UE pentru dezvoltare durabilă.....	70
6.3. Integrarea dimensiunii economice, sociale și de mediu în politicile UE.....	72
6.4. Mecanisme de implementare, monitorizare și provocări ale dezvoltării durabile în UE.....	74
 TEMA 7. POLITICA AGRICOLĂ COMUNĂ A UE ȘI PARAMETRII DE IMPLEMENTARE	79
7.1. Evoluția și obiectivele Politicii Agricole Comune a Uniunii Europene.....	79
7.2. Instrumentele și mecanismele de funcționare ale PAC.....	81

7.3. Reforma PAC și orientarea către dezvoltare rurală și sustenabilitate	83
7.4. Implementarea PAC în statele membre și provocările actuale ..	84

TEMA 8. POLITICA SOCIALĂ ÎN STRATEGIA

DE DEZVOLTARE A UE	90
8.1. Evoluția și obiectivele politicii sociale a Uniunii Europene.....	90
8.2. Instrumentele și mecanismele de implementare a politicii sociale la nivel european.....	92
8.3. Dimensiunea socială a Strategiei de dezvoltare a UE: ocupare, incluziune și coeziune socială.....	93
8.4. Provocări actuale și perspective ale modelului social european	94

TEMA 9. POLITICA UE ÎN DOMENIUL ȘTIINȚEI

ȘI TEHNOLOGIEI: CONTINUITATEA DEZVOLTĂRII.....	99
9.1. Evoluția politicii Uniunii Europene în domeniul științei și tehnologiei	100
9.2. Cadrul instituțional și programele de finanțare pentru cercetare și inovare	101
9.3. Integrarea cercetării și inovării în strategiile de dezvoltare ale UE.....	102
9.4. Provocări actuale și perspective ale Spațiului European de Cercetare și Inovare.....	104

TEMA 10. POLITICA ÎN DOMENIUL EDUCAȚIEI ȘI CULTURII: CLASIFICARE, ECHILIBRU ȘI PARAMETRII

DE IMPLEMENTARE	109
10.1. Evoluția și cadrul conceptual al politicii Uniunii Europene în domeniul educației și culturii	109
10.2. Instrumentele și programele europene pentru educație și cultură: mecanisme de implementare	111
10.3. Echilibrul dintre competențele UE și cele ale statelor membre și impactul asupra identității europene.....	112

TEMA 11. DIRECȚIILE PRINCIPALE ALE POLITICII UE ÎN SOLUȚIONAREA PROBLEMELOR DE MEDIU: ETAPE ȘI PARAMETRII PRINCIPALI DE IMPLEMENTARE	117
11.1. Evoluția politicii de mediu a Uniunii Europene și cadrul normativ	117
11.2. Principiile fundamentale ale politicii de mediu și integrarea dezvoltării durabile în acțiunea Uniunii Europene	119
11.3. Instrumentele și mecanismele de implementare a politicii de mediu la nivel european.....	121
11.4. Provocări actuale și rolul Pactului Verde European în transformarea modelului de dezvoltare.....	123

TEMA 12. POLITICA ENERGETICĂ A UE: ELABORAREA STRATEGIILOR, FORMAREA PIEȚEI ENERGETICE ȘI ASIGURAREA SECURITĂȚII ENERGETICE A STATELOR MEMBRE	129
12.1. Evoluția politicii energetice a Uniunii Europene și cadrul strategic	130
12.2. Formarea pieței interne a energiei: liberalizare, interconectivitate și reglementare.....	131
12.3. Securitatea energetică a Uniunii Europene: diversificarea surselor, solidaritate și reziliență	131
12.4. Tranziția energetică și rolul surselor regenerabile în contextul Pactului Verde European.....	133

TEMA 13. POLITICA COMERCIALĂ COMUNĂ A UE: PRINCIPII ȘI STRATEGIE DE IMPLEMENTARE	140
13.1. Principiile fundamentale ale politicii comerciale comune a Uniunii Europene	140
13.2. Cadrul instituțional și mecanismele de elaborare a politicii comerciale	142
13.3. Instrumentele politicii comerciale: acorduri comerciale, măsuri de apărare comercială și politica tarifară	144
13.4. Dimensiunea externă a politicii comerciale a UE și rolul acesteia în economia globală	146

TEMA 14. IMPORTANȚA INTERNAȚIONALĂ A MONEDEI EURO ȘI EXTINDEREA ARIEI SALE DE UTILIZARE.....	152
14.1. Evoluția euro ca monedă internațională și poziția sa în sistemul monetar global.....	152
14.2. Factorii economici și instituționali care determină utilizarea internațională a euro	154
14.3. Extinderea ariei de utilizare a euro: state din zona euro, state candidate și utilizări externe.....	156
14.4. Provocări și perspective ale consolidării rolului global al monedei euro.....	158
 TEMA 15. PARTENERIATUL ESTIC ÎN CONTEXTUL POLITICII EUROPENE DE VECINĂTATE A UE.....	 164
15.1. Cadrul conceptual al Politicii Europene de Vecinătate și locul Parteneriatului Estic.....	165
15.2. Obiectivele, principiile și instrumentele Parteneriatului Estic	166
15.3. Dimensiunea politică, economică și de securitate a cooperării cu statele partenere.....	168
15.4. Provocări, rezultate și perspective ale Parteneriatului Estic în contextul geopolitic actual.....	170
 TEMA 16. POLITICA REGIONALĂ EXTERNĂ A UE. INTERREGIONALISMUL EUROPEAN	 176
16.1. Cadrul conceptual al politicii regionale externe a Uniunii Europene și evoluția acesteia.....	177
16.2. Interregionalismul european: forme, mecanisme și actori implicați	180
16.3. Instrumentele cooperării interregionale: acorduri, programe și platforme de dialog	185
16.4. Impactul interregionalismului asupra guvernanței globale și rolul UE ca actor global	187

INTRODUCERE

Integrarea europeană reprezintă unul dintre cele mai complexe și dinamice procese politice, economice și sociale ale epocii contemporane, iar înțelegerea sa necesită nu doar abordări teoretice, ci și instrumente de analiză empirică capabile să evidențieze mecanismele reale ale funcționării Uniunii Europene. În acest context, prezentul manual, „Analiza empirică ca mijloc de înțelegere a integrării europene și a identității Uniunii Europene”, își propune să ofere o perspectivă sistematică asupra evoluției, structurii instituționale, politicilor și dimensiunii identitare a Uniunii, prin utilizarea metodelor empirice aplicate în studiile europene.

Actualitatea temei este determinată de transformările profunde prin care trece Uniunea Europeană în contextul globalizării, al tranziției verzi și digitale, al schimbărilor geopolitice și al consolidării rolului său ca actor global. În același timp, procesul de integrare europeană generează noi forme de guvernare multilevel, noi mecanisme de coordonare a politicilor și noi modele de identitate politică și civică, care necesită o analiză bazată pe date, indicatori și evaluări comparative. În acest sens, abordarea empirică permite depășirea interpretărilor pur normative și oferă studenților și cercetătorilor instrumente pentru evaluarea obiectivă a politicilor europene, a impactului acestora și a proceselor de convergență instituțională și socio-economică.

Scopul principal al manualului este de a dezvolta capacitatea de analiză empirică a fenomenului integrării europene, de a evidenția relația dintre politicile Uniunii și formarea identității europene și de a oferi un cadru metodologic pentru studierea Uniunii Europene ca sistem politic și economic complex. Lucrarea urmărește, de asemenea, formarea unei înțelegeri critice asupra rolului Uniunii în guvernarea globală și asupra interacțiunii dintre nivelul european, național și regional.

Manualul este orientat spre formarea unui set de competențe generale și specifice relevante pentru domeniul studiilor europene și al relațiilor internaționale. Printre competențele dezvoltate se

numără capacitatea de a analiza date statistice și indicatori europeni, de a evalua politicile publice ale Uniunii, de a interpreta documente oficiale și rapoarte instituționale, precum și de a aplica metode comparative în studierea proceselor de integrare. În plan profesional, manualul contribuie la formarea abilităților de elaborare a analizelor de politici, de evaluare a impactului programelor europene și de utilizare a instrumentelor analitice în procesul decizional.

Rezultatele învățării vizează dezvoltarea capacității studenților de a explica evoluția integrării europene pe baza datelor empirice, de a identifica relațiile dintre politicile Uniunii și procesele socio-economice, de a evalua rolul instituțiilor europene și de a analiza dimensiunea identitară a Uniunii. De asemenea, studenții vor putea aplica metode cantitative și calitative în studiul Uniunii Europene, vor interpreta indicatori privind convergența economică și socială și vor formula concluzii argumentate privind impactul integrării europene.

Metodologia manualului se bazează pe o abordare interdisciplinară, care combină analiza politologică, economică și juridică cu metode empirice, precum analiza statistică, studiul comparativ, analiza de politici și utilizarea indicatorilor europeni. Sunt utilizate surse oficiale ale instituțiilor europene, baze de date statistice și rapoarte analitice, ceea ce permite fundamentarea concluziilor pe date verificabile. Această abordare contribuie la dezvoltarea gândirii critice și la formarea unei perspective analitice asupra proceselor europene.

Structura manualului reflectă logica evoluției integrării europene și acoperă principalele dimensiuni ale Uniunii Europene: cadrul instituțional, mecanismele decizionale, politicile sectoriale, integrarea economică și monetară, dimensiunea socială, identitatea europeană și rolul Uniunii în sistemul internațional. Fiecare temă include componente teoretice și aplicații practice, care permit consolidarea cunoștințelor și dezvoltarea abilităților analitice.

Manualul se adresează studenților de la programele de licență și master din domeniul studiilor europene, relațiilor internaționale și economiei, precum și cercetătorilor interesați de analiza empirică a Uniunii Europene. În același timp, lucrarea poate fi utilizată ca instrument didactic în cadrul cursurilor universitare și al programelor de formare profesională.

Prin integrarea analizei empirice în studiul Uniunii Europene, manualul contribuie la înțelegerea profundă a proceselor de integrare, la evaluarea impactului politicilor europene și la evidențierea mecanismelor de formare a identității europene. Astfel, lucrarea oferă nu doar o sinteză teoretică, ci și un instrument analitic necesar pentru formarea specialiștilor capabili să interpreteze și să utilizeze datele în analiza fenomenului european.

LISTA ABREVIERILOR

UE – Uniunea Europeană
CE – Comunitățile Europene
TUE – Tratatul privind Uniunea Europeană
TFUE – Tratatul privind Funcționarea Uniunii Europene
PE – Parlamentul European
CEu – Consiliul European
CUE – Consiliul Uniunii Europene
CE – Comisia Europeană
CJUE – Curtea de Justiție a Uniunii Europene
SEAE – Serviciul European de Acțiune Externă
BCE – Banca Centrală Europeană
UEM – Uniunea Economică și Monetară
Eurostat – Oficiul de Statistică al Uniunii Europene
PAC – Politica Agricolă Comună
PC – Politica de Coeziune
PCC – Politica Comercială Comună
PESC – Politica Externă și de Securitate Comună
PSAC – Politica de Securitate și Apărare Comună
PVE – Politica Europeană de Vecinătate
PaE – Parteneriatul Estic
ODD – Obiectivele de Dezvoltare Durabilă
ERA – Spațiul European de Cercetare
OMC – Organizația Mondială a Comerțului
ASEAN – Asociația Națiunilor din Asia de Sud-Est
MERCOSUR – Piața Comună a Sudului
UA – Uniunea Africană

TEMA 1

ISTORIA DEZVOLTĂRII ȘI FORMĂRII IDENTITĂȚII UNIUNII EUROPENE

- 1.1. *Formarea identității europene: premise istorice și ideologice*
- 1.2. *De la Comunitățile Europene la Uniunea Europeană: etapele integrării și consolidarea valorilor comune*
- 1.3. *Identitatea UE în prezent: dimensiunea politică, culturală și cetățenească*

Scopul temei

Scopul temei constă în analiza procesului istoric și conceptual de formare a identității Uniunii Europene, prin evidențierea premiselor culturale, politice și ideologice ale integrării europene, a evoluției valorilor comune și a raportului dintre identitatea europeană și identitățile naționale.

Rezultatele învățării:

La finalul studierii temei, studenții vor fi capabili:

- să explice principalele etape istorice ale formării identității europene,
- să identifice fundamentele ideologice ale proiectului european,
- să analizeze rolul tratatelor în consolidarea valorilor comune,
- să distingă relația dintre identitatea europeană și cea națională și
- să evalueze importanța identității europene în contextul integrării contemporane.

1.1. Formarea identității europene: premise istorice și ideologice

Formarea identității europene reprezintă un proces istoric de lungă durată, care nu poate fi redus la momentul apariției Comunităților Europene după cel de-al Doilea Război Mondial, ci trebuie înțeles ca rezultatul acumulării unor experiențe culturale, politice și intelectuale comune pe parcursul mai multor epoci. Premisele acestei identități se regăsesc încă în Antichitate, în spațiul civilizației greco-romane, care a furnizat Europei un patrimoniu conceptual comun. Filosofia greacă a introdus ideea rațiunii ca fundament al organizării

vieții politice și sociale, precum și conceptele de cetățenie, participare civică și responsabilitate față de comunitate. În același timp, dreptul roman a creat un model juridic coerent, bazat pe universalitatea normei și pe egalitatea formală a cetățenilor în fața legii, model care a influențat profund evoluția sistemelor juridice europene și a favorizat ulterior convergența normativă între state.

Evul Mediu a contribuit la conturarea unui spațiu cultural relativ unitar prin intermediul creștinismului, care a funcționat ca un factor de coeziune axiologică și simbolică. Instituțiile ecleziastice, utilizarea limbii latine ca limbă a culturii și a educației, precum și existența unor universități medievale au facilitat circulația ideilor și formarea unei elite intelectuale europene. Chiar dacă această unitate culturală nu a fost dublată de o unitate politică, ea a creat premisele pentru apariția unei conștiințe a apartenenței la o comunitate civilizațională comună. În același timp, diversitatea regatelor și a structurilor politice a contribuit la dezvoltarea unor tradiții instituționale distincte, care vor sta la baza pluralismului european ulterior.

Renașterea și, mai ales, Iluminismul au marcat o etapă decisivă în formarea identității europene prin afirmarea valorilor raționalismului, umanismului și progresului. Ideea drepturilor naturale, a separației puterilor în stat, a suveranității poporului și a toleranței religioase a devenit parte integrantă a patrimoniului intelectual european. Gândirea iluministă a contribuit la apariția conceptului de „Europa” ca spațiu al modernității politice și economice, caracterizat prin instituții reprezentative, stat de drept și libertăți civile. În același timp, dezvoltarea statelor naționale moderne a generat o tensiune între tendința de afirmare a identităților naționale și existența unui fond comun de valori și practici politice, tensiune care va rămâne o caracteristică structurală a proiectului european.

Secolul al XIX-lea și prima jumătate a secolului al XX-lea au fost marcate de consolidarea naționalismelor și de rivalități geopolitice intense, care au culminat cu cele două războaie mondiale. Experiența acestor conflicte a avut un rol determinant în reconfigurarea percepției asupra Europei, generând convingerea că pacea și stabilitatea pot fi asigurate doar prin cooperare instituționalizată și prin depășirea logicii exclusiv naționale. Proiectele federaliste și ideile privind o „Europă

unită”, formulate de gânditori și oameni politici precum Richard Coudenhove-Kalergi sau Winston Churchill, au creat cadrul intelectual pentru integrarea europeană postbelică. Astfel, identitatea europeană a început să fie asociată nu doar cu un patrimoniu cultural comun, ci și cu un proiect politic orientat spre pace, solidaritate și prosperitate.

Din punct de vedere ideologic, formarea identității europene este strâns legată de afirmarea unor valori normative care au devenit ulterior fundamentul Uniunii Europene. Democrația reprezentativă, statul de drept, respectarea drepturilor omului și economia socială de piață au fost consacrate ca principii definitorii ale modelului european de dezvoltare. Aceste valori au fost instituționalizate progresiv prin tratatele fondatoare ale Comunităților Europene și ulterior prin Tratatul de la Maastricht, Tratatul de la Amsterdam și Tratatul de la Lisabona, precum și prin Carta drepturilor fundamentale a Uniunii Europene. În acest sens, identitatea europeană are atât o dimensiune cultural-istorică, cât și una politico-juridică, fiind rezultatul interacțiunii dintre tradiții, instituții și norme comune.

Este important de subliniat faptul că identitatea europeană nu se construiește în opoziție cu identitățile naționale, ci într-o relație de complementaritate cu acestea. Caracterul său plurivalent reflectă diversitatea lingvistică, culturală și istorică a statelor membre, dar și existența unui set de valori și obiective comune care transcend frontierele naționale. Prin urmare, premisele istorice și ideologice ale identității europene trebuie analizate ca un proces dinamic, în care moștenirea culturală comună, experiențele istorice partajate și instituționalizarea valorilor democratice au contribuit la formarea unei comunități politice bazate pe solidaritate, cooperare și respect pentru diversitate.

1.2. De la Comunitățile Europene la Uniunea Europeană: etapele integrării și consolidarea valorilor comune

Evoluția de la Comunitățile Europene la Uniunea Europeană reprezintă un proces gradual de aprofundare și extindere a integrării, caracterizat prin transformări instituționale, juridice și axiolo-

gice care au contribuit la consolidarea unui cadru comun de valori și politici. Punctul de plecare al acestui proces îl constituie crearea Comunității Europene a Cărbunelui și Oțelului în 1951, un proiect conceput nu doar ca un mecanism economic de gestionare a resurselor strategice, ci și ca un instrument de prevenire a conflictelor prin interdependență funcțională. Această abordare sectorială, inspirată de metoda comunitară, a demonstrat că transferul unor competențe limitate către instituții supranaționale poate genera beneficii reciproce și poate crea un climat de încredere între statele participante.

Tratatul de la Roma din 1957 a marcat trecerea la o etapă superioară a integrării prin instituirea Comunității Economice Europene și a Comunității Europene a Energiei Atomice. Obiectivul principal al CEE a fost crearea unei piețe comune bazate pe libera circulație a bunurilor, serviciilor, capitalurilor și persoanelor, precum și pe dezvoltarea unor politici comune, în special în domeniul agriculturii și al comerțului. În această perioadă s-au conturat principiile fundamentale ale dreptului comunitar, precum efectul direct și supremația acestuia asupra dreptului național, principii care au contribuit la consolidarea unei ordini juridice autonome și la uniformizarea aplicării normelor în statele membre. Astfel, integrarea economică a fost însoțită de o integrare juridică și instituțională, care a creat premisele pentru apariția unei comunități de drept.

Anii 1970 și 1980 au fost caracterizați de extinderea Comunităților Europene și de aprofundarea cooperării politice. Introducerea Sistemului Monetar European și crearea Consiliului European au reprezentat pași importanți în direcția coordonării politicilor economice și a afirmării unei dimensiuni politice a integrării. Actul Unic European din 1986 a consolidat obiectivul realizării pieței interne și a extins competențele comunitare în domenii precum politica socială, coeziunea economică și socială și cercetarea științifică. În același timp, s-a accentuat dimensiunea valorică a proiectului european, prin promovarea coeziunii, solidarității și convergenței între regiunile mai puțin dezvoltate și cele avansate.

Transformarea Comunităților Europene în Uniunea Europeană a fost consacrată prin Tratatul de la Maastricht din 1992, care a introdus o arhitectură instituțională complexă bazată pe trei piloni și a

instituit cetățenia Uniunii. Acest concept a avut o semnificație majoră pentru consolidarea identității europene, deoarece a conferit cetățenilor statelor membre drepturi suplimentare, precum libertatea de circulație și de ședere, dreptul de a vota și de a candida la alegerile locale și europene în statul de reședință, precum și dreptul de petiție. Uniunea Economică și Monetară, finalizată prin introducerea monedei euro, a reprezentat un alt element central al integrării, simbolizând nu doar convergența economică, ci și un nivel ridicat de solidaritate și coordonare între state.

Tratatele ulterioare, de la Amsterdam și Nisa până la Lisabona, au avut ca scop simplificarea structurii instituționale, creșterea eficienței procesului decizional și consolidarea dimensiunii democratice a Uniunii. Extinderea competențelor Parlamentului European, introducerea procedurii de codecizie și consacrarea Cartei drepturilor fundamentale au contribuit la întărirea legitimității democratice și la afirmarea Uniunii ca o comunitate de valori. În paralel, politica de extindere a permis includerea statelor din Europa Centrală și de Est, ceea ce a implicat nu doar adoptarea acquis-ului comunitar, ci și internalizarea principiilor statului de drept, a economiei de piață și a respectării drepturilor fundamentale.

Prin urmare, evoluția de la Comunitățile Europene la Uniunea Europeană nu poate fi interpretată exclusiv ca un proces de integrare economică, ci trebuie înțeleasă ca o transformare profundă care a condus la apariția unei entități politice sui generis, bazată pe un sistem instituțional complex și pe un set de valori comune. Consolidarea acestor valori s-a realizat atât prin mecanisme juridice și instituționale, cât și prin politici menite să promoveze coeziunea, solidaritatea și convergența între statele membre, contribuind astfel la conturarea unei identități europene distincte în cadrul ordinii internaționale contemporane.

1.3. Identitatea UE în prezent: dimensiunea politică, culturală și cetățenească

În etapa contemporană, identitatea Uniunii Europene se manifestă ca o construcție multidimensională, în care elementele politice, culturale și cetățenești se interconectează și se consolidează reciproc. Dimensiunea politică a identității UE este strâns legată de afirmarea acesteia ca o comunitate de drept și de valori, fundamentată pe principiile democrației reprezentative, statului de drept și respectării drepturilor fundamentale. Funcționarea instituțiilor europene, mecanismele de control jurisdicțional exercitate de Curtea de Justiție a Uniunii Europene și rolul Parlamentului European în procesul legislativ contribuie la configurarea unei culturi politice comune, în care legitimitatea decizională este derivată atât din voința statelor membre, cât și din reprezentarea directă a cetățenilor. În acest sens, identitatea politică a Uniunii nu se reduce la un simplu cadru instituțional, ci reflectă existența unui spațiu public european emergent, în care dezbaterele privind politicile comune, solidaritatea financiară, tranziția verde sau securitatea colectivă capătă o relevanță transnațională.

Dimensiunea culturală a identității europene se bazează pe recunoașterea și valorizarea diversității lingvistice, istorice și artistice a statelor membre, în paralel cu promovarea unor elemente simbolice și programe menite să consolideze sentimentul apartenenței la un patrimoniu comun. Inițiative precum programele de mobilitate academică, proiectele culturale transfrontaliere și protejarea patrimoniului cultural european contribuie la crearea unor experiențe comune pentru cetățeni și la formarea unei memorii colective europene. În același timp, identitatea culturală a UE se definește prin capacitatea de a integra pluralismul și interculturalitatea, fără a impune un model cultural uniform, ceea ce reflectă caracterul său postnațional și incluziv. Această abordare permite coexistența identităților naționale, regionale și europene, generând un model de apartenență multiplă specific spațiului european.

Dimensiunea cetățenească a identității UE este exprimată prin conceptul de cetățenie europeană, care conferă un set de drepturi și

oportunități ce depășesc cadrul statului național. Libertatea de circulație și de stabilire, accesul la piața muncii în alte state membre, participarea la alegerile pentru Parlamentul European și posibilitatea inițiativei cetățenești europene reprezintă instrumente prin care cetățenii devin actori direcți ai procesului de integrare. În același timp, dezvoltarea unor politici orientate spre coeziune socială, protecția consumatorilor, egalitatea de gen și combaterea discriminării contribuie la consolidarea dimensiunii sociale a cetățeniei europene. Aceasta nu se limitează la un statut juridic formal, ci implică formarea unei conștiințe civice europene, bazate pe participare, responsabilitate și solidaritate între diferitele comunități ale Uniunii.

Identitatea UE în prezent se confruntă însă și cu o serie de provocări generate de crizele economice, de tensiunile geopolitice, de creșterea euroscepticismului și de dezbaterile privind suveranitatea națională. Aceste fenomene evidențiază caracterul dinamic și contestat al identității europene, care se redefineste permanent în funcție de evoluțiile interne și externe ale Uniunii. În același timp, răspunsurile comune la provocări precum pandemia, tranziția digitală sau politicile climatice au demonstrat capacitatea UE de a acționa ca o comunitate solidară, consolidând sentimentul apartenenței la un proiect politic comun. Prin urmare, identitatea europeană contemporană se configurează ca o sinteză între instituții, valori, practici sociale și experiențe comune, reflectând atât diversitatea, cât și unitatea spațiului european.

? Întrebări pentru discuție și evaluare

1. Ce se înțelege prin identitate europeană și care sunt elementele sale constitutive?
2. Care sunt principalele premise istorice ale formării identității europene?
3. Cum au influențat moștenirea greco-romană și creștinismul valorile europene?
4. Care a fost rolul Iluminismului în conturarea ideii de Europa unită?
5. În ce mod au contribuit cele două războaie mondiale la apariția proiectului european?
6. Ce valori stau la baza identității Uniunii Europene astăzi?

7. Cum este reflectată identitatea europeană în tratatele UE?
8. Care este raportul dintre identitatea europeană și identitățile naționale?
9. Poate exista o identitate europeană fără o cultură politică comună?
10. Care sunt provocările actuale în consolidarea identității europene?

Surse bibliografice

1. Comisia Europeană. *Standard Eurobarometer 100: Public opinion in the European Union*. Bruxelles: European Commission, 2024. Disponibil la: <https://europa.eu/eurobarometer>
2. Dumitru, Ovidiu; Popescu, Luminița. *Construcția identității europene. Valori, instituții, cetățenie*. București: Editura Universitară, 2022.
3. Treaty on European Union (consolidated version). *Official Journal of the European Union*, C 202, 7 June 2016 (actualizat prin practicile și politicile curente ale UE). Disponibil la: <https://eur-lex.europa.eu>

APLICAȚII PRACTICE

1. Test

1) Care concept a stat la baza ideii de unitate europeană în perioada postbelică?

- a) Naționalismul economic
- b) Federalismul european
- c) Izolaționismul
- d) Protecționismul

2) Declarația Schuman a fost prezentată în anul:

- a) 1945
- b) 1950
- c) 1957
- d) 1965

3) Comunitatea Europeană a Cărbunelui și Oțelului avea ca scop principal:

- a) Crearea unei uniuni monetare
- b) Controlul comun al producției de cărbune și oțel

- c) Introducerea cetățeniei europene
- d) Crearea Parlamentului European

4) Care tratat a instituit Comunitatea Economică Europeană?

- a) Tratatul de la Maastricht
- b) Tratatul de la Roma
- c) Tratatul de la Lisabona
- d) Tratatul de la Amsterdam

5) Conceptul de cetățenie europeană a fost introdus prin:

- a) Actul Unic European
- b) Tratatul de la Maastricht
- c) Tratatul de la Nisa
- d) Tratatul de la Roma

6) Identitatea europeană se bazează pe:

- a) Uniformitate culturală
- b) Diversitate culturală și valori comune
- c) Supremăția economică
- d) Izolare politică

7) Procesul de la Bologna este legat de:

- a) Politica agricolă
- b) Spațiul European al Învățământului Superior
- c) Politica de mediu
- d) Piața internă

8) Valorile fundamentale ale UE sunt definite în:

- a) Tratatul de la Roma
- b) Articolul 2 din Tratatul UE
- c) Declarația Schuman
- d) Actul Unic European

9) Deviza Uniunii Europene este:

- a) „Unitate prin putere”
- b) „Unitate în diversitate”
- c) „Europa federală”
- d) „Solidaritate economică”

10) Identitatea europeană contemporană include:

- a) Doar dimensiunea economică
- b) Dimensiuni politice, culturale și cetățenești
- c) Doar dimensiunea militară
- d) Doar piața internă

2. Studiu de caz

Un student dintr-un stat membru participă la programul Erasmus într-o altă țară europeană și afirmă că se simte „mai european” decât înainte.

Sarcini:

1. Analizați ce elemente ale identității europene sunt consolidate prin mobilitatea academică.
2. Explicați rolul cetățeniei europene în formarea identității comune.
3. Identificați factorii culturali, educaționali și politici care contribuie la dezvoltarea sentimentului de apartenență europeană.
4. Propuneți indicatori prin care poate fi măsurată identitatea europeană în rândul tinerilor.

3. Exercițiu de logică (cronologie)

Ordonează cronologic următoarele etape ale integrării europene:

- A. Tratatul de la Lisabona
- B. Declarația Schuman
- C. Tratatul de la Maastricht
- D. Tratatul de la Roma
- E. Crearea CECO

TEMA 2

SISTEMUL ORGANIZAȚIONAL AL UE: ABORDARE INSTITUȚIONALĂ

- 2.1. *Cadrul instituțional al Uniunii Europene: structura, competențe și principii de funcționare*
- 2.2. *Rolul instituțiilor decizionale în procesul de elaborare și adoptare a politicilor europene*
- 2.3. *Interacțiunea dintre instituțiile UE și statele membre în sistemul de guvernare multilevel*
- 2.4. *Evoluția echilibrului instituțional și consolidarea dimensiunii democratice a UE*

Scopul temei

Scopul temei constă în analiza cadrului instituțional al Uniunii Europene și a mecanismelor decizionale, prin evidențierea rolului instituțiilor, a principiilor de funcționare și a interacțiunii dintre nivelul european și cel național în sistemul de guvernare multilevel.

Rezultatele învățării:

La finalul studierii temei, studenții vor fi capabili:

- să descrie structura și competențele principale ale instituțiilor Uniunii Europene;
- să explice procedurile de elaborare și adoptare a politicilor europene;
- să analizeze rolul statelor membre în procesul decizional al UE;
- să aplice conceptele de subsidiaritate, proporționalitate și echilibru instituțional în analiza guvernării europene;
- să evalueze evoluția dimensiunii democratice a Uniunii Europene.

2.1. Cadrul instituțional al Uniunii Europene: structura, competențe și principii de funcționare

Cadrul instituțional al Uniunii Europene reprezintă fundamentul organizatoric și funcțional al procesului de integrare, fiind conceput pentru a asigura echilibrul între interesele statelor membre, intere-

sul general al Uniunii și reprezentarea cetățenilor europeni. Structura instituțională este definită prin tratatele fondatoare și include un sistem complex de instituții, organe și agenții care exercită competențe distincte, dar interdependente, în cadrul unui mecanism decizional specific, bazat pe cooperare și control reciproc. Instituțiile principale sunt Parlamentul European, Consiliul Uniunii Europene, Comisia Europeană, Consiliul European, Curtea de Justiție a Uniunii Europene, Banca Centrală Europeană și Curtea de Conturi, fiecare având un rol bine delimitat în procesul de guvernanță europeană.

Parlamentul European asigură reprezentarea directă a cetățenilor și exercită funcții legislative, bugetare și de control politic. Împreună cu Consiliul Uniunii Europene, participă la adoptarea legislației prin procedura legislativă ordinară, care reflectă principiul codeciziei și contribuie la consolidarea legitimității democratice a Uniunii. Consiliul Uniunii Europene reprezintă guvernele statelor membre și are un rol central în procesul decizional, în special în domeniile care țin de coordonarea politicilor economice, politica externă și securitatea comună sau cooperarea în materie de justiție și afaceri interne. Consiliul European, format din șefii de stat sau de guvern, stabilește orientările politice generale și prioritățile strategice ale Uniunii, fără a exercita funcții legislative, dar având o influență majoră asupra direcției de dezvoltare a proiectului european.

Comisia Europeană este instituția care reprezintă interesul general al Uniunii și deține monopolul inițiativei legislative în majoritatea domeniilor. Ea supraveghează aplicarea dreptului UE, gestionează programele și politicile comune și asigură respectarea tratatelor, având rolul de „gardian al tratatelor”. Curtea de Justiție a Uniunii Europene garantează interpretarea și aplicarea uniformă a dreptului european, contribuind la consolidarea ordinii juridice a Uniunii și la afirmarea principiilor efectului direct și supremației dreptului UE. Banca Centrală Europeană este responsabilă de politica monetară în zona euro și de menținerea stabilității prețurilor, fiind un element esențial al Uniunii Economice și Monetare. Curtea de Conturi exercită controlul asupra gestiunii financiare a Uniunii, asigurând utilizarea corectă și eficientă a resurselor bugetare.

Funcționarea cadrului instituțional se bazează pe o serie de principii fundamentale, printre care se numără principiul atribuirii competențelor, conform căruia Uniunea acționează doar în domeniile în care statele membre i-au conferit competențe prin tratate. Acest principiu este completat de subsidiaritate și proporționalitate, care limitează intervenția Uniunii la situațiile în care obiectivele nu pot fi realizate în mod eficient la nivel național și impun ca acțiunea europeană să nu depășească ceea ce este necesar pentru atingerea scopurilor stabilite. Un alt principiu esențial este echilibrul instituțional, care presupune distribuirea competențelor între instituții astfel încât niciuna să nu concentreze puterea decizională, garantând astfel un sistem de control reciproc și cooperare.

Cadrul instituțional al UE reflectă, de asemenea, specificul guvernantei multilevel, în care nivelul supranațional interacționează cu cel național și regional. Implementarea politicilor europene implică atât instituțiile Uniunii, cât și autoritățile statelor membre, ceea ce conduce la un model de administrare partajată. În acest context, agențiile europene și comitetele consultative, precum Comitetul Economic și Social European și Comitetul Regiunilor, contribuie la integrarea actorilor economici, sociali și regionali în procesul decizional.

Prin urmare, cadrul instituțional al Uniunii Europene nu reprezintă doar o structură administrativă, ci un sistem complex de guvernare care combină elemente supranaționale și interguvernamentale. Acesta asigură funcționarea coerentă a Uniunii, adoptarea și implementarea politicilor comune, precum și menținerea unui echilibru între eficiența decizională, legitimitatea democratică și respectarea suveranității statelor membre.

2.2. Rolul instituțiilor decizionale în procesul de elaborare și adoptare a politicilor europene

Rolul instituțiilor decizionale în procesul de elaborare și adoptare a politicilor europene reflectă specificul sistemului de guvernare al Uniunii, caracterizat printr-un mecanism complex de cooperare între instituții supranaționale și reprezentanții statelor membre. Proce-

sul decizional se desfășoară în cadrul unei arhitecturi instituționale care urmărește să asigure echilibrul între interesul general al Uniunii, exprimat în principal de Comisia Europeană, interesele statelor membre, reprezentate în Consiliul Uniunii Europene și în Consiliul European, și legitimitatea democratică conferită de Parlamentul European.

Inițiativa legislativă aparține, în majoritatea domeniilor, Comisiei Europene, care elaborează propunerile de acte normative pe baza consultărilor cu părțile interesate, a evaluărilor de impact și a analizelor tehnice. Acest rol conferă Comisiei o poziție centrală în definirea agendei politice și în formularea obiectivelor strategice ale Uniunii. Propunerile Comisiei sunt ulterior examinate de Parlamentul European și de Consiliul Uniunii Europene în cadrul procedurii legislative ordinare, care constituie principalul mecanism de adoptare a legislației europene. Această procedură implică două lecturi succesive și, în cazul unor divergențe, convocarea unui comitet de conciliere, reflectând caracterul negociat al deciziilor europene și necesitatea obținerii unui consens între instituții.

Parlamentul European joacă un rol esențial în asigurarea dimensiunii democratice a procesului decizional, exercitând funcții legislative și bugetare și având competența de a controla activitatea Comisiei. Prin amendamentele propuse și prin votul asupra actelor normative, Parlamentul contribuie la orientarea politicilor europene în funcție de interesele cetățenilor. Consiliul Uniunii Europene, la rândul său, reprezintă guvernele statelor membre și participă la adoptarea legislației, votând în funcție de sistemul majorității calificate sau, în anumite domenii sensibile, în unanimitate. Această dimensiune interguvernamentală asigură integrarea intereselor naționale în procesul decizional european.

Consiliul European are un rol strategic, stabilind orientările politice generale și prioritățile Uniunii, fără a adopta acte legislative. Deciziile sale influențează însă direcția procesului legislativ și definirea marilor politici europene, cum ar fi tranziția verde, digitalizarea sau politica de securitate. În același timp, Curtea de Justiție a Uniunii Europene intervine indirect în procesul decizional prin interpretarea dreptului european și prin controlul legalității actelor adoptate, contribuind la asigurarea coerenței și uniformității aplicării normelor.

Procesul de elaborare a politicilor europene este caracterizat de consultarea extinsă a actorilor economici și sociali, prin intermediul Comitetului Economic și Social European și al Comitetului Regiunilor, precum și de implicarea agențiilor specializate și a experților naționali. Această dimensiune participativă reflectă modelul de guvernanță multilevel și contribuie la creșterea legitimității și eficienței politicilor adoptate. În plus, mecanismele de trilog, care presupun negocieri informale între Parlament, Consiliu și Comisie, au devenit un instrument frecvent pentru accelerarea adoptării legislației și pentru facilitarea compromisurilor instituționale.

Prin urmare, procesul decizional al Uniunii Europene se bazează pe interacțiunea dintre instituții cu competențe complementare, pe negocieri și pe căutarea consensului, reflectând natura sa hibridă între modelul supranațional și cel interguvernamental. Acest mecanism permite elaborarea unor politici comune în domenii variate, menținând în același timp echilibrul între eficiența decizională, reprezentarea democratică și respectarea diversității intereselor statelor membre.

2.3. Interacțiunea dintre instituțiile UE și statele membre în sistemul de guvernanță multilevel

Interacțiunea dintre instituțiile Uniunii Europene și statele membre se realizează în cadrul unui sistem de guvernanță multilevel, care presupune distribuirea competențelor și responsabilităților între nivelul supranațional, național și, în anumite cazuri, regional și local. Acest model reflectă natura specifică a Uniunii, care nu este nici o federație clasică, nici o organizație internațională tradițională, ci o construcție politică sui generis, bazată pe exercitarea în comun a unor competențe și pe cooperarea permanentă între diferitele niveluri de guvernare.

Principiul cooperării loiale, consacrat în tratate, constituie fundamentul relației dintre instituțiile europene și statele membre. Conform acestuia, statele au obligația de a adopta toate măsurile necesare pentru a asigura aplicarea și respectarea dreptului Uniunii, iar

instituțiile europene trebuie să țină cont de identitatea națională și de structurile constituționale ale statelor. Implementarea politicilor europene se realizează, în mare măsură, prin intermediul administrațiilor naționale, ceea ce conferă statelor un rol esențial în transpunerea directivelor, aplicarea regulamentelor și gestionarea fondurilor europene. Astfel, procesul decizional nu se încheie la nivelul instituțiilor UE, ci continuă în cadrul sistemelor administrative și juridice ale statelor membre.

În domenii precum politica de coeziune, politica agricolă comună sau gestionarea fondurilor structurale, cooperarea între Comisia Europeană și autoritățile naționale se realizează prin mecanisme de administrare partajată. Statele elaborează programe operaționale, stabilesc priorități de investiții și asigură controlul utilizării fondurilor, în timp ce Comisia monitorizează conformitatea cu obiectivele strategice ale Uniunii și cu regulile financiare. Acest model permite adaptarea politicilor europene la specificul național și regional, menținând totodată coerența la nivelul Uniunii.

Participarea statelor membre la procesul decizional european este asigurată în mod direct prin Consiliul Uniunii Europene și Consiliul European, unde reprezentanții guvernelor contribuie la elaborarea și adoptarea legislației și la definirea orientărilor politice. În același timp, parlamentele naționale au dobândit un rol mai activ după Tratatul de la Lisabona, prin mecanismul de control al subsidiarității, care le permite să emită avize motivate atunci când consideră că o propunere legislativă europeană depășește competențele Uniunii. Această implicare consolidează dimensiunea democratică a guvernantei multilevel și apropie procesul decizional de cetățeni.

La nivel regional și local, Comitetul Regiunilor oferă autorităților subnaționale posibilitatea de a participa la procesul consultativ, reflectând importanța dimensiunii teritoriale în implementarea politicilor europene. De asemenea, numeroase rețele de cooperare, platforme de dialog și parteneriate public-private contribuie la integrarea actorilor economici și sociali în guvernanta europeană. În acest context, politicile UE sunt rezultatul unui proces de negociere și coordonare între multiple niveluri instituționale, ceea ce permite adaptarea lor la realitățile diverse ale statelor membre.

Guvernanța multilevel presupune și mecanisme de monitorizare și evaluare, prin care Comisia Europeană verifică respectarea obligațiilor asumate de state, inclusiv prin proceduri de infringement atunci când dreptul Uniunii nu este aplicat corespunzător. În același timp, statele participă la elaborarea politicilor prin comitologia și prin grupurile de lucru ale Consiliului, unde experții naționali contribuie la definirea standardelor tehnice și la detalierea actelor legislative.

Prin urmare, interacțiunea dintre instituțiile UE și statele membre se caracterizează printr-un proces continuu de cooperare, coordonare și negociere, în care competențele sunt exercitate la nivelul cel mai adecvat, conform principiilor subsidiarității și proporționalității. Acest model de guvernanță multilevel permite combinarea unității decizionale cu diversitatea instituțională și administrativă a statelor membre, asigurând implementarea eficientă a politicilor europene și consolidarea coeziunii în cadrul Uniunii.

2.4. Evoluția echilibrului instituțional și consolidarea dimensiunii democratice a UE

Evoluția echilibrului instituțional al Uniunii Europene reflectă transformarea treptată a sistemului de guvernanță de la un model predominant tehnocratic și interguvernamental către unul caracterizat printr-o mai mare legitimitate democratică și transparență decizională. În primele etape ale integrării europene, rolul dominant era exercitat de Consiliu și de Comisie, în timp ce Parlamentul European avea atribuții limitate, în principal consultative. Această configurație corespundea obiectivelor inițiale ale Comunităților Europene, orientate preponderent spre integrarea economică și gestionarea sectorială a unor politici comune. Totuși, pe măsură ce competențele comunitare s-au extins și au început să influențeze domenii tot mai largi ale vieții economice și sociale, a devenit necesară consolidarea dimensiunii democratice a procesului decizional.

Un moment esențial în această evoluție l-a constituit introducerea alegerilor directe pentru Parlamentul European în 1979, care a conferit instituției o legitimitate democratică directă și a deschis calea

pentru extinderea treptată a competențelor sale. Actul Unic European a introdus procedura de cooperare, iar Tratatul de la Maastricht a consacrat procedura de codecizie, transformând Parlamentul într-un co-legislator alături de Consiliu. Ulterior, tratatele de la Amsterdam, Nisa și Lisabona au extins domeniile în care se aplică procedura legislativă ordinară și au consolidat rolul Parlamentului în procesul bugetar și în controlul politic asupra Comisiei, inclusiv prin aprobarea colegiului comisarilor.

Consolidarea dimensiunii democratice s-a realizat și prin sporirea transparenței procesului decizional, prin accesul publicului la documentele instituțiilor și prin dezvoltarea mecanismelor de consultare a societății civile. Inițiativa cetățenească europeană, introdusă prin Tratatul de la Lisabona, reprezintă un instrument inovator care permite cetățenilor să solicite Comisiei prezentarea unei propuneri legislative, contribuind la apropierea procesului decizional de nivelul societății. De asemenea, rolul parlamentelor naționale a fost consolidat prin mecanismul de control al subsidiarității, ceea ce a permis integrarea dimensiunii democratice naționale în cadrul guvernanței europene.

Echilibrul instituțional presupune distribuirea competențelor între instituții astfel încât fiecare să își exercite atribuțiile în limitele stabilite de tratate, fără a le substitui pe celelalte. Curtea de Justiție a Uniunii Europene joacă un rol esențial în menținerea acestui echilibru, prin jurisprudența sa care garantează respectarea procedurilor și a competențelor instituționale. În același timp, Consiliul European a dobândit o importanță sporită în definirea orientărilor strategice, mai ales în contextul crizelor economice, financiare și geopolitice, ceea ce a condus la o accentuare temporară a dimensiunii interguvernamentale. Cu toate acestea, mecanismele de control parlamentar și juridic au contribuit la menținerea unui echilibru între nivelul supranațional și cel al statelor membre.

Dimensiunea democratică a Uniunii este strâns legată și de dezvoltarea conceptului de cetățenie europeană, de consolidarea drepturilor fundamentale prin Carta drepturilor fundamentale și de promovarea principiilor statului de drept în cadrul mecanismelor de monitorizare a respectării valorilor UE. În acest context, procedurile

privind condiționalitatea legată de statul de drept și mecanismele de evaluare a democrației în statele membre reflectă încercarea Uniunii de a corela integrarea politică cu respectarea standardelor democratice.

Prin urmare, evoluția echilibrului instituțional și consolidarea dimensiunii democratice a UE reprezintă un proces continuu, determinat de extinderea competențelor Uniunii, de nevoia de legitimitate și de adaptarea la provocările interne și externe. Sistemul instituțional european a devenit treptat mai deschis, mai participativ și mai responsabil, menținând totodată specificul său de guvernanță multi-level și echilibrul între interesele cetățenilor, ale statelor membre și ale Uniunii în ansamblu.

? Întrebări pentru discuție și evaluare

1. Care sunt instituțiile principale ale Uniunii Europene și ce competențe dețin acestea?
2. Cum se realizează echilibrul instituțional între Parlamentul European, Consiliu și Comisie?
3. În ce constă procedura legislativă ordinară și de ce este considerată esențială pentru legitimitatea democratică a UE?
4. Care este rolul Consiliului European în definirea direcțiilor strategice ale Uniunii?
5. Cum contribuie Curtea de Justiție a Uniunii Europene la funcționarea sistemului instituțional?
6. Ce presupune principiul subsidiarității și cum este aplicat în procesul decizional?
7. Cum participă statele membre la elaborarea și implementarea politicilor europene?
8. Care este rolul parlamentelor naționale în sistemul de guvernanță multilevel?
9. Cum a evoluat rolul Parlamentului European în consolidarea dimensiunii democratice a UE?
10. Care sunt principalele provocări ale guvernanței multilevel în Uniunea Europeană?

Surse bibliografice

1. Craig, Paul; de Búrca, Gráinne. *EU Law: Text, Cases, and Materials*. Oxford: Oxford University Press, 2020.
2. Fabbrini, Federico. *The Law and Politics of the European Union*. Oxford: Oxford University Press, 2022.
3. Tratatul privind Uniunea Europeană și Tratatul privind funcționarea Uniunii Europene (versiuni consolidate). *Jurnalul Oficial al Uniunii Europene*, 2016, actualizat. Disponibil pe EUR-Lex: <https://eur-lex.europa.eu>

APLICAȚII PRACTICE

1. Test

1) Care instituție reprezintă interesele cetățenilor UE?

- a) Consiliul UE
- b) Comisia Europeană
- c) Parlamentul European
- d) Curtea de Justiție

2) Comisia Europeană are rolul principal de:

- a) Adoptare a bugetului
- b) Inițiativă legislativă
- c) Reprezentare a statelor membre
- d) Control jurisdicțional

3) Consiliul Uniunii Europene reprezintă:

- a) Cetățenii UE
- b) Regiunile
- c) Guvernele statelor membre
- d) Instanțele naționale

4) Care instituție asigură respectarea dreptului UE?

- a) Parlamentul European
- b) Curtea de Justiție a UE
- c) Banca Centrală Europeană
- d) Consiliul European

5) Consiliul European are rolul de:

- a) Adoptare a legislației
- b) Stabilire a orientărilor politice generale
- c) Control bugetar
- d) Inițiativă legislativă

6) Procedura legislativă ordinară implică:

- a) Doar Comisia
- b) Parlamentul și Consiliul UE
- c) Curtea de Justiție
- d) Banca Centrală

7) Banca Centrală Europeană este responsabilă de:

- a) Politica agricolă
- b) Politica monetară a zonei euro
- c) Politica comercială
- d) Politica de mediu

8) Principiul subsidiarității înseamnă că:

- a) UE decide în toate domeniile
- b) Deciziile se iau la nivelul cel mai apropiat de cetățean
- c) Statele membre nu au competențe
- d) Parlamentul decide singur

9) Comitetul Regiunilor reprezintă:

- a) Guvernele naționale
- b) Autoritățile locale și regionale
- c) Parlamentul European
- d) Sectorul privat

10) Echilibrul instituțional în UE presupune:

- a) Dominanța unei instituții
- b) Separarea și cooperarea instituțiilor
- c) Eliminarea Consiliului
- d) Supremăția Parlamentului

2. Studiu de caz (problemă)

Comisia Europeană propune o directivă privind reducerea emisiilor industriale. Parlamentul European propune amendamente, iar Consiliul UE are o poziție diferită.

Sarcini:

1. Descrieți etapele procedurii legislative ordinare în acest caz.
2. Explicați rolul fiecărei instituții în procesul decizional.
3. Analizați cum se realizează echilibrul instituțional între Parlament, Consiliu și Comisie.
4. Indicați ce se întâmplă dacă Parlamentul și Consiliul nu ajung la un acord.

3. Exercițiu de logică (corelare instituție – funcție)

Corelați instituția UE cu funcția corespunzătoare:

Instituții:

Comisia Europeană
Parlamentul European
Consiliul Uniunii Europene
Curtea de Justiție a UE
Banca Centrală Europeană

Funcții:

A. Controlul legalității și interpretarea dreptului UE
B. Inițiativă legislativă și executiv european
C. Reprezentarea cetățenilor și co-legiferare
D. Reprezentarea statelor membre și co-legiferare
E. Politica monetară a zonei euro

TEMA 3

TRATATUL DE LA LISABONA ȘI IDEEA UNEI CONSTITUȚII A UNIUNII EUROPENE

- 3.1. *Contextul elaborării Tratatului de la Lisabona și eșecul proiectului Constituției pentru Europa*
- 3.2. *Inovațiile instituționale și juridice introduse prin Tratatul de la Lisabona*
- 3.3. *Personalitatea juridică a Uniunii Europene și consolidarea dimensiunii democratice*
- 3.4. *Impactul Tratatului de la Lisabona asupra funcționării UE și perspectivelor de integrare europeană*

Scopul temei

Scopul temei constă în analiza Tratatului de la Lisabona ca etapă esențială în evoluția instituțională și juridică a Uniunii Europene, prin evidențierea relației sale cu proiectul Constituției europene, a principalelor inovații introduse și a impactului asupra funcționării și democratizării UE.

Rezultatele învățării:

La finalul studierii temei, studenții vor fi capabili:

- să explice contextul apariției Tratatului de la Lisabona și cauzele eșecului Constituției pentru Europa;
- să identifice principalele reforme instituționale și juridice introduse prin Tratat;
- să analizeze conceptul de personalitate juridică a Uniunii Europene și extinderea competențelor acesteia;
- să evalueze contribuția Tratatului de la Lisabona la consolidarea dimensiunii democratice și a rolului Parlamentului European;
- să aprecieze impactul tratatului asupra procesului de integrare europeană și asupra guvernanței UE.

3.1. Contextul elaborării Tratatului de la Lisabona și eșecul proiectului Constituției pentru Europa

Contextul elaborării Tratatului de la Lisabona este strâns legat de necesitatea reformării cadrului instituțional al Uniunii Europene în urma extinderii majore din 2004 și 2007, când numărul statelor membre a crescut semnificativ, generând dificultăți în funcționarea mecanismelor decizionale existente. Sistemul stabilit prin Tratatul de la Nisa s-a dovedit insuficient pentru o Uniune extinsă, în special din perspectiva eficienței procedurilor, a reprezentării instituționale și a coerenței acțiunii externe. În acest context, liderii europeni au inițiat un amplu proces de reflecție asupra viitorului construcției europene, care a culminat cu convocarea Convenției privind viitorul Europei (2002–2003). Această convenție, formată din reprezentanți ai guvernelor, parlamentelor naționale, Parlamentului European și Comisiei, a avut ca obiectiv elaborarea unui tratat constituțional care să simplifice tratatele existente, să clarifice competențele și să apropie Uniunea de cetățeni.

Proiectul Constituției pentru Europa a fost semnat în 2004 și urmărea crearea unui cadru juridic unic, care să înlocuiască tratatele anterioare, să consolideze personalitatea juridică a Uniunii și să introducă elemente simbolice și instituționale specifice unui sistem constituțional, precum denumiri unificate pentru actele legislative, un ministru al afacerilor externe al UE și o structură mai coerentă a competențelor. Cu toate acestea, procesul de ratificare a fost blocat în urma referendumurilor din Franța și Țările de Jos din 2005, unde majoritatea votanților s-a pronunțat împotriva tratatului. Motivele respingerii au fost diverse și au inclus temeri legate de pierderea suveranității naționale, percepția unui deficit democratic, preocupări socio-economice privind globalizarea și extinderea, precum și lipsa unei comunicări eficiente privind conținutul și beneficiile tratatului.

Eșecul Constituției pentru Europa a generat o perioadă de reflecție asupra direcției integrării europene și a evidențiat necesitatea unei abordări mai pragmatice și mai puțin simbolice în procesul de reformă instituțională. Statele membre au convenit asupra menținerii principalelor inovații funcționale ale proiectului constituțional,

dar într-o formă juridică diferită, care să evite conotațiile constituționale explicite și să faciliteze ratificarea. Astfel, Tratatul de la Lisabona, semnat în 2007 și intrat în vigoare în 2009, a preluat o mare parte din conținutul constituțional, dar l-a integrat în structura tratatelor existente, prin modificarea Tratatului privind Uniunea Europeană și a Tratatului privind funcționarea Uniunii Europene.

Procesul de elaborare a Tratatului de la Lisabona a fost caracterizat de negocieri interguvernamentale intense, menite să asigure un compromis între necesitatea reformei instituționale și sensibilitățile politice ale statelor membre. Spre deosebire de abordarea constituțională, noul tratat a evitat simbolurile statale și terminologia constituțională, păstrând însă obiectivele de creștere a eficienței decizionale, de consolidare a coerenței acțiunii externe și de întărire a rolului Parlamentului European și al parlamentelor naționale. În același timp, a fost menținută distincția între diferitele niveluri de competențe și a fost introdus un mecanism mai clar de delimitare a acestora.

Tratatul de la Lisabona reprezintă rezultatul unui proces de adaptare instituțională la realitățile unei Uniuni extinse și diversificate, fiind conceput ca o soluție de compromis care să permită continuarea integrării fără a relansa dezbaterea constituțională în forma sa inițială. Contextul apariției sale reflectă tensiunea dintre aprofundarea integrării și necesitatea menținerii legitimității politice în statele membre, precum și trecerea de la o viziune simbolică asupra construcției europene la una pragmatică, orientată spre funcționalitate și eficiență.

3.2. Inovațiile instituționale și juridice introduse prin Tratatul de la Lisabona

Tratatul de la Lisabona a introdus un set amplu de inovații instituționale și juridice menite să sporească coerența, eficiența și legitimitatea acțiunii Uniunii Europene într-un context marcat de extindere și de diversificarea domeniilor de competență. Una dintre cele mai importante modificări a fost conferirea personalității juridice unice Uniunii Europene, ceea ce a permis acestuia să încheie acor-

duri internaționale și să adere la organizații internaționale în nume propriu, consolidând astfel capacitatea sa de acțiune pe plan extern. Această schimbare a contribuit la depășirea structurii pe piloni și la integrarea diferitelor domenii de politică într-un cadru instituțional mai coerent.

La nivel instituțional, tratatul a creat funcția de președinte al Consiliului European cu mandat stabil, înlocuind sistemul rotației semestriale și asigurând o mai mare continuitate în definirea priorităților strategice ale Uniunii. De asemenea, a fost instituită funcția de Înalt Reprezentant al Uniunii pentru afaceri externe și politica de securitate, care cumulează atribuții anterior separate și coordonează Serviciul European de Acțiune Externă, contribuind la consolidarea dimensiunii externe a UE și la creșterea vizibilității sale internaționale.

Tratatul de la Lisabona a extins semnificativ rolul Parlamentului European, generalizând procedura legislativă ordinară și consolidând funcțiile sale bugetare și de control politic. Parlamentul a devenit un co-legislator pe picior de egalitate cu Consiliul în majoritatea domeniilor, ceea ce a întărit dimensiunea democratică a procesului decizional. În același timp, parlamentele naționale au dobândit un rol mai activ prin mecanismul de monitorizare a respectării principiului subsidiarității, având posibilitatea de a emite avize motivate asupra proiectelor legislative europene.

Din punct de vedere juridic, tratatul a clarificat delimitarea competențelor între Uniune și statele membre, introducând clasificarea acestora în competențe exclusive, partajate și de sprijin. Această sistematizare a contribuit la o mai bună înțelegere a domeniilor în care Uniunea poate acționa și la consolidarea principiilor subsidiarității și proporționalității. Totodată, Carta drepturilor fundamentale a dobândit forță juridică obligatorie, devenind un reper esențial pentru protecția drepturilor și pentru controlul jurisdicțional al actelor europene.

În domeniul procesului decizional, Tratatul de la Lisabona a extins utilizarea votului cu majoritate calificată în Consiliu, reducând numărul domeniilor supuse unanimității și facilitând adoptarea legislației. Introducerea sistemului dublei majorități, bazat pe numărul statelor

și pe ponderea populației, a reflectat necesitatea de a echilibra reprezentarea statelor mari și mici. În același timp, a fost consacrată inițiativa cetățenească europeană, care permite unui număr semnificativ de cetățeni să solicite Comisiei prezentarea unei propuneri legislative, consolidând participarea democratică la nivelul Uniunii.

Tratatul a adus, de asemenea, inovații în domenii precum spațiul de libertate, securitate și justiție, prin extinderea competențelor Uniunii și prin comunitarizarea unor politici anterior interguvernamentale. În plus, a introdus o clauză de solidaritate și o clauză de asistență reciprocă în cazul unor amenințări la adresa securității statelor membre, contribuind la dezvoltarea dimensiunii de securitate a Uniunii.

Tratatul de la Lisabona a consolidat coerența instituțională, a sporit eficiența procesului decizional și a întărit legitimitatea democratică a Uniunii Europene. Inovațiile sale juridice și instituționale au creat premisele pentru o funcționare mai eficientă a Uniunii într-un context caracterizat de complexitate politică și de necesitatea unei acțiuni comune în domenii tot mai diverse.

3.3. Personalitatea juridică a Uniunii Europene și consolidarea dimensiunii democratice

Conferirea personalității juridice Uniunii Europene reprezintă una dintre cele mai semnificative transformări introduse prin Tratatul de la Lisabona, deoarece a permis Uniunii să acționeze ca subiect distinct de drept internațional. Această evoluție a eliminat fragmentarea anterioară dintre Comunitatea Europeană și structurile interguvernamentale și a creat un cadru unic pentru reprezentarea externă, pentru încheierea acordurilor internaționale și pentru participarea la organizații internaționale. Prin dobândirea personalității juridice, Uniunea a devenit capabilă să își asume drepturi și obligații în mod autonom, să negocieze tratate în domenii precum comerțul, mediul, transporturile sau cooperarea în materie de justiție și afaceri interne și să fie parte în proceduri juridice internaționale. Această schimbare a consolidat coerența acțiunii externe și a redus suprapunerile instituționale care existau anterior.

Personalitatea juridică a Uniunii este strâns legată de delimitarea mai clară a competențelor și de integrarea diferitelor politici într-un cadru normativ comun. În acest sens, Uniunea acționează în limitele competențelor conferite de statele membre, dar dispune de instrumente juridice care îi permit să adopte acte cu aplicabilitate directă și să stabilească obligații pentru state și cetățeni. Jurisprudența Curții de Justiție a Uniunii Europene a consolidat această dimensiune prin reafirmarea autonomiei ordinii juridice a Uniunii și prin garantarea aplicării uniforme a dreptului european.

Consolidarea dimensiunii democratice a Uniunii a fost realizată printr-un ansamblu de mecanisme instituționale și procedurale care sporesc participarea cetățenilor și a reprezentanților acestora la procesul decizional. Extinderea competențelor Parlamentului European și generalizarea procedurii legislative ordinare au transformat această instituție într-un actor central al procesului legislativ, reflectând principiul democrației reprezentative la nivel supranațional. În același timp, tratatul a consacrat rolul parlamentelor naționale în controlul subsidiarității, ceea ce a permis integrarea dimensiunii democratice naționale în arhitectura decizională europeană.

Un alt element important îl constituie introducerea inițiativei cetățenești europene, care oferă cetățenilor posibilitatea de a influența agenda legislativă prin solicitarea Comisiei de a prezenta propuneri normative într-un anumit domeniu. Deși acest instrument nu conferă un drept legislativ direct, el contribuie la dezvoltarea unei sfere publice europene și la creșterea responsabilității instituțiilor față de cetățeni. Totodată, tratatul a întărit principiile transparenței și accesului la documente, facilitând controlul public asupra activității instituțiilor.

Carta drepturilor fundamentale, devenită juridic obligatorie, reprezintă un pilon esențial al dimensiunii democratice, stabilind un standard comun de protecție a drepturilor și libertăților în cadrul Uniunii. Aceasta funcționează ca un reper pentru elaborarea legislației și pentru controlul jurisdicțional, contribuind la consolidarea statului de drept și la protejarea cetățenilor în raport cu instituțiile europene și cu statele membre atunci când aplică dreptul UE.

Personalitatea juridică a Uniunii Europene și consolidarea dimensiunii democratice sunt procese interdependente, care au transfor-

mat Uniunea într-un actor juridic și politic mai coerent, mai transparent și mai responsabil față de cetățeni. Aceste evoluții au întărit legitimitatea proiectului european și au creat premisele pentru o participare mai activă a societății în procesul de integrare.

3.4. Impactul Tratatului de la Lisabona asupra funcționării UE și perspectivelor de integrare europeană

Impactul Tratatului de la Lisabona asupra funcționării Uniunii Europene se reflectă în creșterea coerenței instituționale, în eficientizarea procesului decizional și în consolidarea capacității Uniunii de a acționa atât pe plan intern, cât și extern. Reforma procedurilor de vot în Consiliu, prin extinderea utilizării majorității calificate și introducerea sistemului dublei majorități, a redus blocajele decizionale și a permis adoptarea mai rapidă a actelor legislative, în special în domenii cu un grad ridicat de integrare. Această modificare a contribuit la adaptarea mecanismelor decizionale la realitățile unei Uniuni extinse și la necesitatea unor răspunsuri rapide la provocări economice, sociale și geopolitice.

Consolidarea rolului Parlamentului European și generalizarea procedurii legislative ordinare au avut un impact semnificativ asupra echilibrului instituțional, sporind legitimitatea democratică a politicilor europene și întărind controlul asupra activității Comisiei. În același timp, implicarea parlamentelor naționale în monitorizarea subsidiarității a creat o legătură mai directă între nivelul european și cel național, contribuind la reducerea percepției privind deficitul democratic. Aceste mecanisme au favorizat dezvoltarea unei guvernanțe mai participative și mai transparente.

Pe plan extern, crearea funcției de Înalt Reprezentant și instituirea Serviciului European de Acțiune Externă au sporit coerența și vizibilitatea acțiunii Uniunii, facilitând coordonarea politicii externe și de securitate și consolidând rolul UE ca actor global. Capacitatea de a încheia acorduri internaționale în nume propriu și de a participa la organizații internaționale a permis Uniunii să își promoveze mai

eficient interesele și valorile, inclusiv în domenii precum comerțul, schimbările climatice și dezvoltarea durabilă.

Tratatul de la Lisabona a avut, de asemenea, un impact important asupra dezvoltării spațiului de libertate, securitate și justiție, prin extinderea competențelor Uniunii și prin introducerea unor mecanisme de cooperare consolidată între statele membre. Aceasta a permis adoptarea unor politici comune în domeniul migrației, azilului, cooperării judiciare și combaterii criminalității transfrontaliere, contribuind la creșterea securității interne și la protecția drepturilor fundamentale.

În ceea ce privește perspectivele de integrare, tratatul a creat un cadru flexibil care permite aprofundarea cooperării în anumite domenii prin mecanisme precum cooperarea consolidată, oferind statelor membre posibilitatea de a avansa în ritmuri diferite. Această flexibilitate reflectă recunoașterea diversității intereselor și capacităților statelor, menținând în același timp unitatea instituțională a Uniunii. În același timp, introducerea unei clauze explicite privind retragerea voluntară a unui stat membru a definit pentru prima dată condițiile juridice ale unei eventuale ieșiri din Uniune, aspect care a devenit relevant în contextul evoluțiilor ulterioare ale procesului de integrare.

Impactul Tratatului de la Lisabona trebuie analizat și în raport cu capacitatea Uniunii de a gestiona crizele recente, precum criza financiară, pandemia sau provocările de securitate, situații în care mecanismele instituționale reformate au permis adoptarea unor răspunsuri coordonate și dezvoltarea unor instrumente comune. Totuși, aceste evoluții au evidențiat și limitele integrării, în special în domeniile în care competențele rămân predominant naționale.

În ansamblu, Tratatul de la Lisabona a contribuit la transformarea Uniunii Europene într-un sistem mai coerent, mai eficient și mai capabil să acționeze ca actor global, oferind totodată un cadru juridic și instituțional care permite continuarea procesului de integrare în condiții de flexibilitate și adaptabilitate.

? Întrebări pentru discuție și evaluare

1. Care au fost principalele motive care au determinat necesitatea reformei instituționale a Uniunii Europene înainte de Tratatul de la Lisabona?
2. De ce a eșuat proiectul Constituției pentru Europa și ce lecții au fost preluate în procesul de elaborare a Tratatului de la Lisabona?
3. Care sunt cele mai importante inovații instituționale introduse prin Tratatul de la Lisabona?
4. Cum a influențat tratatul echilibrul dintre instituțiile UE?
5. În ce mod a fost consolidată dimensiunea democratică a Uniunii Europene?
6. Ce semnificație are personalitatea juridică a Uniunii Europene pentru acțiunea sa externă?
7. Cum a fost modificat sistemul de vot în Consiliul Uniunii Europene?
8. Care este rolul inițiativei cetățenești europene în procesul decizional?
9. Cum contribuie Tratatul de la Lisabona la dezvoltarea spațiului de libertate, securitate și justiție?
10. În ce măsură tratatul oferă premise pentru aprofundarea integrării europene în viitor?

Surse bibliografice

1. Tratatul de la Lisabona de modificare a Tratatului privind Uniunea Europeană și a Tratatului de instituire a Comunității Europene. *Jurnalul Oficial al Uniunii Europene*, C 306, 17 decembrie 2007. Disponibil pe EUR-Lex: <https://eur-lex.europa.eu>
2. Chalmers, Damian; Davies, Gareth; Monti, Giorgio. *European Union Law*. Cambridge: Cambridge University Press, 2021.
3. Bârgăoanu, Alina; Radu, Luminița. *Uniunea Europeană: instituții, politici și provocări*. București: Editura Comunicare.ro, 2020.

APLICAȚII PRACTICE

1. Test

- 1) **Tratatul de la Lisabona a intrat în vigoare în anul:**
 - a) 2004
 - b) 2007

- c) 2009
- d) 2012

2) Care document a precedat Tratatul de la Lisabona, dar nu a fost ratificat?

- a) Tratatul de la Nisa
- b) Constituția pentru Europa
- c) Actul Unic European
- d) Tratatul de la Maastricht

3) Tratatul de la Lisabona a acordat personalitate juridică:

- a) Consiliului European
- b) Uniunii Europene
- c) Parlamentului European
- d) Comisiei Europene

4) Care instituție a devenit oficial instituție a UE prin Tratatul de la Lisabona?

- a) Curtea de Conturi
- b) Consiliul European
- c) Banca Centrală Europeană
- d) Comitetul Regiunilor

5) Funcția de Președinte al Consiliului European a fost:

- a) Abolită
- b) Creată ca funcție permanentă
- c) Transferată Comisiei
- d) Limitată la 6 luni

6) Procedura legislativă ordinară a fost extinsă prin Lisabona la:

- a) Mai puține domenii
- b) Majoritatea domeniilor de politică
- c) Doar politica externă
- d) Doar politica agricolă

7) Inițiativa cetățenească europeană permite:

- a) Modificarea tratatelor
- b) Propunerea de legislație de către cetățeni

- c) Alegerea Comisiei
- d) Dizolvarea Parlamentului

8) Carta drepturilor fundamentale a devenit:

- a) Document simbolic
- b) Obligatorie juridic
- c) Abrogată
- d) Parte din politica externă

9) Funcția de Înalt Reprezentant pentru afaceri externe și politica de securitate:

- a) A fost eliminată
- b) A fost consolidată
- c) A fost transferată Parlamentului
- d) A fost limitată la domeniul economic

10) Tratatul de la Lisabona a întărit rolul:

- a) Parlamentului European
- b) Curții de Conturi
- c) Comitetului Economic și Social
- d) Băncii Europene de Investiții

2. Studiu de caz

După intrarea în vigoare a Tratatului de la Lisabona, Parlamentul European a dobândit competențe sporite în procesul legislativ.

Sarcini:

1. Analizați modul în care Tratatul de la Lisabona a consolidat dimensiunea democratică a UE.
2. Explicați rolul procedurii legislative ordinare în echilibrul instituțional.
3. Evaluați impactul Inițiativei cetățenești europene asupra participării democratice.
4. Identificați limitele democratizării UE în pofida reformelor de la Lisabona.

3. Exercițiu de logică (corelare reformă – efect)

Corelați reforma introdusă prin Tratatul de la Lisabona cu efectul corespunzător:

Reforme:

- Personalitatea juridică a UE
- Președinte permanent al Consiliului European
- Extinderea codeciziei
- Inițiativa cetățenească europeană

Efecte:

- A. Creșterea participării cetățenilor
- B. Reprezentare externă unificată
- C. Stabilitate instituțională
- D. Consolidarea rolului Parlamentului

TEMA 4

CARACTERISTICILE FUNCȚIONALE ALE UE ȘI SISTEMUL DE LUARE A DECIZIILOR

- 4.1. *Natura funcțională a Uniunii Europene și specificul guvernantei sale*
- 4.2. *Distribuirea competențelor și principiile de exercitare a acestora*
- 4.3. *Procedurile de luare a deciziilor și legitimitatea procesului decizional în UE*

Scopul temei

Scopul temei constă în analiza caracteristicilor funcționale ale Uniunii Europene și a mecanismelor de luare a deciziilor, prin evidențierea naturii sistemului de guvernare, a distribuirii competențelor și a rolului actorilor implicați în procesul decizional european.

Rezultatele învățării:

La finalul studierii temei, studenții vor fi capabili:

- să explice specificul funcțional al Uniunii Europene ca sistem de guvernare multilevel;
- să identifice tipurile de competențe ale UE și principiile care reglementează exercitarea acestora;
- să descrie principalele proceduri de luare a deciziilor la nivel european;
- să analizeze rolul instituțiilor și al statelor membre în procesul decizional.

4.1. Natura funcțională a Uniunii Europene și specificul guvernantei sale

Natura funcțională a Uniunii Europene reflectă caracterul său distinct în raport cu modelele clasice de organizare politică, fiind rezultatul unui proces de integrare care a combinat elemente supranaționale și interguvernamentale într-un sistem de guvernare multilevel. Uniunea nu poate fi definită nici ca stat federal, nici ca organizație internațională tradițională, deoarece dispune de instituții proprii, de un sistem juridic autonom și de competențe exercitate în mod direct

asupra statelor membre și, în anumite cazuri, asupra cetățenilor. Această structură funcțională derivă din transferul voluntar de competențe de la nivel național la nivel european, în domenii considerate esențiale pentru realizarea obiectivelor comune, precum piața internă, politica comercială, concurența sau politica monetară pentru statele din zona euro.

Specificul guvernantei Uniunii Europene constă în distribuirea competențelor între mai multe niveluri de decizie, în cadrul unui sistem care presupune cooperare, coordonare și control reciproc între instituțiile europene, statele membre și, în anumite domenii, autoritățile regionale și locale. Acest model de guvernare multilevel este caracterizat de interdependența actorilor și de necesitatea negocierii permanente a intereselor, ceea ce conduce la adoptarea unor politici comune bazate pe compromis. Spre deosebire de sistemele politice naționale, unde autoritatea decizională este concentrată într-o structură ierarhică, Uniunea funcționează printr-un mecanism policentric, în care puterea este dispersată între instituții cu competențe complementare.

Un element definitoriu al naturii funcționale a Uniunii îl constituie existența unei ordini juridice proprii, care se aplică direct în sistemele juridice ale statelor membre și care beneficiază de principiile efectului direct și supremației. Această autonomie juridică conferă Uniunii capacitatea de a adopta norme obligatorii și de a asigura aplicarea uniformă a acestora prin intermediul Curții de Justiție. În același timp, implementarea politicilor europene se realizează în mare măsură prin administrațiile naționale, ceea ce evidențiază caracterul partajat al guvernantei și dependența de cooperarea statelor membre.

Funcționalitatea Uniunii este susținută de un sistem instituțional bazat pe echilibrul dintre dimensiunea supranațională, reprezentată în principal de Comisia Europeană și de Curtea de Justiție, și dimensiunea interguvernamentală, reprezentată de Consiliul Uniunii Europene și de Consiliul European. Parlamentul European introduce componenta democratică supranațională, contribuind la legitimarea procesului decizional. Această structură instituțională permite combinarea eficienței decizionale cu reprezentarea intereselor naționale și cu controlul democratic.

Guvernanța Uniunii Europene se caracterizează, de asemenea, prin utilizarea unor instrumente variate de coordonare, care includ atât metode legislative clasice, cât și mecanisme de soft law, cum ar fi metoda deschisă de coordonare. Aceste instrumente permit adaptarea politicilor la diversitatea sistemelor naționale și facilitează convergența fără a impune uniformizarea completă. În același timp, participarea actorilor economici și sociali, prin structuri consultative și procese de dialog, contribuie la caracterul incluziv al guvernanței europene.

Natura funcțională a Uniunii Europene se definește printr-o combinație de integrare juridică, coordonare politică și cooperare administrativă, care permite realizarea obiectivelor comune în condițiile menținerii diversității statelor membre. Specificul guvernanței sale rezidă în caracterul multilevel, policentric și bazat pe consens, ceea ce conferă Uniunii capacitatea de a gestiona politici complexe într-un spațiu politic și economic caracterizat prin interdependență și pluralism instituțional.

4.2. Distribuirea competențelor și principiile de exercitare a acestora

Distribuirea competențelor în cadrul Uniunii Europene constituie un element esențial al funcționării sale, deoarece stabilește limitele acțiunii instituțiilor europene și definește raportul dintre nivelul supranațional și cel național. Acest sistem se bazează pe principiul atribuirii, conform căruia Uniunea acționează numai în domeniile în care statele membre i-au conferit competențe prin tratate. Prin urmare, orice intervenție a Uniunii trebuie să aibă un temei juridic explicit, iar competențele care nu au fost transferate rămân în responsabilitatea statelor. Această delimitare reflectă caracterul derivat al puterii Uniunii și menține echilibrul între integrare și suveranitatea națională.

Tratatul de la Lisabona a sistematizat competențele Uniunii în trei categorii principale: competențe exclusive, competențe partajate și competențe de sprijin, coordonare sau completare. În domeniul competențelor exclusive, precum politica comercială comună,

uniunea vamală, regulile de concurență necesare funcționării pieței interne sau politica monetară pentru statele din zona euro, numai Uniunea poate adopta acte juridice obligatorii, statele membre având posibilitatea de a interveni doar dacă sunt autorizate de aceasta. În cazul competențelor partajate, atât Uniunea, cât și statele membre pot legifera și adopta acte obligatorii, însă statele își exercită competențele doar în măsura în care Uniunea nu a acționat sau a decis să înceteze acțiunea. Această categorie include domenii precum piața internă, politica socială, coeziunea economică, socială și teritorială, agricultura, mediul sau protecția consumatorilor. Competențele de sprijin, coordonare sau completare, cum ar fi educația, cultura sau sănătatea publică, permit Uniunii să desfășoare acțiuni de susținere fără a armoniza legislațiile naționale.

Exercitarea competențelor Uniunii este reglementată de principiile subsidiarității și proporționalității, care asigură că deciziile sunt adoptate la nivelul cel mai apropiat de cetățeni și că intervenția europeană nu depășește ceea ce este necesar pentru atingerea obiectivelor stabilite. Subsidiaritatea implică evaluarea capacității statelor membre de a realiza în mod eficient obiectivele unei politici și justifică intervenția Uniunii numai atunci când acțiunea la nivel național este insuficientă. Proporționalitatea impune ca forma și conținutul acțiunii Uniunii să fie limitate la ceea ce este strict necesar pentru realizarea scopurilor tratatelor. Aceste principii sunt monitorizate atât de instituțiile europene, cât și de parlamentele naționale, care pot emite avize motivate în cazul în care consideră că o propunere legislativă nu respectă subsidiaritatea.

Distribuirea competențelor are și o dimensiune dinamică, deoarece domeniile de acțiune ale Uniunii pot evolua în funcție de necesitățile integrării și de interpretarea tratatelor de către Curtea de Justiție. Jurisprudența acesteia a contribuit la extinderea implicită a anumitor competențe prin interpretarea largă a obiectivelor tratatelor și prin recunoașterea competențelor implicite necesare pentru realizarea politicilor comune. În același timp, mecanismele de cooperare consolidată permit unui grup de state membre să avanseze într-un anumit domeniu fără participarea tuturor, oferind flexibilitate procesului de integrare.

Prin urmare, distribuirea competențelor și principiile care reglementează exercitarea acestora constituie baza funcționării Uniunii Europene, asigurând un echilibru între eficiența acțiunii comune și respectarea diversității instituționale și politice a statelor membre. Acest sistem permite adaptarea politicilor europene la diferite niveluri de guvernare și contribuie la menținerea legitimității procesului de integrare.

4.3. Procedurile de luare a deciziilor și legitimitatea procesului decizional în UE

Procedurile de luare a deciziilor în Uniunea Europeană reflectă complexitatea structurii sale instituționale și necesitatea de a asigura un echilibru între eficiența acțiunii comune, reprezentarea intereselor statelor membre și legitimitatea democratică. Procesul decizional este organizat în jurul unor proceduri formale stabilite prin tratate, dintre care cea mai importantă este procedura legislativă ordinară, care implică participarea egală a Parlamentului European și a Consiliului Uniunii Europene la adoptarea actelor legislative. Această procedură presupune prezentarea unei propuneri de către Comisia Europeană, examinarea acesteia de către Parlament și Consiliu, formularea de amendamente și, în cazul divergențelor, convocarea unui comitet de conciliere. Caracterul său iterativ și negociat reflectă necesitatea obținerii unui consens între instituții și între diferitele niveluri de guvernare.

Pe lângă procedura legislativă ordinară, tratatele prevăd și proceduri legislative speciale, utilizate în domenii sensibile, unde rolul Parlamentului este limitat la consultare sau aprobare, iar Consiliul decide în unanimitate sau cu majoritate calificată. Aceste proceduri reflectă persistența dimensiunii interguvernamentale în anumite politici, precum fiscalitatea, politica externă și de securitate sau unele aspecte ale politicii sociale. În același timp, Consiliul European joacă un rol strategic în definirea orientărilor generale ale Uniunii, influențând agenda legislativă fără a participa direct la adoptarea actelor normative.

Legitimitatea procesului decizional al Uniunii Europene se bazează pe un model dual, care combină reprezentarea cetățenilor prin Parlamentul European și reprezentarea statelor membre prin Consiliu. Acest model reflectă natura hibridă a Uniunii și permite integrarea dimensiunii democratice supranaționale cu cea interguvernamentală. Extinderea competențelor Parlamentului și generalizarea procedurii legislative ordinare au contribuit la reducerea percepției deficitului democratic, sporind transparența și responsabilitatea instituțiilor. Controlul parlamentar asupra Comisiei, inclusiv prin procedura de aprobare a colegiului comisarilor și prin moțiunea de cenzură, constituie un mecanism important de responsabilizare politică.

Un alt element al legitimității este participarea indirectă a cetățenilor prin intermediul parlamentelor naționale, care monitorizează respectarea principiului subsidiarității și pot influența procesul legislativ european. Inițiativa cetățenească europeană și mecanismele de consultare publică permit implicarea directă a societății civile și a actorilor economici și sociali, contribuind la dezvoltarea unei sfere publice europene și la creșterea transparenței decizionale. Publicarea documentelor, accesul la informații și deschiderea ședințelor legislative ale Consiliului în anumite cazuri sunt măsuri care sporesc vizibilitatea procesului decizional.

Totuși, legitimitatea procesului decizional este influențată și de complexitatea procedurilor și de dificultatea cetățenilor de a înțelege mecanismele instituționale, ceea ce poate genera percepții de distanțare față de instituțiile europene. Pentru a răspunde acestor provocări, Uniunea a dezvoltat politici de comunicare, mecanisme de dialog cu cetățenii și instrumente de participare digitală, menite să apropie procesul decizional de nivelul societății.

Prin urmare, procedurile de luare a deciziilor în Uniunea Europeană sunt rezultatul unei arhitecturi instituționale care combină eficiența funcțională cu legitimitatea democratică. Caracterul lor negociat și multilevel permite adoptarea politicilor comune într-un spațiu politic divers, menținând echilibrul între interesele cetățenilor, ale statelor membre și ale Uniunii în ansamblu.

? Întrebări pentru discuție și evaluare

1. Ce caracteristici diferențiază Uniunea Europeană de un stat federal și de o organizație internațională clasică?
2. În ce constă specificul guvernantei multilevel în cadrul UE?
3. Cum este realizată distribuirea competențelor între Uniune și statele membre?
4. Care este rolul principiilor subsidiarității și proporționalității în procesul decizional?
5. Ce tipuri de competențe deține Uniunea Europeană și în ce domenii se aplică acestea?
6. Cum funcționează procedura legislativă ordinară și care sunt etapele sale principale?
7. Care este rolul Comisiei Europene în inițierea politicilor și a actelor legislative?
8. Cum contribuie Parlamentul European și Consiliul la legitimitatea democratică a deciziilor UE?
9. Care sunt principalele mecanisme de participare a parlamentelor naționale și a cetățenilor la procesul decizional european?
10. Ce factori influențează eficiența și transparența procesului decizional în Uniunea Europeană?

Surse bibliografice

1. Hix, Simon; Høyland, Bjørn. *The Political System of the European Union*. London: Palgrave Macmillan, 2022.
2. Nugent, Neill. *The Government and Politics of the European Union*. London: Red Globe Press, 2023.
3. Tratatul privind Uniunea Europeană și Tratatul privind funcționarea Uniunii Europene (versiuni consolidate). *Jurnalul Oficial al Uniunii Europene*, 2016, actualizat. Disponibil pe EUR-Lex: <https://eur-lex.europa.eu>

APLICAȚII PRACTICE

☒ 1. Test

1) Uniunea Europeană este considerată:

- a) Stat federal clasic
- b) Organizație internațională tradițională
- c) Sistem de guvernare multilevel
- d) Confederație militară

2) Principiul subsidiarității presupune:

- a) Centralizarea deciziilor la nivel UE
- b) Luarea deciziilor la nivelul cel mai apropiat de cetățean
- c) Eliminarea competențelor statelor
- d) Dominanța Comisiei Europene

3) Competențele exclusive ale UE includ:

- a) Educația
- b) Politica monetară pentru zona euro
- c) Cultura
- d) Sănătatea publică

4) Competențele partajate se aplică în domeniul:

- a) Politici comerciale comune
- b) Agriculturii
- c) Politici monetare
- d) Uniunii vamale

5) Procedura legislativă ordinară implică:

- a) Doar Comisia
- b) Parlamentul și Consiliul UE
- c) Curtea de Justiție
- d) Banca Centrală Europeană

6) Votul cu majoritate calificată este utilizat în:

- a) Toate domeniile
- b) Majoritatea domeniilor legislative
- c) Doar politica externă
- d) Doar politica fiscală

7) Principiul proporționalității presupune:

- a) Intervenția maximă a UE
- b) Intervenția limitată la ceea ce este necesar
- c) Eliminarea competențelor naționale
- d) Adoptarea unanimă a deciziilor

8) Guvernanța economică a UE este un exemplu de:

- a) Competență exclusivă
- b) Cooperare interguvernamentală
- c) Coordonare a politicilor naționale
- d) Politică culturală

9) Legitimitatea democratică a deciziilor UE este asigurată prin:

- a) Doar Consiliul European
- b) Parlamentul European și parlamentele naționale
- c) Comisia Europeană
- d) Banca Centrală Europeană

10) Procesul decizional în UE este caracterizat de:

- a) Ierarhie strictă
- b) Cooperare instituțională
- c) Centralizare totală
- d) Lipsa negocierilor

2. Studiu de caz (problemă)

Uniunea Europeană intenționează să adopte o legislație privind inteligența artificială. Domeniul implică competențe partajate între UE și statele membre.

Sarcini:

1. Identificați tipul de competență aplicabil și justificați alegerea.
2. Descrieți etapele procedurii legislative ordinare în acest caz.
3. Analizați rolul principiilor subsidiarității și proporționalității.
4. Evaluați modul în care este asigurată legitimitatea democratică a deciziei.

3. Exercițiu de logică (clasificarea competențelor)

Clasificați următoarele domenii în funcție de tipul de competență:

Domenii:

- Uniunea vamală
- Politica agricolă comună
- Educația
- Politica comercială comună
- Sănătatea publică

Tipuri de competență:

- A. Exclusivă
- B. Partajată
- C. De sprijin/coordonare

TEMA 5

PROCESELE DE INTEGRARE ECONOMICĂ ȘI MONETARĂ: ETAPELE PRINCIPALE ȘI CONTINUITATEA

- 5.1. *Etapile integrării economice europene: de la piața comună la piața internă*
- 5.2. *Crearea și dezvoltarea Uniunii Economice și Monetare: mecanisme și instituții*
- 5.3. *Guvernanța economică a UE și coordonarea politicilor macroeconomice*
- 5.4. *Continuitatea și provocările integrării economice și monetare în contextul actual*

Scopul temei

Scopul temei constă în analiza evoluției proceselor de integrare economică și monetară în cadrul Uniunii Europene, prin evidențierea etapelor principale, a mecanismelor instituționale și a rolului acestora în asigurarea stabilității și convergenței economice.

Rezultatele învățării:

La finalul studierii temei, studenții vor fi capabili:

- să descrie etapele integrării economice europene de la piața comună la piața internă;
- să explice formarea și funcționarea Uniunii Economice și Monetare;
- să identifice instrumentele de coordonare a politicilor economice la nivelul UE;
- să analizeze rolul monedei euro în consolidarea integrării economice;
- să evalueze provocările și perspectivele dezvoltării integrării economice și monetare.

5.1. Etapele integrării economice europene: de la piața comună la piața internă

Etapile integrării economice europene, de la crearea pieței comune până la realizarea pieței interne, reflectă un proces gradual de eliminare a barierelor economice dintre statele membre și de conso-

lidare a mecanismelor de funcționare a unui spațiu economic unificat. Punctul de plecare al acestui proces a fost instituirea Comunității Economice Europene prin Tratatul de la Roma din 1957, care a stabilit obiectivul creării unei piețe comune bazate pe libera circulație a bunurilor, serviciilor, capitalurilor și persoanelor. În această etapă, integrarea s-a concentrat asupra eliminării tarifelor vamale și a contingentelor cantitative în comerțul intracomunitar, precum și asupra instituirii unui tarif vamal comun față de statele terțe. Uniunea vamală a fost realizată la sfârșitul anilor 1960, reprezentând prima realizare majoră a integrării economice și creând premisele pentru dezvoltarea schimburilor comerciale interne.

În perioada următoare, procesul de integrare a evidențiat necesitatea depășirii barierelor netarifare și a diferențelor dintre reglementările naționale, care continuau să limiteze funcționarea eficientă a pieței comune. Divergențele în standardele tehnice, reglementările privind serviciile, restricțiile asupra circulației capitalurilor și obstacolele administrative au demonstrat că simpla eliminare a tarifelor nu era suficientă pentru realizarea unei integrări economice profunde. În acest context, Curtea de Justiție a Comunităților Europene a avut un rol esențial prin jurisprudența sa, în special prin consacrarea principiului recunoașterii reciproce a standardelor naționale, care a facilitat liberalizarea comerțului și a redus necesitatea armonizării complete a legislațiilor.

Actul Unic European din 1986 a marcat o etapă decisivă în trecerea de la piața comună la piața internă, stabilind un program clar pentru eliminarea tuturor obstacolelor rămase până la sfârșitul anului 1992. Conceptul de piață internă a fost definit ca un spațiu fără frontiere interne, în care libera circulație a celor patru libertăți fundamentale este pe deplin asigurată. Realizarea acestui obiectiv a presupus adoptarea unui număr semnificativ de directive și regulamente privind armonizarea standardelor, liberalizarea serviciilor, deschiderea piețelor publice, libera circulație a capitalurilor și eliminarea controalelor la frontierele interne. Introducerea votului cu majoritate calificată în anumite domenii a permis accelerarea procesului legislativ și a redus riscul blocajelor decizionale.

Piața internă a avut efecte economice semnificative, contribuind la creșterea schimburilor comerciale, la intensificarea concurenței și la dezvoltarea lanțurilor de producție transnaționale. În același timp, a stimulat adoptarea unor politici de coeziune menite să reducă disparitățile regionale și să asigure o distribuție echitabilă a beneficiilor integrării. Liberalizarea circulației capitalurilor a creat condițiile pentru integrarea piețelor financiare și pentru dezvoltarea ulterioară a Uniunii Economice și Monetare.

Procesul de trecere de la piața comună la piața internă a fost însoțit de consolidarea cadrului instituțional și juridic, care a asigurat aplicarea uniformă a normelor și supravegherea respectării acestora. Comisia Europeană a avut un rol central în monitorizarea implementării legislației, iar Curtea de Justiție a garantat interpretarea uniformă a dreptului comunitar. În același timp, statele membre au fost responsabile de transpunerea directivelor și de adaptarea sistemelor lor administrative la cerințele pieței interne.

Evoluția de la piața comună la piața internă reprezintă o etapă fundamentală a integrării economice europene, caracterizată prin trecerea de la eliminarea barierelor tarifare la crearea unui spațiu economic unificat, bazat pe reguli comune și pe libera circulație a factorilor de producție. Această transformare a consolidat interdependența economică dintre statele membre și a creat baza pentru dezvoltarea ulterioară a integrării monetare și a guvernanței economice europene.

5.2. Crearea și dezvoltarea Uniunii Economice și Monetare: mecanisme și instituții

Crearea și dezvoltarea Uniunii Economice și Monetare (UEM) reprezintă una dintre cele mai avansate forme ale integrării europene, reflectând trecerea de la coordonarea politicilor economice la instituirea unei politici monetare comune pentru statele participante. Ideea unei uniuni monetare a apărut încă din anii 1970, odată cu Raportul Werner, care propunea realizarea unei convergențe economice și monetare progresive. Cu toate acestea, instabilitatea sistemului monetar internațional și divergențele economice dintre statele

membre au amânat implementarea acestui proiect, care a fost relansat în anii 1980 în contextul aprofundării pieței interne și al necesității stabilității monetare.

Un moment decisiv l-a constituit adoptarea Tratatului de la Maastricht din 1992, care a stabilit cadrul juridic și instituțional al Uniunii Economice și Monetare și a prevăzut un proces în trei etape pentru realizarea acesteia. Prima etapă a fost caracterizată de liberalizarea completă a circulației capitalurilor și de intensificarea cooperării între băncile centrale naționale. A doua etapă a presupus crearea Institutului Monetar European, precursorul Băncii Centrale Europene, și consolidarea convergenței economice prin respectarea criteriilor de stabilitate privind inflația, deficitul bugetar, datoria publică, stabilitatea cursului de schimb și ratele dobânzilor. A treia etapă a fost marcată de introducerea monedei euro și de transferul competențelor de politică monetară către Banca Centrală Europeană, care a devenit responsabilă de menținerea stabilității prețurilor în zona euro.

Structura instituțională a UEM este construită în jurul Băncii Centrale Europene și al Sistemului European al Băncilor Centrale, care reunesc BCE și băncile centrale naționale ale statelor membre. BCE are un grad ridicat de independență, ceea ce îi permite să adopte decizii în funcție de obiectivul principal al stabilității monetare, fără influențe politice directe. În același timp, politica economică rămâne în mare parte în competența statelor membre, fiind coordonată la nivel european prin mecanisme precum Pactul de stabilitate și creștere, Semestrul european și procedurile de supraveghere macroeconomică. Această combinație între o politică monetară centralizată și politici fiscale naționale coordonate reflectă natura specifică a UEM.

Dezvoltarea Uniunii Economice și Monetare a fost influențată semnificativ de criza financiară și a datoriilor suverane, care a evidențiat necesitatea consolidării guvernanței economice. Ca răspuns, au fost introduse noi instrumente și mecanisme, precum Mecanismul European de Stabilitate, Uniunea Bancară și întărirea cadrului de supraveghere fiscală. Uniunea Bancară, bazată pe Mecanismul Unic de Supraveghere și Mecanismul Unic de Rezoluție, urmărește asigurarea stabilității sistemului financiar și reducerea riscurilor

sistemice, consolidând interdependența dintre politica monetară și stabilitatea sectorului bancar.

Uniunea Economică și Monetară are implicații profunde asupra funcționării economiilor statelor membre, contribuind la eliminarea riscurilor valutare, la creșterea transparenței prețurilor și la integrarea piețelor financiare. În același timp, aceasta presupune respectarea unor reguli fiscale stricte și adaptarea politicilor economice naționale la un cadru comun, ceea ce poate genera tensiuni în perioade de criză economică. Lipsa unei politici fiscale comune la nivelul zonei euro rămâne una dintre principalele provocări, evidențiind necesitatea unei coordonări mai profunde pentru asigurarea stabilității pe termen lung.

Crearea și dezvoltarea Uniunii Economice și Monetare reprezintă un proces complex, care a combinat integrarea monetară cu mecanisme de coordonare economică și cu instituții supranaționale puternice. UEM constituie un pilon central al integrării europene, reflectând nivelul avansat al interdependenței economice dintre statele membre și necesitatea unor politici comune pentru menținerea stabilității și convergenței economice.

5.3. Guvernanța economică a UE și coordonarea politicilor macroeconomice

Guvernanța economică a Uniunii Europene reprezintă ansamblul mecanismelor, instituțiilor și procedurilor prin care sunt coordonate politicile macroeconomice ale statelor membre, în vederea asigurării stabilității economice, a disciplinei fiscale și a convergenței structurale. Acest sistem s-a dezvoltat treptat, în special în contextul funcționării Uniunii Economice și Monetare, unde existența unei politici monetare unice a impus necesitatea unei coordonări mai stricte a politicilor bugetare și economice naționale. Spre deosebire de politica monetară, care este centralizată la nivelul Băncii Centrale Europene pentru statele din zona euro, politica fiscală rămâne în competența statelor membre, fiind supusă însă unor reguli și proceduri comune.

Un element central al guvernantei economice îl constituie Pactul de stabilitate și creștere, care stabilește limite privind deficitul bugetar și nivelul datoriei publice și prevede mecanisme de supraveghere și corecție în cazul depășirii acestor praguri. Acest cadru este completat de procedura de deficit excesiv și de procedura privind dezechilibrele macroeconomice, care permit monitorizarea evoluțiilor economice și adoptarea de recomandări pentru statele membre. Scopul acestor instrumente este prevenirea acumulării unor dezechilibre care ar putea afecta stabilitatea zonei euro și funcționarea pieței interne.

Semestrul european reprezintă principalul mecanism de coordonare a politicilor economice, bugetare și structurale. Acesta presupune un ciclu anual de evaluare, în cadrul căruia Comisia Europeană analizează programele naționale de reformă și planurile bugetare ale statelor membre, formulează recomandări specifice pentru fiecare țară și monitorizează implementarea acestora. Consiliul Uniunii Europene adoptă aceste recomandări, iar statele sunt încurajate să le integreze în politicile lor naționale. Prin acest proces, se urmărește asigurarea coerenței între obiectivele europene și politicile economice interne.

Criza financiară și a datoriei suverane a evidențiat limitele cadrului inițial de guvernare economică și a determinat introducerea unor reforme suplimentare, cunoscute sub denumirea de „six-pack” și „two-pack”, care au consolidat supravegherea fiscală și au introdus mecanisme mai stricte de monitorizare. De asemenea, a fost creat Mecanismul European de Stabilitate, destinat acordării de asistență financiară statelor din zona euro aflate în dificultate, condiționată de implementarea unor programe de ajustare economică.

Guvernarea economică a Uniunii include și coordonarea politicilor structurale, orientate spre creșterea competitivității, stimularea investițiilor, promovarea ocupării forței de muncă și tranziția către o economie digitală și verde. Strategiile europene, precum Strategia Europa 2020 și inițiativele ulterioare privind tranziția verde și digitală, stabilesc obiective comune care sunt integrate în politicile naționale prin intermediul Semestrului european. În acest fel, guvernarea economică depășește dimensiunea fiscală și include un cadru mai larg de coordonare a reformelor.

Cu toate acestea, sistemul de guvernanță economică se confruntă cu provocări legate de diferențele structurale dintre economiile statelor membre, de necesitatea echilibrării disciplinei fiscale cu stimularea creșterii economice și de lipsa unei capacități fiscale comune la nivelul zonei euro. Inițiative recente, precum crearea unor instrumente financiare comune pentru susținerea redresării economice, reflectă tendința de aprofundare a coordonării și de dezvoltare a unor mecanisme de solidaritate.

În ansamblu, guvernanța economică a Uniunii Europene reprezintă un sistem complex de coordonare multilaterală, care urmărește menținerea stabilității macroeconomice, prevenirea crizelor și promovarea convergenței economice. Prin combinarea regulilor fiscale, a mecanismelor de supraveghere și a orientărilor strategice, acest cadru contribuie la funcționarea coerentă a Uniunii Economice și Monetare și la adaptarea economiilor statelor membre la provocările globale.

5.4. Continuitatea și provocările integrării economice și monetare în contextul actual

Continuitatea integrării economice și monetare în Uniunea Europeană se bazează pe consolidarea mecanismelor instituționale create anterior și pe adaptarea acestora la noile realități economice și geopolitice. După instituirea monedei euro și dezvoltarea cadrului de guvernanță economică, procesul de integrare a evoluat spre aprofundarea coordonării politicilor fiscale, financiare și structurale, precum și spre întărirea instrumentelor de stabilitate macroeconomică. Reformele introduse în urma crizei financiare și a datoriilor suverane au evidențiat necesitatea unei integrări mai profunde, în special în ceea ce privește supravegherea sectorului bancar, gestionarea crizelor și crearea unor mecanisme de solidaritate financiară între statele membre.

În acest context, Uniunea Bancară reprezintă un element central al continuității integrării, prin instituirea unui sistem comun de supraveghere și rezoluție pentru instituțiile financiare din zona euro.

Acest cadru urmărește reducerea riscurilor sistemice, separarea riscului bancar de cel suveran și creșterea stabilității sistemului financiar european. Totodată, dezvoltarea pieței unice a capitalurilor are ca obiectiv facilitarea accesului la finanțare, diversificarea surselor de investiții și consolidarea integrării financiare, contribuind la funcționarea eficientă a Uniunii Economice și Monetare.

Provocările actuale ale integrării economice și monetare sunt determinate de persistența divergențelor structurale între economiile statelor membre, de nivelurile diferite ale datoriei publice și de capacitatea inegală de adaptare la șocuri economice. Lipsa unei politici fiscale comune la nivelul zonei euro limitează capacitatea Uniunii de a răspunde unitar la crize, ceea ce evidențiază necesitatea dezvoltării unor instrumente bugetare comune și a unei coordonări mai strânse a politicilor fiscale. Inițiativele recente privind crearea unor mecanisme de finanțare comună pentru redresare economică reflectă tendința de consolidare a dimensiunii solidarității în cadrul integrării.

Transformările economice globale, inclusiv tranziția către o economie digitală și verde, impun adaptarea politicilor macroeconomice și a modelului de guvernare economică. Investițiile în infrastructură, inovare, energie regenerabilă și tehnologii digitale necesită o coordonare sporită la nivel european și mobilizarea unor resurse financiare semnificative. În același timp, politica monetară a Băncii Centrale Europene trebuie să răspundă unor provocări precum inflația, volatilitatea piețelor financiare și necesitatea menținerii stabilității prețurilor într-un context economic complex.

Un alt aspect relevant îl constituie extinderea zonei euro și integrarea statelor membre care nu au adoptat încă moneda unică, proces care presupune îndeplinirea criteriilor de convergență și adaptarea economiilor naționale la cerințele UEM. Această extindere contribuie la consolidarea integrării economice, dar evidențiază și necesitatea menținerii echilibrului între aprofundarea integrării și respectarea diversității economice a statelor.

Continuitatea integrării economice și monetare depinde de capacitatea Uniunii Europene de a combina disciplina fiscală cu instrumente de stabilizare economică, de a reduce disparitățile structurale

și de a consolida mecanismele de solidaritate. Procesul de integrare rămâne unul dinamic, influențat de evoluțiile economice globale și de necesitatea adaptării cadrului instituțional la noile provocări, menținând în același timp obiectivul fundamental al stabilității și convergenței economice în cadrul Uniunii.

? Întrebări pentru discuție și evaluare

1. Care au fost principalele etape ale integrării economice europene de la uniunea vamală la piața internă?
2. Ce factori au determinat trecerea de la piața comună la piața internă?
3. Care sunt etapele de realizare a Uniunii Economice și Monetare și ce criterii de convergență au fost stabilite?
4. Care este rolul Băncii Centrale Europene în cadrul UEM?
5. Cum funcționează Pactul de stabilitate și creștere și care sunt obiectivele sale principale?
6. Ce presupune Semestrul european și cum contribuie la coordonarea politicilor macroeconomice?
7. Care sunt principalele instrumente ale guvernancei economice a UE?
8. Cum a influențat criza financiară consolidarea Uniunii Economice și Monetare?
9. Care este rolul Uniunii Bancare în asigurarea stabilității financiare?
10. Ce provocări actuale afectează continuitatea integrării economice și monetare?

Surse bibliografice

1. Baldwin, Richard; Wyplosz, Charles. *The Economics of European Integration*. London: McGraw-Hill Education, 2022.
2. De Grauwe, Paul. *Economics of Monetary Union*. Oxford: Oxford University Press, 2023.
3. Tratatul privind funcționarea Uniunii Europene, Titlul VIII – Politica economică și monetară. *Jurnalul Oficial al Uniunii Europene*, 2016, actualizat. Disponibil pe EUR-Lex: <https://eur-lex.europa.eu>

APLICAȚII PRACTICE

☒ Test

1) Prima etapă a integrării economice europene a fost:

- a) Uniunea economică și monetară
- b) Zona de liber schimb
- c) Piața internă
- d) Uniunea politică

2) Tratatul de la Roma a creat:

- a) Zona euro
- b) Piața comună
- c) Uniunea bancară
- d) Spațiul Schengen

3) Actul Unic European a avut ca obiectiv principal:

- a) Crearea BCE
- b) Finalizarea pieței interne
- c) Introducerea euro
- d) Politica socială

4) Uniunea Economică și Monetară presupune:

- a) Politică fiscală unică
- b) Monedă unică și coordonare economică
- c) Doar piață internă
- d) Eliminarea bugetelor naționale

5) Banca Centrală Europeană este responsabilă de:

- a) Politica agricolă
- b) Stabilitatea prețurilor în zona euro
- c) Politica comercială
- d) Bugetul UE

6) Criteriile de la Maastricht se referă la:

- a) Politica de mediu
- b) Convergența economică pentru adoptarea euro
- c) Politica socială
- d) Politica de extindere

7) Pactul de Stabilitate și Creștere urmărește:

- a) Creșterea inflației
- b) Disciplina bugetară
- c) Liberalizarea comerțului
- d) Dezvoltarea rurală

8) Uniunea bancară include:

- a) Politica agricolă comună
- b) Mecanismul unic de supraveghere
- c) Programul Erasmus
- d) Rețeaua Natura 2000

9) Semestrul european este un mecanism de:

- a) Politică monetară
- b) Coordonare a politicilor economice
- c) Politică externă
- d) Politică culturală

10) Continuitatea integrării economice se reflectă prin:

- a) Reducerea cooperării
- b) Consolidarea guvernantei economice
- c) Eliminarea euro
- d) Reîntoarcerea la piața comună

2. Studiu de caz (problemă)

Un stat membru al UE dorește să adere la zona euro, dar nu îndeplinește criteriul privind deficitul bugetar.

Sarcini:

1. Identificați criteriile de convergență pe care statul trebuie să le respecte.
2. Analizați rolul BCE și al Comisiei Europene în procesul de evaluare.
3. Explicați impactul aderării la zona euro asupra politicii monetare naționale.
4. Evaluați avantajele și riscurile adoptării monedei euro pentru economia statului respectiv.

3. Exercițiu de logică (etapele integrării)

Ordonați corect etapele integrării economice europene:

- A. Uniunea economică și monetară
- B. Piața internă
- C. Uniunea vamală
- D. Zona de liber schimb
- E. Piața comună

TEMA 6

STRATEGIA UE PENTRU DEZVOLTARE DURABILĂ: DIRECȚII PRINCIPALE

- 6.1. *Conceptul de dezvoltare durabilă în cadrul Uniunii Europene și evoluția cadrului strategic*
- 6.2. *Obiectivele și direcțiile principale ale Strategiei UE pentru dezvoltare durabilă*
- 6.3. *Integrarea dimensiunii economice, sociale și de mediu în politicile UE*
- 6.4. *Mecanisme de implementare, monitorizare și provocări ale dezvoltării durabile în UE*

Scopul temei

Scopul temei constă în analiza Strategiei Uniunii Europene pentru dezvoltare durabilă, prin evidențierea obiectivelor principale, a integrării dimensiunilor economice, sociale și de mediu în politicile europene și a mecanismelor de implementare și monitorizare.

Rezultatele învățării:

La finalul studierii temei, studenții vor fi capabili:

- să explice conceptul de dezvoltare durabilă în contextul politicilor UE;
- să identifice direcțiile principale ale Strategiei UE pentru dezvoltare durabilă;
- să analizeze integrarea dimensiunilor economică, socială și de mediu în procesul decizional european;
- să descrie instrumentele și mecanismele de implementare a obiectivelor de dezvoltare durabilă;
- să evalueze provocările actuale ale tranziției către un model de dezvoltare durabilă în Uniunea Europeană.

6.1. Conceptul de dezvoltare durabilă în cadrul Uniunii Europene și evoluția cadrului strategic

Conceptul de dezvoltare durabilă în cadrul Uniunii Europene reprezintă un principiu fundamental care orientează elaborarea și implementarea politicilor europene, având ca obiectiv asigurarea

echilibrului între creșterea economică, coeziunea socială și protecția mediului. Acest concept a fost integrat treptat în arhitectura juridică și strategică a Uniunii, reflectând evoluțiile globale și angajamentele asumate la nivel internațional. Fundamentul normativ al dezvoltării durabile se regăsește în tratatele Uniunii, unde este consacrat ca obiectiv transversal al acțiunii europene, ceea ce implică integrarea considerentelor de mediu și sociale în toate politicile sectoriale.

Evoluția cadrului strategic al dezvoltării durabile în Uniunea Europeană a început în anii 1990, în contextul creșterii preocupărilor privind degradarea mediului, schimbările climatice și utilizarea ineficientă a resurselor naturale. Consiliul European de la Göteborg din 2001 a adoptat prima Strategie a UE pentru dezvoltare durabilă, care a completat Agenda de la Lisabona prin introducerea dimensiunii de mediu ca element central al modelului european de dezvoltare. Această strategie a stabilit obiective privind combaterea schimbărilor climatice, promovarea transportului durabil, gestionarea resurselor naturale, protecția sănătății publice și reducerea excluziunii sociale.

Ulterior, strategia a fost revizuită pentru a reflecta noile provocări economice și sociale, precum globalizarea, securitatea energetică și necesitatea tranziției către o economie cu emisii reduse de carbon. Integrarea dezvoltării durabile în Strategia Europa 2020 a marcat o etapă importantă, prin promovarea conceptului de creștere inteligentă, durabilă și favorabilă incluziunii. Această abordare a pus accent pe inovare, eficiență energetică, utilizarea responsabilă a resurselor și crearea de locuri de muncă verzi, consolidând legătura dintre competitivitatea economică și protecția mediului.

În etapa contemporană, cadrul strategic al dezvoltării durabile în Uniunea Europeană este strâns corelat cu obiectivele Agendei 2030 pentru dezvoltare durabilă și cu Pactul Verde European, care reprezintă o inițiativă integratoare ce vizează transformarea economiei europene într-una neutră din punct de vedere climatic. Pactul Verde introduce o abordare sistemică, care include politici privind energia regenerabilă, economia circulară, biodiversitatea, agricultura durabilă și mobilitatea verde. Această strategie reflectă trecerea de la o abordare sectorială la una transversală, în care dezvoltarea durabilă devine cadrul general de orientare a tuturor politicilor europene.

Conceptual, dezvoltarea durabilă în Uniunea Europeană este asociată cu modelul economiei sociale de piață, care combină competitivitatea economică cu solidaritatea socială și protecția mediului. Această abordare presupune utilizarea eficientă a resurselor, reducerea inegalităților, promovarea inovării și asigurarea unei tranziții juste pentru regiunile și sectoarele afectate de transformările structurale. În același timp, dezvoltarea durabilă implică adoptarea unor mecanisme de guvernare bazate pe coordonare multilevel, participarea actorilor economici și sociali și monitorizarea progresului prin indicatori specifici.

Conceptul de dezvoltare durabilă în Uniunea Europeană a evoluat de la o dimensiune complementară a politicilor de mediu la un principiu strategic care structurează ansamblul acțiunii europene. Integrarea acestuia în tratate, strategii și instrumente de politică reflectă angajamentul Uniunii de a promova un model de dezvoltare care să asigure prosperitatea economică, coeziunea socială și protecția mediului pe termen lung.

6.2. Obiectivele și direcțiile principale ale Strategiei UE pentru dezvoltare durabilă

Obiectivele și direcțiile principale ale Strategiei Uniunii Europene pentru dezvoltare durabilă sunt structurate în jurul ideii de transformare a modelului economic și social european într-unul care să asigure utilizarea eficientă a resurselor, protecția mediului și bunăstarea cetățenilor pe termen lung. Această strategie urmărește integrarea dimensiunilor economică, socială și de mediu într-un cadru coerent de politici publice, orientat spre creștere inteligentă, durabilă și favorabilă incluziunii. În acest sens, dezvoltarea durabilă nu este tratată ca o politică sectorială distinctă, ci ca un principiu transversal care influențează toate domeniile de acțiune ale Uniunii.

Un obiectiv central al strategiei îl constituie combaterea schimbărilor climatice și tranziția către neutralitatea climatică. Uniunea Europeană și-a asumat reducerea emisiilor de gaze cu efect de seră, creșterea ponderii energiei din surse regenerabile și îmbunătățirea

eficienței energetice. Aceste obiective sunt susținute de politici privind decarbonizarea sectorului energetic, dezvoltarea infrastructurii pentru energie curată și promovarea tehnologiilor inovatoare. În același timp, strategia vizează adaptarea la efectele schimbărilor climatice, prin măsuri de protecție a ecosistemelor, gestionare durabilă a resurselor de apă și prevenirea riscurilor naturale.

O altă direcție importantă este promovarea economiei circulare, care presupune reducerea consumului de resurse, reutilizarea materialelor, reciclarea și minimizarea deșeurilor. Această abordare urmărește decuplarea creșterii economice de utilizarea intensivă a resurselor naturale și stimularea inovării în procesele de producție și consum. În acest context, sunt promovate modele de producție durabile, lanțuri de aprovizionare responsabile și standarde ecologice pentru produse și servicii.

Strategia include și obiective sociale, orientate spre reducerea sărăciei, creșterea gradului de ocupare a forței de muncă, asigurarea egalității de șanse și consolidarea coeziunii sociale și teritoriale. Dezvoltarea durabilă este asociată cu crearea de locuri de muncă verzi, cu investițiile în educație și formare profesională și cu sprijinirea regiunilor afectate de tranziția economică. Conceptul de tranziție justă are un rol central, vizând compensarea impactului socio-economic al transformărilor structurale asupra comunităților dependente de industrie poluante.

Dimensiunea economică a strategiei este orientată spre stimularea inovării, digitalizării și competitivității economiei europene, în paralel cu respectarea standardelor de mediu și sociale. Investițiile în cercetare și dezvoltare, în infrastructuri durabile și în tehnologii verzi sunt considerate esențiale pentru realizarea obiectivelor strategice. În acest sens, dezvoltarea durabilă este corelată cu agenda digitală și cu politicile industriale, care urmăresc modernizarea economiei și creșterea rezilienței acesteia.

Strategia UE pentru dezvoltare durabilă include, de asemenea, protecția biodiversității și gestionarea durabilă a resurselor naturale, prin politici privind agricultura ecologică, silvicultura durabilă și conservarea ecosistemelor. Aceste măsuri sunt integrate în politi-

cile sectoriale, cum ar fi politica agricolă comună și politica de mediu, reflectând caracterul transversal al dezvoltării durabile.

Obiectivele și direcțiile principale ale strategiei evidențiază o abordare integrată, care combină decarbonizarea economiei, utilizarea eficientă a resurselor, incluziunea socială și inovarea tehnologică. Această viziune strategică urmărește transformarea modelului european de dezvoltare într-unul sustenabil, competitiv și echitabil, capabil să răspundă provocărilor globale și să asigure bunăstarea generațiilor viitoare.

6.3. Integrarea dimensiunii economice, sociale și de mediu în politicile UE

Integrarea dimensiunii economice, sociale și de mediu în politicile Uniunii Europene reprezintă un element central al modelului european de dezvoltare durabilă, reflectând abordarea transversală prin care obiectivele de sustenabilitate sunt încorporate în toate domeniile de acțiune. Această integrare se bazează pe principiul conform căruia creșterea economică, coeziunea socială și protecția mediului nu trebuie tratate ca obiective separate, ci ca componente interdependente ale unui proces de dezvoltare echilibrat. În cadrul Uniunii, acest principiu este consacrat în tratate și este aplicat prin mecanisme de coordonare a politicilor și prin evaluarea impactului economic, social și de mediu al inițiativelor legislative.

Dimensiunea economică a dezvoltării durabile se manifestă prin promovarea competitivității, a inovării și a unei utilizări eficiente a resurselor, în paralel cu reducerea impactului asupra mediului. Politicile industriale, energetice și de cercetare sunt orientate spre dezvoltarea tehnologiilor verzi, digitalizarea economiei și stimularea investițiilor în infrastructuri durabile. Instrumentele financiare europene sprijină tranziția către o economie cu emisii reduse de carbon și încurajează întreprinderile să adopte modele de producție și consum sustenabile. În acest context, conceptul de economie circulară devine un cadru operațional pentru integrarea obiectivelor economice și de mediu.

Dimensiunea socială este integrată prin politicile de ocupare a forței de muncă, educație, incluziune socială și protecție a drepturilor lucrătorilor. Strategiile europene urmăresc reducerea inegalităților, combaterea sărăciei și asigurarea accesului echitabil la oportunități economice, în special în contextul transformărilor generate de tranziția verde și digitală. Fondurile structurale și de investiții europene contribuie la sprijinirea regiunilor mai puțin dezvoltate și la atenuarea impactului socio-economic al schimbărilor structurale, promovând coeziunea teritorială și solidaritatea între statele membre.

Dimensiunea de mediu este integrată în politicile sectoriale prin stabilirea unor standarde ecologice, prin reglementarea emisiilor poluante, prin protecția biodiversității și prin promovarea utilizării durabile a resurselor naturale. Politica de mediu a Uniunii este corelată cu politicile energetice, agricole, de transport și industriale, ceea ce permite abordarea sistemică a problemelor ecologice. Evaluările de impact de mediu și principiul „poluatorul plătește” contribuie la internalizarea costurilor ecologice în activitățile economice.

Integrarea celor trei dimensiuni este realizată și prin mecanisme de guvernare multilevel, care implică instituțiile europene, statele membre, autoritățile regionale și locale, precum și actorii economici și societatea civilă. Procesul de elaborare a politicilor include consultări extinse și evaluări interdisciplinare, iar implementarea este monitorizată prin indicatori de performanță care reflectă progresul în domeniul sustenabilității. Această abordare permite adaptarea politicilor la diversitatea condițiilor economice și sociale din statele membre.

Integrarea dimensiunii economice, sociale și de mediu în politicile Uniunii Europene constituie un proces complex, care urmărește realizarea unui model de dezvoltare bazat pe eficiență economică, echitate socială și protecția mediului. Această abordare holistică consolidează coerența acțiunii europene și contribuie la atingerea obiectivelor pe termen lung ale dezvoltării durabile.

6.4. Mecanisme de implementare, monitorizare și provocări ale dezvoltării durabile în UE

Implementarea Strategiei Uniunii Europene pentru dezvoltare durabilă se realizează printr-un ansamblu complex de instrumente legislative, financiare și de coordonare politică, care asigură integrarea obiectivelor de sustenabilitate în politicile sectoriale și în acțiunile statelor membre. Un rol central îl au actele juridice adoptate la nivel european, care stabilesc standarde obligatorii în domenii precum reducerea emisiilor de gaze cu efect de seră, eficiența energetică, economia circulară, protecția biodiversității și utilizarea durabilă a resurselor. Aceste reglementări sunt completate de strategii tematice și planuri de acțiune care orientează implementarea obiectivelor pe termen mediu și lung.

Instrumentele financiare ale Uniunii contribuie în mod decisiv la realizarea dezvoltării durabile, prin alocarea de fonduri pentru investiții în infrastructuri verzi, energie regenerabilă, inovare tehnologică și coeziune socială. Fondurile structurale și de investiții, mecanismele de finanțare pentru tranziția justă și programele de cercetare sprijină transformarea economiilor naționale și reducerea disparităților regionale. Integrarea criteriilor de sustenabilitate în politica bugetară a Uniunii reflectă orientarea resurselor financiare către obiectivele climatice și de mediu.

Monitorizarea progresului este realizată printr-un sistem de indicatori statistici și rapoarte periodice elaborate de instituțiile europene, care evaluează evoluția statelor membre în raport cu obiectivele stabilite. Semestrul european include dimensiunea dezvoltării durabile prin recomandări specifice de țară, iar mecanismele de raportare privind clima și energia permit urmărirea implementării angajamentelor asumate. Evaluările de impact ex-ante și ex-post contribuie la ajustarea politicilor și la îmbunătățirea eficienței acestora.

Guvernanța multilevel reprezintă un element esențial al implementării, implicând cooperarea între instituțiile europene, autoritățile naționale, regionale și locale, precum și participarea actorilor economici și a societății civile. Această abordare favorizează adaptarea politicilor la specificul fiecărui stat membru și crește gradul de

responsabilitate în aplicarea măsurilor de sustenabilitate. În același timp, mecanismele de consultare publică și dialog social contribuie la legitimitatea procesului decizional.

În pofida progreselor realizate, dezvoltarea durabilă în Uniunea Europeană se confruntă cu o serie de provocări structurale. Persistența diferențelor economice și sociale între statele membre afectează capacitatea de implementare uniformă a politicilor, iar tranziția către o economie neutră din punct de vedere climatic implică costuri economice și sociale semnificative pentru anumite regiuni și sectoare. Dependența energetică, presiunile asupra resurselor naturale și impactul schimbărilor climatice generează necesitatea unor măsuri suplimentare de adaptare și reziliență.

De asemenea, echilibrarea obiectivelor de creștere economică cu cele de protecție a mediului rămâne o provocare majoră, în special în contextul competiției globale și al transformărilor tehnologice rapide. Necesitatea mobilizării unor investiții considerabile și a coordonării politicilor fiscale și industriale la nivel european evidențiază importanța consolidării mecanismelor de guvernanță economică.

În ansamblu, mecanismele de implementare și monitorizare ale dezvoltării durabile în Uniunea Europeană reflectă o abordare integrată, bazată pe reglementări, instrumente financiare și coordonare multilevel. Deși progresele sunt semnificative, succesul pe termen lung depinde de capacitatea Uniunii de a reduce disparitățile, de a asigura o tranziție justă și de a menține coerența între obiectivele economice, sociale și de mediu.

? Întrebări pentru discuție și evaluare

1. Ce semnificație are conceptul de dezvoltare durabilă în cadrul Uniunii Europene?
2. Cum a evoluat cadrul strategic al UE în domeniul dezvoltării durabile de la Strategia de la Göteborg la Pactul Verde European?
3. Care sunt principalele obiective ale Strategiei UE pentru dezvoltare durabilă?
4. Cum sunt integrate dimensiunile economică, socială și de mediu în politicile europene?

5. Ce rol joacă economia circulară în modelul de dezvoltare durabilă al UE?
6. Care sunt principalele instrumente financiare utilizate pentru susținerea tranziției verzi?
7. Cum este monitorizat progresul statelor membre în realizarea obiectivelor de dezvoltare durabilă?
8. Ce înseamnă conceptul de tranziție justă și de ce este important pentru coeziunea socială?
9. Care sunt principalele provocări ale implementării dezvoltării durabile în Uniunea Europeană?
10. Cum influențează dezvoltarea durabilă competitivitatea economică a UE?

Surse bibliografice

1. Comisia Europeană. *The European Green Deal*. Bruxelles, 2019.
2. Eurostat. *Sustainable Development in the European Union – Monitoring Report on Progress towards the SDGs*. Luxemburg, ediția 2023.
3. Bângăoanu, Alina; Radu, Luminița. *Uniunea Europeană: instituții, politici și provocări*. București: Editura Comunicare.ro, 2020.

APLICAȚII PRACTICE

1. Test

1) Dezvoltarea durabilă presupune:

- a) Creștere economică fără limite
- b) Echilibrul între dimensiunea economică, socială și de mediu
- c) Doar protecția mediului
- d) Reducerea competitivității economice

2) Strategia UE pentru dezvoltare durabilă a fost adoptată inițial în:

- a) 1992
- b) 2001
- c) 2007
- d) 2015

3) Pactul Verde European este:

- a) Un program educațional
- b) O strategie de creștere durabilă
- c) O politică agricolă
- d) O uniune vamală

4) Economia circulară urmărește:

- a) Creșterea consumului de resurse
- b) Reutilizarea și reciclarea resurselor
- c) Creșterea deșeurilor
- d) Importul de materii prime

5) Strategia „De la fermă la consumator” se referă la:

- a) Politica comercială
- b) Sistemele alimentare durabile
- c) Politica monetară
- d) Transportul verde

6) Neutralitatea climatică în UE este planificată pentru:

- a) 2030
- b) 2040
- c) 2050
- d) 2060

7) Mecanismul pentru o tranziție justă sprijină:

- a) Regiunile afectate de decarbonizare
- b) Sectorul financiar
- c) Doar agricultura
- d) Educația digitală

8) Obiectivele de dezvoltare durabilă ale ONU sunt integrate în:

- a) Politica comercială
- b) Strategiile UE
- c) Politica monetară
- d) Politica de apărare

9) Dimensiunea socială a dezvoltării durabile include:

- a) Stabilitatea prețurilor
- b) Incluziunea socială și ocuparea forței de muncă

- c) Liberalizarea comerțului
- d) Politica externă

10) Dezvoltarea durabilă în UE este:

- a) Politică sectorială
- b) Principiu transversal
- c) Politică opțională
- d) Politică exclusivă a statelor membre

 2. Studiu de caz (problemă)

O regiune europeană se confruntă cu poluare industrială, șomaj ridicat și dependență de energie fosilă.

Sarcini:

1. Analizați problemele din perspectiva celor trei dimensiuni ale dezvoltării durabile.
2. Identificați instrumentele UE care pot sprijini tranziția regiunii.
3. Propuneți măsuri pentru crearea de locuri de muncă verzi.
4. Indicați indicatori pentru monitorizarea progresului durabil.

 3. Exercițiu de logică (corelare dimensiune – politică)

Corelați dimensiunea dezvoltării durabile cu politica UE corespunzătoare:

Dimensiuni:

- Economică
- Socială
- De mediu

Politici:

- A. Politica de coeziune și ocupare
- B. Economia circulară și protecția biodiversității
- C. Competitivitate și inovare verde

TEMA 7

POLITICA AGRICOLĂ COMUNĂ A UE ȘI PARAMETRII DE IMPLEMENTARE

- 7.1. *Evoluția și obiectivele Politicii Agricole Comune a Uniunii Europene*
- 7.2. *Instrumentele și mecanismele de funcționare ale PAC*
- 7.3. *Reforma PAC și orientarea către dezvoltare rurală și sustenabilitate*
- 7.4. *Implementarea PAC în statele membre și provocările actuale*

Scopul temei

Scopul temei constă în analiza Politicii Agricole Comune a Uniunii Europene, prin evidențierea evoluției, obiectivelor, instrumentelor de funcționare și a mecanismelor de implementare, precum și a rolului acestora în asigurarea securității alimentare și a dezvoltării rurale durabile.

Rezultatele învățării:

La finalul studierii temei, studenții vor fi capabili:

- să descrie etapele de evoluție și obiectivele principale ale Politicii Agricole Comune;
- să identifice instrumentele de reglementare și finanțare ale PAC;
- să analizeze reformele PAC și orientarea către dezvoltare rurală și sustenabilitate;
- să explice mecanismele de implementare a PAC la nivelul statelor membre;
- să evalueze provocările actuale ale agriculturii europene în contextul globalizării și schimbărilor climatice.

7.1. Evoluția și obiectivele Politicii Agricole Comune a Uniunii Europene

Politica Agricolă Comună (PAC) reprezintă una dintre cele mai vechi și mai importante politici ale Uniunii Europene, fiind concepută pentru a asigura stabilitatea producției agricole, securitatea alimentară și un nivel de trai echitabil pentru populația rurală. Instituită prin Tratatul de la Roma din 1957, PAC a apărut într-un context marcat de insuficiența producției alimentare în Europa postbelică și de

necesitatea creșterii productivității agricole. Obiectivele inițiale au vizat creșterea producției, stabilizarea piețelor, garantarea aprovizionării cu alimente la prețuri accesibile și asigurarea unor venituri echitabile pentru fermieri. În această primă etapă, politica a fost orientată spre susținerea prețurilor agricole și protejarea pieței interne prin mecanisme de intervenție și prin tarife la import.

În anii 1970 și 1980, succesul PAC în creșterea producției a generat excedente agricole semnificative, ceea ce a condus la creșterea costurilor bugetare și la apariția unor distorsiuni pe piețele internaționale. Aceste evoluții au determinat necesitatea reformării politicii, prin introducerea unor măsuri de limitare a producției și de control al cheltuielilor. Reforma MacSharry din 1992 a marcat o schimbare fundamentală de paradigmă, prin reducerea sprijinului bazat pe prețuri și introducerea plăților directe către fermieri, decuplate treptat de nivelul producției. Această reformă a avut ca scop orientarea agriculturii europene către piață și creșterea competitivității sectorului.

În perioada următoare, PAC a continuat să evolueze prin integrarea dimensiunii de dezvoltare rurală și a considerentelor de mediu. Agenda 2000 a introdus structura pe doi piloni, primul fiind dedicat plăților directe și măsurilor de piață, iar al doilea dezvoltării rurale, cu accent pe diversificarea activităților economice, modernizarea exploatațiilor și protecția mediului. Reforma din 2003 a consolidat procesul de decuplare a plăților directe de producție și a introdus condiționalitatea, care leagă acordarea sprijinului financiar de respectarea standardelor privind protecția mediului, siguranța alimentară și bunăstarea animalelor.

În etapa recentă, PAC a fost adaptată la noile provocări legate de schimbările climatice, gestionarea durabilă a resurselor naturale, protecția biodiversității și dezvoltarea teritorială echilibrată. Reformele au pus accent pe ecologizarea plăților directe, pe sprijinirea fermelor mici și mijlocii, pe inovare și pe digitalizarea agriculturii. Integrarea obiectivelor Pactului Verde European și ale strategiei „De la fermă la consumator” reflectă orientarea către un model agricol sustenabil, care să reducă impactul asupra mediului și să asigure reziliența sistemelor alimentare.

Obiectivele actuale ale PAC depășesc dimensiunea strict economică și includ asigurarea securității alimentare, menținerea vitalității zonelor rurale, promovarea agriculturii durabile și contribuția la combaterea schimbărilor climatice. Politica urmărește, de asemenea, reducerea disparităților dintre regiuni, sprijinirea tinerilor fermieri și stimularea inovării în sectorul agricol. Prin aceste obiective, PAC reflectă transformarea agriculturii europene într-un sector orientat spre piață, competitiv și compatibil cu cerințele dezvoltării durabile.

Evoluția Politicii Agricole Comune evidențiază trecerea de la un model bazat pe sprijinul prețurilor și pe creșterea producției la un cadru complex, orientat spre dezvoltare rurală, sustenabilitate și reziliență. Această transformare a fost determinată de schimbările economice, sociale și de mediu, precum și de necesitatea adaptării agriculturii europene la cerințele pieței globale și la obiectivele strategice ale Uniunii Europene.

7.2. Instrumentele și mecanismele de funcționare ale PAC

Instrumentele și mecanismele de funcționare ale Politicii Agricole Comune sunt structurate în jurul unui cadru financiar și normativ complex, care urmărește susținerea veniturilor fermierilor, stabilizarea piețelor agricole, dezvoltarea rurală și promovarea practicilor agricole durabile. Aceste instrumente sunt organizate pe doi piloni principali, care reflectă dualitatea obiectivelor economice și teritoriale ale politicii agricole europene.

Primul pilon este dedicat plăților directe și măsurilor de reglementare a pieței, fiind finanțat prin Fondul European de Garantare Agricolă. Plățile directe reprezintă principalul mecanism de sprijin pentru veniturile fermierilor și sunt acordate pe baza suprafeței exploatate, cu respectarea condițiilor privind protecția mediului, siguranța alimentară și bunăstarea animalelor. Sistemul actual include scheme de plată de bază, plăți redistributive pentru sprijinirea fermelor mici și mijlocii, plăți pentru tinerii fermieri și componente legate de practici agricole benefice pentru mediu. Aceste instrumente contribuie la stabilitatea veniturilor și la menținerea activităților agricole în zonele rurale.

Măsurile de piață constituie un alt element al primului pilon și includ mecanisme de intervenție publică, stocare privată, măsuri de gestionare a crizelor și sprijin pentru anumite sectoare sensibile. Aceste instrumente sunt utilizate pentru a atenua fluctuațiile prețurilor, pentru a asigura funcționarea echilibrată a piețelor agricole și pentru a proteja producătorii în situații de instabilitate. Deși importanța lor a scăzut în timp, ele rămân relevante în contextul crizelor alimentare sau al perturbărilor lanțurilor de aprovizionare.

Al doilea pilon al PAC este consacrat dezvoltării rurale și este finanțat prin Fondul European Agricol pentru Dezvoltare Rurală. Acesta vizează modernizarea exploatațiilor agricole, diversificarea activităților economice în mediul rural, protecția mediului și adaptarea la schimbările climatice. Măsurile includ investiții în infrastructura rurală, sprijin pentru agricultura ecologică, programe de formare profesională, dezvoltarea lanțurilor scurte de aprovizionare și promovarea inovării. Abordarea LEADER, bazată pe inițiative locale și pe parteneriate între actorii regionali, reprezintă un mecanism important pentru stimularea dezvoltării teritoriale integrate.

Un element esențial al funcționării PAC îl constituie condiționalitatea, care leagă acordarea sprijinului financiar de respectarea unor standarde privind mediul, sănătatea publică, sănătatea plantelor și bunăstarea animalelor. Această condiționalitate contribuie la integrarea obiectivelor de sustenabilitate în practicile agricole și la responsabilizarea fermierilor în gestionarea resurselor naturale. În etapa recentă, mecanismele de ecologizare au fost consolidate prin introducerea eco-schemelor, care recompensează adoptarea unor practici agricole favorabile mediului și climei.

Funcționarea PAC se bazează, de asemenea, pe un sistem de planificare strategică la nivel național, statele membre elaborând planuri strategice care stabilesc modul de utilizare a fondurilor și adaptarea măsurilor la specificul agricol și rural. Comisia Europeană are rolul de a aproba aceste planuri și de a monitoriza implementarea lor, asigurând coerența cu obiectivele generale ale Uniunii.

Prin urmare, instrumentele și mecanismele PAC reflectă o combinație de sprijin financiar, reglementare a pieței și măsuri de dez-

voltare rurală, orientate spre creșterea competitivității agriculturii, protecția mediului și coeziunea teritorială. Acest cadru permite adaptarea politicii la diversitatea sistemelor agricole din statele membre și contribuie la realizarea obiectivelor strategice ale Uniunii Europene în domeniul alimentar și rural.

7.3. Reforma PAC și orientarea către dezvoltare rurală și sustenabilitate

Reforma Politicii Agricole Comune a reflectat necesitatea adaptării sectorului agricol european la transformările economice, sociale și de mediu, precum și la cerințele pieței globale și ale dezvoltării durabile. Începând cu anii 1990, PAC a trecut printr-un proces gradual de transformare, caracterizat de reducerea sprijinului bazat pe prețuri, orientarea către plăți directe decuplate de producție și integrarea dimensiunii de dezvoltare rurală. Această schimbare de paradigmă a avut ca obiectiv creșterea competitivității agriculturii europene, reducerea distorsiunilor comerciale și adaptarea la regulile Organizației Mondiale a Comerțului.

Reforma din 2003 a consolidat procesul de decuplare a plăților directe, introducând plata unică pe exploatație și condiționalitatea, care leagă sprijinul financiar de respectarea standardelor de mediu, siguranță alimentară și bunăstare a animalelor. Această reformă a marcat trecerea de la un model productivist la unul orientat spre gestionarea durabilă a resurselor și spre menținerea funcțiilor multifuncționale ale agriculturii, inclusiv protecția peisajului rural și conservarea biodiversității.

Integrarea dezvoltării rurale ca al doilea pilon al PAC a reprezentat o etapă esențială în orientarea politicii către coeziunea teritorială și diversificarea economiei rurale. Măsurile de dezvoltare rurală au vizat modernizarea exploatațiilor, sprijinirea întreprinderilor non-agricole, îmbunătățirea infrastructurii, promovarea inovării și crearea de locuri de muncă în mediul rural. Această abordare a contribuit la reducerea disparităților regionale și la consolidarea vitalității comunităților rurale.

În reformele recente, accentul a fost pus pe integrarea obiectivelor de mediu și climă în cadrul PAC, în concordanță cu Pactul Verde European și cu strategiile „De la fermă la consumator” și privind biodiversitatea. Introducerea eco-schemelor ca instrument obligatoriu în cadrul plăților directe reprezintă un pas important în stimularea practicilor agricole prietenoase cu mediul, cum ar fi agricultura ecologică, rotația culturilor, menținerea pajiștilor permanente și reducerea utilizării pesticidelor și îngrășămintelor chimice. În același timp, sunt promovate măsuri de adaptare la schimbările climatice și de reducere a emisiilor de gaze cu efect de seră în sectorul agricol.

Reforma PAC a urmărit, de asemenea, sprijinirea fermelor mici și mijlocii, facilitarea reînnoirii generaționale prin susținerea tinerilor fermieri și stimularea digitalizării și inovării în agricultură. Planurile strategice naționale permit adaptarea instrumentelor la specificul fiecărui stat membru, asigurând flexibilitate în implementare și orientarea fondurilor către nevoile locale.

Cu toate acestea, orientarea către sustenabilitate generează provocări legate de echilibrul dintre obiectivele economice și cele de mediu, de nivelul veniturilor fermierilor și de competitivitatea sectorului agricol european pe piața globală. Necesitatea reducerii impactului asupra mediului implică costuri suplimentare pentru producători și necesită sprijin financiar adecvat și transfer de cunoștințe tehnologice.

Reforma PAC evidențiază transformarea agriculturii europene într-un sector multifuncțional, care nu mai este orientat exclusiv spre producție, ci și spre protecția mediului, dezvoltarea rurală și asigurarea securității alimentare. Această evoluție reflectă integrarea agriculturii în modelul european de dezvoltare durabilă și adaptarea politicii agricole la provocările contemporane.

7.4. Implementarea PAC în statele membre și provocările actuale

Implementarea Politicii Agricole Comune în statele membre se realizează printr-un mecanism de guvernare partajată, în care responsabilitățile sunt distribuite între instituțiile europene și autoritățile naționale. Comisia Europeană stabilește cadrul normativ general,

aprobă planurile strategice naționale și monitorizează respectarea obiectivelor comune, în timp ce statele membre sunt responsabile de aplicarea măsurilor, de gestionarea fondurilor și de controlul utilizării acestora. Această abordare permite adaptarea instrumentelor PAC la specificul structurilor agricole, la condițiile climatice și la particularitățile socio-economice ale fiecărei țări.

Planurile strategice naționale reprezintă principalul instrument de implementare, prin care statele membre stabilesc modul de utilizare a fondurilor pentru plăți directe și dezvoltare rurală, precum și prioritățile în domeniul sustenabilității, inovării și coeziunii teritoriale. Aceste planuri trebuie să fie aliniate la obiectivele generale ale PAC și la strategiile europene privind clima, mediul și securitatea alimentară. Monitorizarea implementării se realizează prin indicatori de performanță și prin rapoarte periodice, care permit evaluarea progresului și ajustarea măsurilor atunci când este necesar.

Un element esențial al implementării îl constituie sistemele de control și audit, care urmăresc asigurarea utilizării corecte a fondurilor și respectarea condiționalității. Autoritățile naționale sunt responsabile de verificarea eligibilității beneficiarilor, de aplicarea sancțiunilor în cazul nerespectării normelor și de prevenirea fraudelor. Aceste mecanisme contribuie la creșterea transparenței și la consolidarea încrederii în politica agricolă comună.

În ceea ce privește provocările actuale, implementarea PAC se confruntă cu diferențe semnificative între statele membre în ceea ce privește structura exploatațiilor agricole, nivelul productivității și capacitatea administrativă. Regiunile cu exploatații mici și fragmentate întâmpină dificultăți în accesarea fondurilor și în adoptarea tehnologiilor moderne, în timp ce fermele mari sunt mai bine integrate în lanțurile de aprovizionare și beneficiază de economii de scară. Aceste disparități ridică probleme legate de echitatea distribuirii sprijinului și de coeziunea teritorială.

Tranziția către practici agricole durabile implică, de asemenea, costuri suplimentare pentru fermieri, legate de respectarea standardelor de mediu, reducerea utilizării inputurilor chimice și adaptarea la schimbările climatice. Necesitatea menținerii competitivității pe piețele globale, în contextul creșterii prețurilor la energie și al vola-

tilității piețelor agricole, reprezintă o altă provocare majoră. În plus, schimbările climatice afectează producția agricolă prin fenomene extreme, secetă și degradarea solului, ceea ce impune măsuri de adaptare și investiții în tehnologii reziliante.

Problemele demografice din mediul rural, precum îmbătrânirea populației agricole și migrația tinerilor, influențează capacitatea de modernizare a sectorului. Sprijinirea tinerilor fermieri și facilitarea transferului de cunoștințe și inovare sunt esențiale pentru asigurarea continuității activităților agricole. În același timp, digitalizarea și utilizarea tehnologiilor inteligente oferă oportunități pentru creșterea eficienței și reducerea impactului asupra mediului, dar necesită investiții și dezvoltarea competențelor.

În ansamblu, implementarea PAC reflectă un echilibru între obiectivele comune ale Uniunii și adaptarea la realitățile naționale, fiind influențată de factori economici, sociali și de mediu. Provocările actuale evidențiază necesitatea consolidării capacității administrative, a sprijinirii fermelor mici și mijlocii, a promovării inovării și a asigurării unei tranziții juste către un model agricol durabil și competitiv.

? Întrebări pentru discuție și evaluare

1. Care au fost obiectivele inițiale ale Politicii Agricole Comune și cum au evoluat acestea în timp?
2. Ce factori au determinat reformarea PAC începând cu anii 1990?
3. Care sunt principalele instrumente ale PAC și cum contribuie acestea la stabilizarea veniturilor fermierilor?
4. Ce înseamnă structura pe doi piloni a PAC și care sunt diferențele dintre aceștia?
5. Cum sunt integrate obiectivele de mediu și climă în cadrul PAC actuale?
6. Care este rolul eco-schemelor în promovarea agriculturii durabile?
7. Cum contribuie PAC la dezvoltarea rurală și la reducerea disparităților teritoriale?
8. Care sunt principalele provocări ale implementării PAC în statele membre?
9. Cum influențează schimbările climatice sectorul agricol european și politicile PAC?

10. În ce măsură PAC poate asigura echilibrul dintre competitivitate economică și sustenabilitate?

Surse bibliografice

1. Comisia Europeană. *The Common Agricultural Policy at a glance*. Bruxelles, ediția actualizată.
2. Matthews, Alan. *The European Union's Common Agricultural Policy: Policy and Reform*. Dublin: Trinity College Dublin, 2021.
3. Swinnen, Johan; Knops, Louise. *The Political Economy of the 2014–2020 Common Agricultural Policy*. Brussels: Centre for European Policy Studies, 2018.

APLICAȚII PRACTICE

1. Test

1) Politica Agricolă Comună (PAC) a fost introdusă în:

- a) 1957
- b) 1962
- c) 1973
- d) 1986

2) Obiectivul inițial al PAC a fost:

- a) Protecția mediului
- b) Asigurarea securității alimentare
- c) Dezvoltarea energiei regenerabile
- d) Politica comercială

3) PAC este finanțată din:

- a) Fondul Social European
- b) Fondul European Agricol de Garantare
- c) Banca Centrală Europeană
- d) Programul LIFE

4) Plățile directe către fermieri au rolul de:

- a) Creștere a exporturilor industriale
- b) Stabilizare a veniturilor agricole

- c) Finanțare a politicii monetare
- d) Dezvoltare urbană

5) Dezvoltarea rurală este finanțată prin:

- a) FEADR
- b) Erasmus+
- c) FEDR
- d) Horizon Europe

6) Reforma PAC pune accent pe:

- a) Producția intensivă
- b) Sustenabilitate și protecția mediului
- c) Eliminarea subvențiilor
- d) Politica monetară

7) Eco-schemele sunt:

- a) Programe de educație
- b) Instrumente pentru practici agricole ecologice
- c) Mecanisme monetare
- d) Programe culturale

8) PAC contribuie la:

- a) Politica externă
- b) Coeziunea teritorială
- c) Politica de apărare
- d) Politica fiscală

9) Condiționalitatea plăților directe presupune:

- a) Respectarea standardelor de mediu
- b) Creșterea producției
- c) Exportul obligatoriu
- d) Reducerea biodiversității

10) PAC este un exemplu de:

- a) Competență exclusivă
- b) Politică comună a UE
- c) Cooperare interguvernamentală
- d) Politică culturală

2. Studiu de caz (problemă)

Un fermier dintr-un stat membru dorește să acceseze plăți directe și eco-scheme, dar trebuie să respecte noile condiții de mediu.

Sarcini:

1. Identificați cerințele de bază pentru obținerea plăților directe.
2. Explicați rolul eco-schemelor în promovarea agriculturii durabile.
3. Analizați impactul PAC asupra veniturilor fermierilor și asupra mediului.
4. Propuneți indicatori pentru evaluarea eficienței PAC la nivel național.

3. Exercițiu de logică (corelare pilon – instrument)

Corelați pilonul PAC cu instrumentul corespunzător:

Pilonii PAC:

Plăți directe și măsuri de piață
Dezvoltare rurală

Instrumente:

- A. FEADR
- B. FEGA
- C. Eco-scheme
- D. Programe de modernizare rurală

TEMA 8 POLITICA SOCIALĂ ÎN STRATEGIA DE DEZVOLTARE A UE

- 8.1. *Evoluția și obiectivele politicii sociale a Uniunii Europene*
- 8.2. *Instrumentele și mecanismele de implementare a politicii sociale la nivel european*
- 8.3. *Dimensiunea socială a Strategiei de dezvoltare a UE: ocupare, incluziune și coeziune socială*
- 8.4. *Provocări actuale și perspective ale modelului social european*

Scopul temei

Scopul temei constă în analiza politicii sociale a Uniunii Europene în cadrul Strategiei de dezvoltare, prin evidențierea obiectivelor, instrumentelor de implementare și a rolului acesteia în promovarea ocupării forței de muncă, incluziunii sociale și coeziunii economice și teritoriale.

Rezultatele învățării:

La finalul studierii temei, studenții vor fi capabili:

- să explice evoluția și obiectivele politicii sociale a Uniunii Europene;
- să identifice principalele instrumente și mecanisme de implementare a politicii sociale;
- să analizeze rolul UE în promovarea ocupării forței de muncă și a incluziunii sociale;
- să evalueze contribuția politicii sociale la coeziunea economică și teritorială;
- să aprecieze provocările actuale ale modelului social european în contextul globalizării și al tranziției digitale și verzi.

8.1. Evoluția și obiectivele politicii sociale a Uniunii Europene

Evoluția politicii sociale a Uniunii Europene reflectă transformarea treptată a dimensiunii sociale dintr-un element complementar al pieței interne într-un pilon esențial al modelului european de dezvoltare. În fazele inițiale ale integrării europene, dimensiunea socială a

fost limitată, accentul fiind pus pe libera circulație a forței de muncă și pe coordonarea sistemelor de securitate socială pentru lucrătorii migranți. Tratatul de la Roma a prevăzut doar competențe restrânse în domeniul social, iar politicile sociale au rămas în mare parte în responsabilitatea statelor membre. Cu toate acestea, dezvoltarea pieței comune a evidențiat necesitatea unor standarde sociale minime pentru a preveni dumpingul social și pentru a asigura condiții echitabile de muncă.

În anii 1980 și 1990, politica socială a cunoscut o extindere semnificativă, în contextul aprofundării integrării economice și al realizării pieței interne. Actul Unic European a introdus obiectivul îmbunătățirii condițiilor de muncă și a dialogului social, iar Tratatul de la Maastricht a consolidat baza juridică a politicii sociale prin introducerea capitolului social și a mecanismelor de adoptare a legislației în domenii precum sănătatea și securitatea în muncă, egalitatea de șanse și protecția lucrătorilor. În această perioadă au fost dezvoltate instrumente legislative privind timpul de lucru, protecția lucrătorilor în cazul concedierilor colective și drepturile angajaților.

Ulterior, politica socială a fost integrată în strategiile de dezvoltare economică ale Uniunii, în special prin Strategia de la Lisabona și prin Strategia Europa 2020, care au promovat creșterea ocupării forței de muncă, combaterea sărăciei și consolidarea incluziunii sociale. Conceptul de model social european a devenit un element definitoriu, bazat pe echilibrul dintre competitivitate economică și protecție socială. Acest model include promovarea dialogului social, protecția drepturilor lucrătorilor, accesul la educație și formare profesională și asigurarea egalității de șanse.

Un moment important în evoluția politicii sociale a fost proclamarea Pilonului european al drepturilor sociale, care stabilește principii și drepturi fundamentale în domenii precum egalitatea de șanse, condițiile de muncă echitabile, protecția socială și incluziunea. Acest pilon servește drept cadru pentru elaborarea politicilor sociale și pentru coordonarea acțiunilor statelor membre, contribuind la consolidarea dimensiunii sociale a Uniunii.

Obiectivele actuale ale politicii sociale europene vizează creșterea gradului de ocupare a forței de muncă, reducerea inegalităților, com-

baterea sărăciei și excluziunii sociale, promovarea mobilității forței de muncă și adaptarea competențelor la cerințele economiei digitale și verzi. De asemenea, se acordă o atenție sporită protecției lucrătorilor în formele atipice de ocupare, echilibrului dintre viața profesională și cea privată și asigurării accesului la servicii sociale de calitate.

Prin urmare, evoluția politicii sociale a Uniunii Europene evidențiază trecerea de la o abordare limitată, centrată pe mobilitatea forței de muncă, la un cadru complex de reglementare și coordonare, orientat spre coeziune socială, ocupare și protecția drepturilor sociale. Această transformare reflectă rolul tot mai important al dimensiunii sociale în modelul de dezvoltare european și în asigurarea unei creșteri economice incluzive.

8.2. Instrumentele și mecanismele de implementare a politicii sociale la nivel european

Implementarea politicii sociale a Uniunii Europene se bazează pe un sistem complex de instrumente normative, financiare și de coordonare, care reflectă natura competențelor partajate în acest domeniu. Spre deosebire de politicile economice sau comerciale, unde Uniunea dispune de competențe mai extinse, în sfera socială rolul său este în principal de armonizare minimă, coordonare și sprijin. În acest sens, instrumentele legislative adoptate la nivel european stabilesc standarde comune privind condițiile de muncă, egalitatea de tratament, protecția sănătății și securității la locul de muncă, timpul de lucru și drepturile lucrătorilor în situații specifice, cum ar fi concedierile colective sau transferul de întreprinderi. Aceste directive sunt transpuse în legislațiile naționale, ceea ce permite menținerea diversității modelelor sociale, dar asigură un nivel minim de protecție în întregul spațiu european.

Un rol central în implementare îl are metoda deschisă de coordonare, care funcționează ca un mecanism de guvernare soft, bazat pe stabilirea unor obiective comune, elaborarea planurilor naționale de reformă, utilizarea unor indicatori de performanță și evaluarea periodică a progresului. Această metodă este utilizată în domenii precum

ocuparea forței de muncă, incluziunea socială, protecția socială și educația, unde competențele Uniunii sunt limitate. Prin intermediul evaluărilor comparative și al schimbului de bune practici, statele membre sunt încurajate să adopte reforme structurale care să contribuie la convergența socială.

Instrumentele financiare reprezintă o componentă esențială a politicii sociale europene. Fondul Social European Plus finanțează programe destinate creșterii ocupării forței de muncă, reducerii somajului, dezvoltării competențelor și integrării grupurilor vulnerabile, inclusiv tinerii, persoanele cu dizabilități și migranții. Acest fond sprijină modernizarea serviciilor publice de ocupare, reformele în domeniul educației și formării profesionale și dezvoltarea competențelor digitale și verzi. În paralel, Fondul european de ajustare la globalizare oferă sprijin lucrătorilor afectați de restructurări economice majore, iar inițiativele dedicate ocupării tinerilor contribuie la facilitarea tranziției de la educație la piața muncii.

Dialogul social european constituie un mecanism instituțional prin care partenerii sociali participă la elaborarea politicilor. Acordurile încheiate la nivel european între organizațiile sindicale și patronale pot fi integrate în legislația UE, ceea ce conferă legitimitate și eficiență procesului decizional. În același timp, Semestrul european integrează dimensiunea socială prin monitorizarea indicatorilor privind ocuparea, educația, sărăcia și inegalitățile, iar recomandările specifice de țară orientează reformele naționale.

8.3. Dimensiunea socială a Strategiei de dezvoltare a UE: ocupare, incluziune și coeziune socială

Dimensiunea socială a Strategiei de dezvoltare a Uniunii Europene este orientată spre realizarea unei economii competitive, dar în același timp incluzive, capabile să asigure bunăstarea cetățenilor și să reducă disparitățile sociale și teritoriale. Politicile privind ocuparea forței de muncă urmăresc creșterea ratei de ocupare, în special în rândul tinerilor, femeilor și persoanelor în vârstă, precum și adaptarea competențelor la cerințele economiei digitale și verzi. Inițiativele

privind învățarea pe tot parcursul vieții și dezvoltarea competențelor transversale contribuie la creșterea mobilității profesionale și la reducerea riscului de excluziune socială.

Incluziunea socială este abordată printr-un ansamblu de politici care vizează reducerea sărăciei, combaterea discriminării și asigurarea accesului la servicii esențiale. Pilonul european al drepturilor sociale stabilește principii privind egalitatea de șanse, salariile echitabile, protecția socială adecvată, accesul la educație și servicii de sănătate. Aceste principii sunt integrate în strategiile europene și sunt monitorizate prin indicatori sociali, care reflectă evoluția condițiilor de viață și a nivelului de bunăstare.

Cohesiunea socială și teritorială este realizată prin intermediul politicii de coeziune, care urmărește reducerea disparităților dintre regiuni și promovarea dezvoltării echilibrate. Investițiile în infrastructură, educație, inovare și servicii sociale contribuie la crearea de oportunități economice și la îmbunătățirea calității vieții în regiunile mai puțin dezvoltate. În acest context, dimensiunea socială este strâns legată de obiectivele dezvoltării durabile și de tranziția către o economie verde și digitală.

8.4. Provocări actuale și perspective ale modelului social european

Modelul social european se confruntă cu transformări profunde generate de globalizare, schimbările demografice și revoluția tehnologică. Îmbătrânirea populației pune presiune asupra sistemelor de pensii și de sănătate, necesitând reforme care să asigure sustenabilitatea financiară și menținerea nivelului de protecție socială. În același timp, digitalizarea și dezvoltarea economiei platformelor modifică structura pieței muncii, generând noi forme de ocupare care nu sunt întotdeauna acoperite de sistemele tradiționale de protecție socială.

Persistența inegalităților economice și sociale între statele membre și în interiorul acestora afectează coeziunea socială și legitimitatea proiectului european. Combaterea sărăciei, asigurarea accesului la educație și servicii de calitate și promovarea mobilității sociale

sunt esențiale pentru consolidarea dimensiunii sociale a Uniunii. Tranziția verde implică restructurări economice care pot afecta anumite sectoare și regiuni, ceea ce necesită aplicarea conceptului de tranziție justă și sprijinirea lucrătorilor afectați prin programe de recalificare și investiții în noi oportunități economice.

Un alt aspect relevant îl constituie mobilitatea forței de muncă în cadrul pieței interne, care necesită coordonarea sistemelor de securitate socială și asigurarea egalității de tratament pentru lucrătorii mobili. În același timp, migrația și integrarea migranților pe piața muncii reprezintă o provocare și o oportunitate pentru modelul social european.

Perspectivile modelului social european depind de capacitatea Uniunii de a integra dimensiunea socială în guvernanta economică, de a mobiliza resurse financiare adecvate și de a adapta instrumentele existente la noile realități economice și tehnologice. Consolidarea Pilonului european al drepturilor sociale, dezvoltarea competențelor și promovarea coeziunii sociale rămân elemente esențiale pentru asigurarea unei creșteri incluzive și sustenabile în Uniunea Europeană.

? Întrebări pentru discuție și evaluare

1. Cum a evoluat politica socială a Uniunii Europene de la Tratatul de la Roma până la Pilonul european al drepturilor sociale?
2. Care sunt principalele instrumente legislative utilizate în implementarea politicii sociale europene?
3. Ce rol are metoda deschisă de coordonare în domeniul ocupării forței de muncă și al incluziunii sociale?
4. Cum contribuie Fondul Social European Plus la realizarea obiectivelor sociale ale UE?
5. Care este importanța dialogului social european în procesul decizional?
6. Cum este integrată dimensiunea socială în Semestrul european?
7. Ce înseamnă modelul social european și care sunt caracteristicile sale principale?
8. Care sunt principalele provocări generate de digitalizare pentru piața muncii din UE?

9. Cum influențează tranziția verde politicile sociale și ocuparea forței de muncă?
10. În ce măsură politicile de coeziune contribuie la reducerea inegalităților sociale și teritoriale?

Surse bibliografice

1. European Commission. *The European Pillar of Social Rights Action Plan*. Brussels, 2021.
2. Hemerijck, Anton. *Changing Welfare States*. Oxford: Oxford University Press, 2018.
3. Zeitlin, Jonathan; Vanhercke, Bart. *Socializing the European Semester: EU Social and Economic Policy Coordination in Crisis and Beyond*. Journal of European Public Policy, 2018.

APLICAȚII PRACTICE

1. Test

1) Modelul social european se bazează pe:

- a) Liberalizare totală a pieței muncii
- b) Protecție socială și dialog social
- c) Reducerea drepturilor lucrătorilor
- d) Eliminarea sindicatelor

2) Fondul Social European (FSE+) finanțează:

- a) Politica agricolă
- b) Ocuparea forței de muncă și incluziunea socială
- c) Politica monetară
- d) Politica comercială

3) Pilonul european al drepturilor sociale a fost proclamat în:

- a) 2000
- b) 2007
- c) 2017
- d) 2020

4) Semestrul european include:

- a) Doar politica monetară
- b) Coordonarea politicilor economice și sociale
- c) Politica externă
- d) Politica agricolă

5) Strategia Europa 2020 a urmărit:

- a) Creșterea șomajului
- b) Creștere inteligentă, durabilă și favorabilă incluziunii
- c) Reducerea educației
- d) Eliminarea politicii sociale

6) Indicatorul utilizat pentru măsurarea riscului de sărăcie este:

- a) PIB
- b) Rata inflației
- c) AROPE
- d) Deficitul bugetar

7) Dialogul social european implică:

- a) Doar guvernele
- b) Partenerii sociali (sindicate și angajatori)
- c) Doar Comisia
- d) Doar Parlamentul

8) Politica socială a UE este:

- a) Competență exclusivă
- b) Competență partajată și de coordonare
- c) Politică monetară
- d) Politică externă

9) Mobilitatea lucrătorilor este garantată prin:

- a) Uniunea bancară
- b) Piața internă
- c) Politica de mediu
- d) Politica agricolă

10) Dimensiunea socială a dezvoltării durabile include:

- a) Stabilitatea prețurilor

- b) Incluziunea socială și reducerea inegalităților
- c) Politica comercială
- d) Politica de apărare

2. Studiu de caz (problemă)

Un stat membru se confruntă cu șomaj ridicat în rândul tinerilor și cu creșterea riscului de sărăcie.

Sarcini:

1. Identificați instrumentele politicii sociale ale UE care pot fi utilizate.
2. Analizați rolul FSE+ și al Garanției pentru tineret.
3. Propuneți măsuri pentru creșterea ocupării și incluziunii sociale.
4. Indicați indicatori pentru monitorizarea progresului social.

3. Exercițiu de logică (corelare instrument – obiectiv)

Corelați instrumentul politicii sociale cu obiectivul corespunzător:

Instrumente:

- FSE+
- Pilonul european al drepturilor sociale
- Garanția pentru tineret
- Semestrul european

Obiective:

- A. Monitorizarea reformelor sociale
- B. Creșterea ocupării forței de muncă
- C. Protecția drepturilor sociale
- D. Integrarea tinerilor pe piața muncii

TEMA 9

POLITICA UE ÎN DOMENIUL ȘTIINȚEI ȘI TEHNOLOGIEI: CONTINUITATEA DEZVOLTĂRII

- 9.1. *Evoluția politicii Uniunii Europene în domeniul științei și tehnologiei*
- 9.2. *Cadrul instituțional și programele de finanțare pentru cercetare și inovare*
- 9.3. *Integrarea cercetării și inovării în strategiile de dezvoltare ale UE*
- 9.4. *Provocări actuale și perspective ale Spațiului European de Cercetare și Inovare*

Scopul temei

Scopul temei constă în analiza politicii Uniunii Europene în domeniul științei și tehnologiei, prin evidențierea evoluției cadrului strategic, a programelor de finanțare pentru cercetare și inovare și a rolului acestora în consolidarea competitivității și dezvoltării durabile.

Rezultatele învățării:

La finalul studierii temei, studenții vor fi capabili:

- să descrie etapele de evoluție a politicii UE în domeniul științei și tehnologiei;
- să identifice principalele instituții și programe europene de finanțare a cercetării și inovării;
- să analizeze rolul Spațiului European de Cercetare în integrarea sistemelor naționale de inovare;
- să explice legătura dintre cercetare, inovare și competitivitatea economică a UE;
- să evalueze provocările actuale ale dezvoltării tehnologice în Uniunea Europeană.

9.1. Evoluția politicii Uniunii Europene în domeniul științei și tehnologiei

Politica Uniunii Europene în domeniul științei și tehnologiei s-a format treptat, ca răspuns la două nevoi structurale: pe de o parte, reducerea fragmentării cercetării europene (finanțare dispersată, infrastructuri și standarde nearmonizate, mobilitate limitată a cercetătorilor), iar pe de altă parte, creșterea competitivității economiilor europene într-un mediu global în care inovarea și tehnologiile avansate deveneau principalul determinant al productivității și al puterii economice. În fazele timpurii ale integrării, cercetarea a avut un rol mai degrabă sectorial (de exemplu, în domenii strategice precum energia nucleară sau anumite programe industriale), însă, odată cu maturizarea pieței interne, cercetarea și dezvoltarea au început să fie tratate ca politică orizontală, capabilă să susțină atât competitivitatea, cât și obiectivele sociale și de mediu.

Un moment definitoriu pentru instituționalizarea politicii europene de cercetare a fost lansarea **Programelor-cadru (Framework Programmes)**, care au început în 1984 și au creat un instrument stabil de planificare multianuală, finanțare competitivă și cooperare transnațională. Aceste programe au evoluat de la sprijinirea proiectelor de cercetare predominant tehnologice către o arhitectură care combină excelența științifică, inovarea orientată spre piață și abordarea provocărilor societale. Tranziția către logica „inovației” ca prioritate explicită a devenit vizibilă mai ales în perioada **Horizon 2020 (2014–2020)** și s-a consolidat în **Horizon Europe (2021–2027)**, programul-cadru actual.

În paralel cu programele-cadru, Uniunea a urmărit să construiască un spațiu comun de cercetare, reducând barierele instituționale dintre state. Astfel a apărut conceptul de **Spațiu European de Cercetare (ERA)**, care exprimă ambiția ca cercetătorii, cunoștințele și tehnologiile să circule mai liber, iar investițiile și infrastructurile să fie interconectate la nivel european. În anii recentți, această ambiție s-a reînnoit sub forma unui „Pact pentru cercetare și inovare” și a unor agende de politici multianuale dedicate ERA.

Evoluția politicii UE în știință și tehnologie trebuie înțeleasă și prin extinderea obiectivelor sale: de la dezvoltarea industrială și tehnologică la un rol tot mai strategic în tranziția verde și digitală, în securitate economică, în reziliența lanțurilor de aprovizionare și în autonomia strategică deschisă. În această logică, cercetarea și inovarea devin nu doar un motor de creștere, ci și un instrument de guvernanță: prin standarde, investiții publice orientate, parteneriate public-private și politici de inovare care urmăresc reducerea decalajelor dintre regiuni și sisteme naționale.

9.2. Cadrul instituțional și programele de finanțare pentru cercetare și inovare

Cadrul instituțional al politicii UE în domeniul cercetării și inovării este construit pe o relație funcțională între instituțiile europene și ecosistemele naționale de cercetare. **Comisia Europeană** are rol de inițiator și coordonator: elaborează programe, lansează apeluri, gestionează evaluarea competitivă și monitorizează implementarea. **Consiliul UE și Parlamentul European** definesc orientările politice și aprobă bugetele și regulamentele programelor. La nivel de execuție, un rol important îl au agențiile executive și structurile specializate care implementează apelurile, gestionează granturile și monitorizează performanța.

Programul-cheie de finanțare este **Horizon Europe (2021-2027)**, prezentat de Comisie drept principalul instrument financiar al UE pentru cercetare și inovare, cu un buget indicativ actualizat (în urma revizuirilor cadrului financiar) de **93,5 miliarde euro**. În mod practic, Horizon Europe funcționează prin apeluri competitive și printr-o arhitectură care combină excelența, provocările societale și inovarea orientată spre piață, inclusiv prin misiuni, parteneriate și instrumente de transfer tehnologic.

În interiorul acestui ecosistem, există instituții și programe cu roluri distincte:

Un pilon de excelență și autonomie științifică îl constituie **European Research Council (ERC)**, orientat spre cercetare de frontieră,

și granturile sale complementare de tip **Proof of Concept**, care sprijină explorarea potențialului de valorificare a rezultatelor cercetării (de regulă, în etape incipiente ale transferului către utilizare).

Pe dimensiunea de inovare și creștere a companiilor, UE a creat **European Innovation Council (EIC)**, care finanțează întregul lanț de la ideea științifică la scalarea pe piață. EIC include instrumente precum **Pathfinder** (cercetare vizionară, high-risk/high-gain), **Transition** (maturizarea rezultatelor către prototipuri validate) și **Accelerator** (sprijin pentru scale-up, inclusiv finanțare combinată, în funcție de schemă și apel).

Un alt actor instituțional relevant este **European Institute of Innovation and Technology (EIT)**, care operează prin comunități de cunoaștere și inovare (KICs), conectând universități, industrie și autorități publice și stimulând inovarea aplicată, formarea antreprenorială și parteneriatele regionale (acest mecanism este important mai ales pentru ecosistemele emergente și pentru reducerea decalajelor de inovare).

În ansamblu, cadrul instituțional UE combină: (1) finanțarea competitivă a excelenței, (2) finanțarea orientată spre misiuni și provocări, (3) instrumente de inovare și transfer, (4) infrastructuri de cercetare și rețele, precum și (5) mecanisme de asociere cu state terțe, ceea ce lărgeste spațiul de cooperare științifică europeană.

9.3. Integrarea cercetării și inovării în strategiile de dezvoltare ale UE

Integrarea cercetării și inovării în strategiile de dezvoltare ale Uniunii Europene reflectă o schimbare conceptuală: de la tratarea cercetării ca domeniu autonom (finanțat pentru „progres științific” în sine) la tratarea cercetării și inovării ca infrastructură a transformării economice și sociale. În această logică, cercetarea este conectată la obiective strategice: competitivitate, productivitate, tranziție verde, tranziție digitală, sănătate publică, reziliență economică și coeziune teritorială.

Horizon Europe este explicit legat de obiective globale precum **Agenda ONU 2030** și de angajamentele europene de transformare structurală, inclusiv în domeniul climei și al dezvoltării durabile, dar și de consolidarea competitivității UE. Integrarea se produce prin mecanisme precum:

✓ **Misiunile europene**, care concentrează finanțarea și actorii în jurul unor obiective măsurabile (de exemplu, adaptare climatică, sănătate, orașe inteligente și neutre climatic etc.), transformând cercetarea într-un instrument de politică publică orientat spre rezultate.

✓ **Parteneriatele europene** (public-public și public-private), care aliniează investițiile UE cu cele naționale și industriale, reducând duplicarea și crescând masa critică în domenii strategice.

✓ **Sinergiile cu politica de coeziune**, prin care inovarea devine și instrument de dezvoltare regională: strategiile de specializare inteligentă, infrastructurile regionale, digitalizarea și formarea competențelor pot fi conectate la proiectele și rețelele finanțate european.

Integrarea cercetării și inovării în strategii se manifestă și prin politicile industriale și de competitivitate, unde UE urmărește nu doar să genereze cunoaștere, ci și să își consolideze capacitățile de producție și lanțurile valorice (de la microelectronică la energie verde, de la biotehnologie la AI). În această privință, cercetarea devine o componentă a „securității economice”: acces la tehnologii critice, standarde, proprietate intelectuală, capacitate de scalare a inovației și reducerea dependențelor.

În termeni de guvernanță, integrarea se realizează și prin instrumente de coordonare macro, inclusiv prin monitorizarea investițiilor în R&I, a mobilității cercetătorilor, a performanței inovative și a transferului către economie. Aici, rolul ERA devine complementar: dacă Horizon Europe finanțează proiecte, ERA urmărește să reformeze „sistemul” în care aceste proiecte operează (carieră academică, evaluare, date deschise, infrastructuri, echitate de gen, reducerea disparităților).

9.4. Provocări actuale și perspective ale Spațiului European de Cercetare și Inovare

Spațiul European de Cercetare (ERA) este conceput ca un cadru de integrare structurală a cercetării europene, iar provocările sale actuale derivă din tensiunea dintre ambiția de „piață unică a cunoașterii” și realitățile instituționale ale statelor membre: diferențe de finanțare publică, capacitate administrativă, infrastructuri, atractivitate a carierelor academice, precum și disparități regionale (centru–periferie) în inovare. Din acest motiv, UE a adoptat o abordare pragmatică: ERA funcționează prin politici voluntare, „geometrii variabile” și acțiuni comune, care încearcă să mobilizeze statele, țările asociate și actorii relevanți în jurul unor priorități împărtășite.

Un instrument-cheie recent este **ERA Policy Agenda 2025–2027**, o agendă multianuală care traduce prioritățile Pactului pentru R&I în activități concrete și coordonate, construite pe un mix de politici structurale și acțiuni cu livrabile până în 2027. Acest tip de agendă indică maturizarea ERA: accentul se mută de la formulări generale la reforme operaționale și la implementare coordonată.

Provocările actuale se pot grupa în câteva direcții majore. În primul rând, persistă problema **fragmentării**: ecosistemele naționale au reguli diferite de finanțare și evaluare, iar mobilitatea cercetătorilor este adesea limitată de bariere administrative și de lipsa recunoașterii standardizate a competențelor și carierelor. În al doilea rând, există o presiune crescândă pentru **transfer și impact**, ceea ce impune întărirea legăturilor dintre universități, institute, industrie și sectorul public; aici apare „valea morții” dintre cercetare și piață, pe care UE încearcă să o reducă prin EIC, ERC PoC și instrumente de inovare.

În al treilea rând, provocările geopolitice și economice sporesc importanța **tehnologiilor critice** și a rezilienței: ERA și politicile R&I trebuie să combine deschiderea științifică (cooperare internațională) cu protecția intereselor strategice (dependențe, securitatea cercetării, controlul exportului de tehnologie, protecția IP). În al patrulea rând, tranziția verde și digitală cere investiții mari, competențe noi și infrastructuri moderne; iar diferențele dintre state în capacitatea

de a investi pot amplifica decalajele, ceea ce face ca ERA să includă tot mai puternic obiective de **cohesiune a cercetării** și reducere a „innovation divide”.

Perspectivile ERA depind de câteva condiții: prioritizarea R&I în bugetele publice, îmbunătățirea coordonării dintre fondurile UE (Horizon, coeziune, instrumente industriale), reformarea modului în care este evaluată activitatea științifică (calitate, deschidere, reproducibilitate, impact), dezvoltarea infrastructurilor de date și a științei deschise, precum și întărirea carierelor cercetătorilor în sensul atractivității și predictibilității. În acest cadru, ERA 2025–2027 oferă un orizont realist de reformă incrementală, în timp ce discuțiile despre următorul program-cadru după 2027 (viitorul FP) pot consolida și mai mult coerența dintre finanțare și reformă de sistem.

? Întrebări pentru discuție și evaluare

1. Cum a evoluat politica Uniunii Europene în domeniul științei și tehnologiei de la primele programe-cadru până la Horizon Europe?
2. Care sunt obiectivele principale ale Spațiului European de Cercetare și ce probleme încearcă acesta să soluționeze?
3. Ce rol au programele-cadru în integrarea sistemelor naționale de cercetare și în stimularea cooperării transnaționale?
4. Care este diferența dintre cercetarea de frontieră finanțată de ERC și instrumentele orientate spre inovare ale EIC?
5. Cum contribuie Institutul European de Inovare și Tehnologie la conectarea mediului academic cu sectorul economic?
6. În ce mod sunt integrate cercetarea și inovarea în strategiile de dezvoltare durabilă și digitală ale UE?
7. Ce înseamnă conceptul de „misiuni europene” în cadrul Horizon Europe?
8. Care sunt principalele provocări legate de fragmentarea sistemelor de cercetare în Uniunea Europeană?
9. Cum influențează tranziția verde și digitală prioritățile politicii europene de cercetare și inovare?
10. În ce măsură politicile UE în domeniul științei și tehnologiei contribuie la competitivitatea globală și la autonomia strategică?

Surse bibliografice

1. European Commission. *Horizon Europe – Strategic Plan 2021–2024*. Bruxelles, 2021.
2. European Commission. *European Research Area Policy Agenda 2025–2027*. Bruxelles, 2024.
3. Mazzucato, Mariana. *Mission Economy: A Moonshot Guide to Changing Capitalism*. London: Penguin, 2021.
4. European Commission. (2023). *The European Research Area: A new ERA for Research and Innovation*. Brussels.
5. Frangopol, P. T. (2016). *Mediocritate și excelență. O radiografie a științei și învățământului din România*. București: Curtea Veche.
6. David, D. (2015). *Psihologia poporului român*. Iași: Polirom.
7. Cujba, R. (2019). *Managementul sistemului de cercetare-dezvoltare și inovare*. Chișinău: UTM.

APLICAȚII PRACTICE

1. Test

1) Politica Uniunii Europene în domeniul cercetării și inovării este coordonată în principal prin

- a) Politica agricolă comună
- b) Programele-cadru pentru cercetare și inovare
- c) Uniunea economică și monetară
- d) Spațiul Schengen

2) Programul Horizon Europe reprezintă

- a) Un fond pentru dezvoltare regională
- b) Principalul program de finanțare pentru cercetare și inovare al UE
- c) Un instrument al politicii sociale
- d) O inițiativă culturală

3) Spațiul European de Cercetare urmărește

- a) Crearea unei politici fiscale comune
- b) Integrarea sistemelor naționale de cercetare
- c) Eliminarea mobilității cercetătorilor
- d) Reducerea cooperării științifice

4) Consiliul European pentru Inovare are rolul de

- a) Reglementare monetară
- b) Sprijinire a inovării de vârf și a start-up-urilor tehnologice
- c) Administrare a politicii agricole
- d) Monitorizare a deficitului bugetar

5) Mobilitatea cercetătorilor în UE este facilitată prin

- a) Politica de coeziune
- b) Acțiunile Marie Skłodowska-Curie
- c) Politica comercială comună
- d) Programul LIFE

6) Conceptul de „triple helix” se referă la cooperarea dintre

- a) State, regiuni și orașe
- b) Universități, industrie și autorități publice
- c) Parlamente, guverne și instanțe
- d) Agricultură, industrie și servicii

7) Uniunea Europeană promovează inovarea prin

- a) Reducerea investițiilor în cercetare
- b) Crearea pieței unice digitale
- c) Limitarea cooperării internaționale
- d) Eliminarea finanțării publice

8) Politica UE în domeniul științei și tehnologiei contribuie la

- a) Creșterea competitivității economice
- b) Reducerea educației
- c) Eliminarea IMM-urilor
- d) Izolarea pieței interne

9) Instrumentul utilizat pentru evaluarea performanței inovării în statele membre este

- a) Pactul de Stabilitate și Creștere
- b) European Innovation Scoreboard
- c) Semestrul european
- d) Directiva-cadru privind apa

10) Integrarea cercetării și inovării în strategiile UE este legată de

- a) Politica de apărare
- b) Tranziția verde și digitală
- c) Politica agricolă
- d) Uniunea vamală

2. Studiu de caz

O universitate dintr-un stat membru dorește să participe la un proiect Horizon Europe în parteneriat cu o companie tehnologică și o autoritate publică locală.

Sarcini:

1. Analizați tipul de cooperare existent și explicați rolul modelului „triple helix”.
2. Identificați avantajele participării la programele europene de cercetare pentru universitate, economie și societate.
3. Propuneți indicatori pentru evaluarea impactului proiectului asupra inovării regionale.
4. Examinați provocările legate de finanțare, capacitate instituțională și transfer tehnologic.

3. Exercițiu de logică (corelare)

Corelați instrumentul politicii UE în domeniul cercetării și inovării cu funcția sa:

Instrumente:

Horizon Europe
Acțiunile Marie Skłodowska-Curie
Consiliul European pentru Inovare
Spațiul European de Cercetare

Funcții:

Sprezinierea mobilității și formării cercetătorilor
Finanțarea proiectelor de cercetare și inovare
Integrarea sistemelor naționale de cercetare
Susținerea inovării de vârf și a start-up-urilor tehnologice

TEMA 10

POLITICA ÎN DOMENIUL EDUCAȚIEI ȘI CULTURII: CLASIFICARE, ECHILIBRU ȘI PARAMETRII DE IMPLEMENTARE

10.1. *Evoluția și cadrul conceptual al politicii Uniunii Europene în domeniul educației și culturii*

10.2. *Instrumentele și programele europene pentru educație și cultură: mecanisme de implementare*

10.3. *Echilibrul dintre competențele UE și cele ale statelor membre și impactul asupra identității europene*

Scopul temei

Scopul temei constă în analiza politicii Uniunii Europene în domeniul educației și culturii, prin evidențierea cadrului conceptual, a instrumentelor și programelor de implementare, precum și a rolului acestora în consolidarea identității europene și a cooperării între statele membre.

Rezultatele învățării:

La finalul studierii temei, studenții vor fi capabili:

- să descrie evoluția și principiile politicii UE în domeniul educației și culturii;
- să identifice principalele programe și instrumente europene de cooperare educațională și culturală;
- să explice raportul dintre competențele UE și cele ale statelor membre în aceste domenii;
- să analizeze rolul educației și culturii în formarea identității europene;
- să evalueze impactul programelor europene asupra mobilității academice și schimburilor culturale.

10.1. Evoluția și cadrul conceptual al politicii Uniunii Europene în domeniul educației și culturii

Politica Uniunii Europene în domeniul educației și culturii s-a constituit treptat, în contextul aprofundării integrării europene și al transformării economiei industriale într-o economie bazată pe cunoaștere. Spre deosebire de politicile economice, unde Uniunea a dezvoltat competențe extinse și mecanisme de armonizare, în sfera

educației și culturii competențele rămân în principal la nivel național, iar rolul Uniunii este de coordonare, sprijin și completare a acțiunilor statelor membre. Această arhitectură instituțională reflectă principiul subsidiarității și necesitatea protejării diversității lingvistice, culturale și pedagogice, care constituie un element esențial al identității europene.

Primele forme de cooperare în domeniul educației au apărut în anii 1970, când statele membre au recunoscut că mobilitatea forței de muncă și funcționarea pieței comune impun recunoașterea diplomelor și comparabilitatea sistemelor de formare. În această etapă, cooperarea a avut un caracter informal și interguvernamental. Ulterior, Actul Unic European a introdus dimensiunea formării profesionale ca instrument de adaptare a competențelor la cerințele pieței interne, iar Tratatul de la Maastricht a oferit o bază juridică explicită pentru acțiunea Uniunii în domeniul educației, stabilind obiective precum dezvoltarea dimensiunii europene a educației, promovarea mobilității și cooperării între instituții.

În paralel, cultura a fost recunoscută ca domeniu de competență de sprijin, Uniunea având rolul de a încuraja cooperarea culturală, de a proteja patrimoniul și de a promova diversitatea culturală. Această abordare a fost consolidată prin Tratatul de la Lisabona, care a reafirmat importanța culturii în promovarea identității europene și a dialogului intercultural.

Conceptual, politica europeană în educație și cultură este strâns legată de strategiile de dezvoltare economică și socială ale Uniunii. În cadrul Strategiei de la Lisabona și ulterior al Strategiei Europa 2020, educația a fost definită ca factor central pentru competitivitate, inovare și coeziune socială. Educația și formarea profesională sunt considerate instrumente esențiale pentru dezvoltarea capitalului uman, reducerea șomajului și adaptarea la transformările digitale și ecologice. În același timp, cultura este percepută ca sector economic (industriile creative), dar și ca instrument de consolidare a coeziunii sociale și a valorilor europene.

Procesul Bologna a contribuit la crearea Spațiului European al Învățământului Superior, bazat pe structura în cicluri de studii, sistemul de credite transferabile și mecanisme de asigurare a calității.

ții. Acest proces, deși formal interguvernamental, este strâns legat de politicile UE și a permis crearea unei infrastructuri educaționale compatibile la nivel european.

Astfel, cadrul conceptual al politicii UE în educație și cultură se bazează pe trei dimensiuni: dezvoltarea capitalului uman pentru economia cunoașterii, promovarea coeziunii sociale și consolidarea identității europene prin dialog intercultural și mobilitate.

10.2. Instrumentele și programele europene pentru educație și cultură: mecanisme de implementare

Implementarea politicii europene în domeniul educației și culturii se realizează printr-un set de instrumente financiare, mecanisme de coordonare și instrumente tehnice de recunoaștere și comparabilitate. Programul central este Erasmus+, care reprezintă principalul instrument de finanțare pentru mobilitate academică, cooperare instituțională, inovare pedagogică și dezvoltarea competențelor. Prin mobilitatea studenților, cadrelor didactice și a personalului administrativ, Erasmus+ contribuie la crearea unui spațiu educațional european integrat, în care experiența internațională devine parte a formării academice.

Pe lângă mobilitate, programul sprijină alianțe între universități, parteneriate strategice și proiecte de inovare educațională, care facilitează dezvoltarea programelor comune de studii, a metodelor digitale de predare și a cooperării cu mediul economic. Inițiativa Universităților Europene reprezintă un pas important către integrarea instituțională a învățământului superior, prin crearea unor consorții transnaționale care oferă programe comune, mobilitate flexibilă și cercetare integrată.

Instrumentele tehnice joacă un rol esențial în implementare. Cadrul European al Calificărilor permite compararea nivelurilor de educație, facilitând recunoașterea diplomelor și mobilitatea profesională. Sistemul ECTS asigură transferul și acumularea creditelor, iar instrumentele de asigurare a calității contribuie la transparența și comparabilitatea programelor de studii.

În domeniul culturii, programele europene sprijină cooperarea între instituțiile culturale, mobilitatea artiștilor, digitalizarea patrimoniului și dezvoltarea industriilor creative. Inițiativa Capitalelor Europene ale Culturii promovează diversitatea culturală și dezvoltarea urbană prin cultură, iar programele de protecție a patrimoniului contribuie la conservarea identității europene.

Metoda deschisă de coordonare este utilizată pentru stabilirea unor obiective comune în educație și cultură, cum ar fi reducerea abandonului școlar, creșterea participării la educația terțiară și dezvoltarea competențelor digitale. Prin schimbul de bune practici și monitorizarea indicatorilor, statele membre sunt încurajate să adopte reforme care contribuie la convergența sistemelor educaționale.

Fondurile structurale completează aceste programe, finanțând modernizarea infrastructurii educaționale, digitalizarea școlilor și dezvoltarea competențelor. Astfel, implementarea politicii UE în educație și cultură se bazează pe o combinație de mobilitate, cooperare instituțională, standarde comune și investiții.

10.3. Echilibrul dintre competențele UE și cele ale statelor membre și impactul asupra identității europene

Echilibrul dintre competențele Uniunii și cele ale statelor membre reprezintă o trăsătură definitorie a politicii în domeniul educației și culturii. Uniunea nu poate armoniza sistemele educaționale, iar conținutul programelor de studiu și organizarea instituțională rămân la nivel național. Cu toate acestea, prin programele de mobilitate, instrumentele de recunoaștere și mecanismele de coordonare, Uniunea influențează orientările strategice și promovează convergența obiectivelor.

Acest model de guvernare multilevel permite menținerea diversității culturale și lingvistice, în timp ce creează un spațiu educațional și cultural comun. Mobilitatea academică și cooperarea instituțională contribuie la formarea unei generații de cetățeni cu experiență europeană, capabili să opereze într-un context intercultural. În acest sens, educația devine un instrument de consolidare a identității europene, complementară identităților naționale.

Cultura joacă un rol esențial în promovarea valorilor europene, precum pluralismul, toleranța și dialogul intercultural. Programele culturale europene sprijină cooperarea artistică, circulația operelor și accesul la patrimoniu, contribuind la crearea unui spațiu cultural european. În același timp, există provocări legate de accesul inegal la mobilitate, de diferențele dintre sistemele educaționale și de tensiunile dintre globalizare și protecția identităților naționale.

Impactul asupra identității europene se manifestă prin dezvoltarea competențelor interculturale, a valorilor democratice și a sentimentului de apartenență la o comunitate bazată pe cunoaștere și diversitate. Educația și cultura devin astfel instrumente de coeziune socială și de legitimitate a proiectului european, contribuind la formarea unui spațiu comun al valorilor și al mobilității.

? Întrebări pentru discuție și evaluare

1. Care este specificul politicii Uniunii Europene în domeniul educației și culturii în raport cu alte politici europene?
2. De ce competențele UE în educație și cultură sunt limitate și cum se aplică principiul subsidiarității în aceste domenii?
3. Cum a contribuit Tratatul de la Maastricht la dezvoltarea dimensiunii europene a educației?
4. Care este rolul Procesului Bologna în crearea Spațiului European al Învățământului Superior?
5. Cum facilitează instrumentele europene (ECTS, Cadrul European al Calificărilor) mobilitatea academică și profesională?
6. Care sunt obiectivele principale ale programului Erasmus+ și ce impact are asupra integrării europene?
7. În ce mod programele culturale europene contribuie la consolidarea identității europene?
8. Cum este integrată educația în strategiile de dezvoltare economică și socială ale UE?
9. Care sunt principalele provocări legate de accesul inegal la mobilitate și cooperare educațională în UE?
10. În ce măsură educația și cultura pot fi considerate instrumente de soft power ale Uniunii Europene?

Surse bibliografice

1. European Commission. (2021). *European Education Area by 2025*. Brussels.
2. European Commission. (2020). *Achieving the European Education Area by 2025*. Brussels.
3. European Commission. (2021). *Erasmus+ Programme Guide*. Brussels.
4. European Commission. (2018). *New European Agenda for Culture*. Brussels.
4. Council of the European Union. (2021). *Resolution on a strategic framework for European cooperation in education and training towards the European Education Area and beyond (2021–2030)*.
5. Dale, R., & Robertson, S. (2009). *Globalisation and Europeanisation in Education*. Oxford: Symposium Books.
6. Corbett, A. (2005). *Universities and the Europe of Knowledge: Ideas, Institutions and Policy Entrepreneurship in European Union Higher Education Policy*. Basingstoke: Palgrave Macmillan.
7. Miroiu, A. (2011). *Politici publice*. Iași: Polirom.
8. Marga, A. (2005). *Universitatea europeană*. Cluj-Napoca: Editura Fundației pentru Studii Europene.
9. Popescu, M. (2009). *Managementul inovării*. Brașov: Editura Universității Transilvania.

APLICAȚII PRACTICE

1. Test

1) Competențele Uniunii Europene în domeniul educației sunt în principal de

- a) armonizare legislativă completă
- b) coordonare și sprijin
- c) competență exclusivă
- d) competență fiscală

2) Programul Erasmus+ are ca obiectiv principal

- a) finanțarea politicii agricole
- b) sprijinirea mobilității educaționale și cooperării academice
- c) dezvoltarea politicii monetare
- d) protecția mediului

3) Procesul Bologna urmărește

- a) crearea uniunii vamale
- b) realizarea Spațiului European al Învățământului Superior
- c) armonizarea politicii fiscale
- d) crearea pieței interne

4) Sistemul ECTS facilitează

- a) politica de coeziune
- b) recunoașterea creditelor academice
- c) politica comercială
- d) finanțarea cercetării

5) Cadru European al Calificărilor are rolul de

- a) standardizare monetară
- b) comparare a nivelurilor de calificare
- c) reglementare agricolă
- d) stabilire a cotelor comerciale

6) Programul Europa Creativă sprijină

- a) politica energetică
- b) sectoarele culturale și creative
- c) politica monetară
- d) politica de apărare

7) Principiul subsidiarității în educație presupune

- a) decizie exclusiv la nivel UE
- b) responsabilitate principală a statelor membre
- c) eliminarea politicilor naționale
- d) armonizare obligatorie

8) Dimensiunea europeană a educației include

- a) uniformizarea limbilor
- b) promovarea mobilității și cooperării
- c) eliminarea diversității culturale
- d) centralizarea curriculumului

9) Educația contribuie la

- a) reducerea inovării
- b) creșterea competitivității și coeziunii sociale

- c) izolarea economică
- d) reducerea mobilității

10) Politica culturală a UE urmărește

- a) standardizarea culturilor naționale
- b) protejarea diversității culturale europene
- c) eliminarea patrimoniului cultural
- d) centralizarea educației

2. Studiu de caz

O universitate din Republica Moldova participă la proiecte Erasmus+ și implementează sistemul ECTS pentru recunoașterea diplomelor.

Analizați impactul acestor instrumente asupra internaționalizării instituției.

Explicați rolul cooperării educaționale în consolidarea identității europene.

Identificați beneficiile pentru studenți, cadre didactice și piața muncii.

Propuneți indicatori pentru evaluarea calității și eficienței implementării.

3. Exercițiu de logică (corelare)

Corelați instrumentul politicii educaționale și culturale cu funcția sa:

Instrumente:

Erasmus+
ECTS
Cadrul European al Calificărilor
Europa Creativă

Funcții:

Compararea nivelurilor de calificare
Recunoașterea creditelor academice
Sprijinirea mobilității educaționale
Finanțarea sectoarelor culturale și creative

TEMA 11

DIRECȚIILE PRINCIPALE ALE POLITICII UE ÎN SOLUȚIONAREA PROBLEMELOR DE MEDIU: ETAPE ȘI PARAMETRII PRINCIPALI DE IMPLEMENTARE

- 11.1. *Evoluția politicii de mediu a Uniunii Europene și cadrul normativ*
- 11.2. *Principiile fundamentale ale politicii de mediu și integrarea dezvoltării durabile în acțiunea Uniunii Europene*
- 11.3. *Instrumentele și mecanismele de implementare a politicii de mediu la nivel european*
- 11.4. *Provocări actuale și rolul Pactului Verde European în transformarea modelului de dezvoltare*

Scopul temei

Scopul temei constă în analiza politicii Uniunii Europene în domeniul mediului, prin evidențierea evoluției cadrului normativ, a principiilor și instrumentelor de implementare, precum și a rolului acestora în promovarea dezvoltării durabile și a tranziției verzi.

Rezultatele învățării:

La finalul studierii temei, studenții vor fi capabili:

- să descrie etapele de evoluție a politicii de mediu a Uniunii Europene;
- să identifice principiile fundamentale ale politicii de mediu europene;
- să analizeze instrumentele și mecanismele de implementare la nivel european și național;
- să explice rolul Pactului Verde European în transformarea modelului de dezvoltare;
- să evalueze principalele provocări ale protecției mediului în contextul integrării europene.

11.1. Evoluția politicii de mediu a Uniunii Europene și cadrul normativ

Evoluția politicii de mediu a Uniunii Europene reflectă transformarea treptată a protecției mediului dintr-un domeniu marginal al cooperării economice într-o politică fundamentală, integrată în toate

strategiile de dezvoltare ale Uniunii. În primele etape ale integrării europene, tratatele fondatoare nu conțineau prevederi explicite privind mediul, iar preocupările erau concentrate asupra realizării pieței comune și a creșterii economice. Totuși, industrializarea accelerată, poluarea transfrontalieră și presiunile asupra resurselor naturale au demonstrat că problemele de mediu nu pot fi gestionate exclusiv la nivel național și că este necesară o abordare comună.

Un moment decisiv în instituționalizarea politicii de mediu a fost adoptarea primului Program de acțiune pentru mediu în 1973, care a stabilit principiile de bază ale protecției mediului la nivel european și a introdus ideea integrării considerentelor de mediu în alte politici. Aceste programe de acțiune au devenit instrumente strategice de planificare pe termen mediu, definind obiectivele și prioritățile Uniunii în domenii precum calitatea aerului, gestionarea deșeurilor, protecția apelor și conservarea biodiversității.

Actul Unic European din 1986 a oferit pentru prima dată o bază juridică explicită pentru politica de mediu, consacrand principiile prevenirii, corectării poluării la sursă și responsabilității poluatorului. Acest tratat a permis adoptarea de legislație europeană în domeniul mediului și a introdus votul cu majoritate calificată în Consiliu pentru anumite măsuri, facilitând procesul decizional.

Tratatul de la Maastricht a consolidat politica de mediu ca una dintre politicile comunitare, stabilind obiective precum protecția mediului, utilizarea prudentă a resurselor naturale și promovarea măsurilor la nivel internațional pentru combaterea schimbărilor climatice. Ulterior, Tratatul de la Amsterdam a introdus principiul integrării mediului în toate politicile Uniunii, iar Tratatul de la Lisabona a reafirmat dezvoltarea durabilă ca obiectiv fundamental al Uniunii și a consolidat rolul Uniunii în combaterea schimbărilor climatice.

Cadrul normativ al politicii de mediu este format dintr-un ansamblu de directive, regulamente și decizii care stabilesc standarde privind calitatea aerului și a apei, gestionarea deșeurilor, protecția naturii și controlul substanțelor periculoase. Directiva-cadru privind apa, legislația privind calitatea aerului, rețeaua Natura 2000 și reglementările privind economia circulară constituie elemente centrale ale acestui cadru. Aceste acte juridice sunt completate de mecanisme

de monitorizare, evaluare și sancționare, care asigură aplicarea uniformă a normelor în statele membre.

Politica de mediu a Uniunii Europene a evoluat de la o abordare sectorială, concentrată pe controlul poluării, la una sistemică, orientată spre dezvoltare durabilă și tranziție ecologică. În acest context, mediul nu mai este tratat ca un domeniu separat, ci ca o dimensiune transversală care influențează politica energetică, agricolă, industrială și de transport. Integrarea obiectivelor de mediu în toate politicile europene reflectă recunoașterea interdependenței dintre protecția mediului, creșterea economică și bunăstarea socială.

Astfel, evoluția politicii de mediu a Uniunii Europene evidențiază trecerea de la cooperarea interguvernamentală la un cadru normativ complex și la mecanisme de guvernare multilevel, în care instituțiile europene, statele membre și actorii non-statali participă la elaborarea și implementarea măsurilor. Această transformare a permis Uniunii să devină un actor global în domeniul protecției mediului și al combaterii schimbărilor climatice, promovând standarde ridicate și modele de dezvoltare durabilă.

11.2. Principiile fundamentale ale politicii de mediu și integrarea dezvoltării durabile în acțiunea Uniunii Europene

Principiile fundamentale ale politicii de mediu a Uniunii Europene constituie baza normativă și conceptuală a acțiunii europene în domeniul protecției mediului și al tranziției către un model de dezvoltare durabilă. Aceste principii sunt consacrate în tratatele Uniunii și reflectă atât experiența acumulată în gestionarea problemelor de mediu la nivel european, cât și angajamentele internaționale ale Uniunii în domeniul schimbărilor climatice și al conservării resurselor naturale.

Un principiu central este principiul prevenirii, care presupune evitarea producerii daunelor asupra mediului înainte ca acestea să se manifeste. Acest principiu se bazează pe ideea că prevenirea este mai eficientă și mai puțin costisitoare decât remedierea efectelor poluării. În practică, el se reflectă în evaluările de impact asupra mediului.

lui, în reglementările privind emisiile industriale și în standardele de calitate pentru aer și apă. Prin aplicarea acestui principiu, politicile europene urmăresc reducerea riscurilor de mediu încă din faza de planificare a activităților economice.

Strâns legat de prevenire este principiul precauției, care permite adoptarea de măsuri de protecție chiar și în absența unei certitudini științifice complete privind riscurile pentru mediu sau sănătatea umană. Acest principiu este esențial în domenii precum gestionarea substanțelor chimice, protecția biodiversității și utilizarea organismelor modificate genetic, unde incertitudinile științifice pot avea consecințe majore pe termen lung. Prin aplicarea principiului precauției, Uniunea adoptă o abordare anticipativă și prudentă în gestionarea riscurilor.

Principiul „poluatorul plătește” reprezintă un alt element fundamental al politicii de mediu europene și implică responsabilizarea actorilor economici pentru costurile generate de poluare. Acest principiu are o dimensiune economică importantă, deoarece internalizează costurile de mediu în prețurile produselor și serviciilor, stimulând adoptarea unor tehnologii mai curate și a unor modele de producție sustenabile. Instrumente precum taxele de mediu, sistemele de comercializare a certificatelor de emisii și reglementările privind responsabilitatea extinsă a producătorului reflectă aplicarea acestui principiu.

Principiul corectării poluării la sursă subliniază necesitatea intervenției directe asupra cauzelor poluării, mai degrabă decât asupra efectelor acesteia. În acest sens, politicile europene promovează tehnologii curate, eficiența energetică și economia circulară, reducând dependența de resursele neregenerabile și limitând generarea de deșeuri.

Integrarea dezvoltării durabile în acțiunea Uniunii Europene reprezintă o dimensiune transversală a politicii de mediu. Dezvoltarea durabilă este definită ca un model de dezvoltare care asigură satisfacerea nevoilor generațiilor prezente fără a compromite capacitatea generațiilor viitoare de a-și satisface propriile nevoi. În context european, acest concept implică echilibrul dintre creșterea economică, protecția mediului și coeziunea socială. Tratatul de la Lisabona consacră dezvoltarea durabilă ca obiectiv fundamental al Uniunii, iar

Pactul Verde European transformă acest principiu într-o strategie operațională, orientată spre neutralitate climatică, economie circulară și protecția biodiversității.

Integrarea considerentelor de mediu în toate politicile Uniunii constituie un mecanism esențial pentru realizarea dezvoltării durabile. Astfel, politica energetică promovează sursele regenerabile și eficiența energetică, politica agricolă integrează practici ecologice, iar politica industrială susține inovarea verde. Această abordare transversală reflectă recunoașterea interdependenței dintre mediul natural și dezvoltarea economică.

În același timp, dezvoltarea durabilă implică și o dimensiune globală, Uniunea Europeană fiind un actor important în acordurile internaționale privind clima și biodiversitatea. Prin standarde ridicate și prin promovarea cooperării internaționale, Uniunea contribuie la consolidarea guvernancei globale în domeniul mediului.

Principiile fundamentale ale politicii de mediu europene și integrarea dezvoltării durabile în acțiunea Uniunii reprezintă un cadru coerent care orientează legislația, politicile sectoriale și mecanismele de implementare. Aceste principii nu au doar o funcție normativă, ci și una transformatoare, contribuind la reconfigurarea modelului de dezvoltare european către unul bazat pe sustenabilitate, eficiență a resurselor și responsabilitate față de generațiile viitoare.

11.3. Instrumentele și mecanismele de implementare a politicii de mediu la nivel european

Implementarea politicii de mediu a Uniunii Europene se realizează printr-un ansamblu complex de instrumente juridice, economice, financiare și instituționale, care reflectă caracterul multilevel al guvernancei europene. Aceste instrumente sunt concepute pentru a asigura aplicarea uniformă a standardelor de mediu în toate statele membre, pentru a stimula schimbările structurale în economie și pentru a promova tranziția către un model de dezvoltare durabilă.

Instrumentele juridice reprezintă baza normativă a politicii de mediu. Uniunea adoptă directive, regulamente și decizii care stabi-

lesc standarde privind calitatea aerului și a apei, gestionarea deșeurilor, protecția biodiversității, controlul emisiilor industriale și utilizarea substanțelor chimice. Directivele stabilesc obiective obligatorii pentru statele membre, lăsându-le libertatea de a alege modalitățile de implementare, în timp ce regulamentele au aplicabilitate directă. Acest cadru normativ este susținut de mecanisme de monitorizare și de proceduri de infringement, prin care Comisia Europeană poate acționa împotriva statelor care nu respectă legislația de mediu.

Un rol important îl au instrumentele economice, care internalizează costurile de mediu și stimulează adoptarea unor tehnologii mai puțin poluante. Sistemul european de comercializare a certificatelor de emisii reprezintă principalul instrument de reducere a emisiilor de gaze cu efect de seră, introducând un mecanism de piață care încurajează reducerea emisiilor acolo unde costurile sunt mai mici. Taxele de mediu, schemele de sprijin pentru energia regenerabilă și mecanismele de responsabilitate extinsă a producătorului contribuie la schimbarea comportamentului economic și la promovarea economiei circulare.

Instrumentele financiare completează cadrul normativ, asigurând resursele necesare pentru implementarea măsurilor de mediu. Fondurile structurale și de investiții europene finanțează proiecte de infrastructură pentru gestionarea deșeurilor, tratarea apelor uzate, eficiență energetică și protecția biodiversității. Programul LIFE este dedicat în mod special proiectelor de mediu și climă, sprijinind inovarea și schimbul de bune practici. Mecanismul pentru o tranziție justă oferă sprijin regiunilor afectate de decarbonizare, facilitând adaptarea economică și socială.

Mecanismele instituționale asigură coordonarea între nivelul european, național și local. Comisia Europeană are rolul de inițiator legislativ și de monitor al implementării, în timp ce Agenția Europeană de Mediu furnizează date, analize și indicatori privind starea mediului. Statele membre sunt responsabile pentru transpunerea legislației și pentru aplicarea măsurilor la nivel național, iar autoritățile regionale și locale joacă un rol important în implementarea proiectelor.

Un alt element esențial este integrarea politicii de mediu în alte politici sectoriale, precum energia, transporturile, agricultura și in-

dustria. Această abordare transversală asigură coerența între obiectivele de mediu și cele economice, evitând transferul problemelor de mediu dintr-un sector în altul. În acest context, evaluările de impact asupra mediului și evaluările strategice de mediu sunt utilizate pentru a analiza efectele politicilor și proiectelor înainte de implementare.

Participarea publicului și accesul la informații reprezintă, de asemenea, mecanisme importante de implementare. Prin consultări publice, transparență și implicarea societății civile, Uniunea promovează o guvernanță participativă în domeniul mediului. Acest aspect este consolidat de aplicarea Convenției de la Aarhus, care garantează accesul la informații, participarea la procesul decizional și accesul la justiție în probleme de mediu.

În ansamblu, instrumentele și mecanismele de implementare a politicii de mediu europene formează un sistem integrat, care combină reglementarea juridică, stimulentele economice, finanțarea și coordonarea instituțională. Acest sistem permite Uniunii să asigure un nivel ridicat de protecție a mediului, să promoveze inovarea ecologică și să contribuie la realizarea obiectivelor de dezvoltare durabilă.

11.4. Provocări actuale și rolul Pactului Verde European în transformarea modelului de dezvoltare

Provocările actuale ale politicii de mediu a Uniunii Europene sunt determinate de complexitatea crizei ecologice globale și de necesitatea transformării modelului economic tradițional într-unul sustenabil, bazat pe eficiența utilizării resurselor, decarbonizare și protecția capitalului natural. Schimbările climatice reprezintă principala provocare, având efecte asupra tuturor sectoarelor economice și asupra securității alimentare, energetice și sociale. Creșterea frecvenței fenomenelor meteorologice extreme, degradarea solurilor, pierderea biodiversității și poluarea aerului și a apelor impun adoptarea unor politici integrate și coerente la nivel european.

În acest context, Pactul Verde European reprezintă cadrul stra-

tegic care redefinește modelul de dezvoltare al Uniunii. Acesta nu este doar o politică de mediu, ci o strategie de creștere economică orientată spre neutralitate climatică, care urmărește transformarea structurii energetice, industriale, agricole și de transport. Obiectivul principal este atingerea neutralității climatice până în 2050, prin reducerea emisiilor de gaze cu efect de seră, creșterea ponderii energiei regenerabile și îmbunătățirea eficienței energetice.

Un element central al Pactului Verde îl constituie tranziția energetică, care implică decarbonizarea sistemului energetic, dezvoltarea surselor regenerabile și reducerea dependenței de combustibili fosili. Această transformare necesită investiții semnificative în infrastructură, tehnologii inovatoare și rețele inteligente, precum și reforme ale piețelor energetice. În același timp, Pactul Verde promovează economia circulară, reducerea deșeurilor și reutilizarea resurselor, contribuind la diminuarea presiunii asupra mediului și la creșterea competitivității economiei europene.

Sectorul agricol este, de asemenea, vizat prin strategia „De la fermă la consumator”, care urmărește reducerea utilizării pesticidelor și a îngrășămintelor chimice, promovarea agriculturii ecologice și asigurarea unor sisteme alimentare sustenabile. Protecția biodiversității reprezintă o altă prioritate, prin extinderea ariilor protejate și restaurarea ecosistemelor degradate.

Implementarea Pactului Verde implică însă provocări economice și sociale. Tranziția către o economie cu emisii reduse de carbon poate afecta anumite sectoare industriale și regiuni dependente de combustibili fosili, generând riscuri de pierdere a locurilor de muncă și de creștere a inegalităților regionale. Pentru a atenua aceste efecte, Uniunea a creat Mecanismul pentru o tranziție justă, care oferă sprijin financiar și tehnic regiunilor afectate, facilitând diversificarea economică și recalificarea forței de muncă.

O altă provocare majoră este asigurarea coerenței între obiectivele de mediu și cele economice, precum și mobilizarea resurselor financiare necesare pentru tranziția verde. Integrarea obiectivelor de mediu în toate politicile Uniunii, inclusiv în politica industrială, de transport și de coeziune, este esențială pentru succesul acestei transformări.

Pactul Verde are și o dimensiune globală, Uniunea Europeană promovând standarde ridicate de protecție a mediului în relațiile internaționale și în acordurile comerciale. Prin mecanisme precum ajustarea la frontieră a carbonului, Uniunea urmărește prevenirea relocării emisiilor și stimularea tranziției ecologice la nivel global.

Pactul Verde European reprezintă un cadru strategic care integrează obiectivele de mediu în modelul de dezvoltare economică și socială al Uniunii. Acesta transformă politica de mediu într-un motor al inovării, competitivității și coeziunii sociale, contribuind la realizarea unei economii neutre din punct de vedere climatic și la protejarea capitalului natural pentru generațiile viitoare.

? Întrebări pentru discuție și evaluare

1. Care sunt etapele principale ale evoluției politicii de mediu a Uniunii Europene și cum au influențat tratatele această evoluție?
2. Cum se reflectă principiile prevenirii și precauției în legislația europeană de mediu?
3. Ce rol are principiul „poluatorul plătește” în utilizarea instrumentelor economice de mediu?
4. Care sunt diferențele dintre instrumentele juridice și cele economice ale politicii de mediu a UE?
5. Cum funcționează sistemul european de comercializare a certificatelor de emisii și ce impact are asupra decarbonizării?
6. Care este rolul programului LIFE și al fondurilor structurale în implementarea politicii de mediu?
7. Cum contribuie Pactul Verde European la transformarea modelului economic al Uniunii?
8. Ce înseamnă conceptul de tranziție justă și de ce este important pentru regiunile dependente de combustibili fosili?
9. Cum este integrată politica de mediu în alte politici europene, precum agricultura, energia și transporturile?
10. În ce măsură Uniunea Europeană poate influența guvernanta globală a mediului și a schimbărilor climatice?

Surse bibliografice

1. European Commission. (2019). *The European Green Deal*. Brussels.
2. European Commission. (2021). *Fit for 55 Package*. Brussels.
3. European Environment Agency. (2023). *The European Environment – State and Outlook 2023*. Copenhagen.
4. European Commission. (2020). *EU Biodiversity Strategy for 2030*. Brussels.
5. European Commission. (2020). *A new Circular Economy Action Plan*. Brussels.
6. Dupont, C., & Oberthür, S. (2023). *The European Green Deal: Transforming the EU's climate and environmental policy*. London: Routledge.
7. Jordan, A., & Adelle, C. (2022). *Environmental Policy in the European Union: Contexts, Actors and Policy Dynamics*. London: Routledge.
8. Peel, J., & Osofsky, H. (2021). *Climate Change Litigation and Governance*. Cambridge: Cambridge University Press.

APLICAȚII PRACTICE

1. Test

1) Care tratat a introdus pentru prima dată baza juridică a politicii de mediu a UE?

- a) Tratatul de la Roma
- b) Actul Unic European
- c) Tratatul de la Maastricht
- d) Tratatul de la Lisabona

2) Principiul „poluatorul plătește” presupune:

- a) Subvenționarea industriei poluante
- b) Internalizarea costurilor de mediu
- c) Interzicerea taxelor de mediu
- d) Reducerea standardelor de mediu

3) Care instrument este principalul mecanism de piață pentru reducerea emisiilor în UE?

- a) Directiva-cadru privind apa
- b) Programul LIFE

- c) EU ETS
- d) Natura 2000

4) Pactul Verde European urmărește:

- a) Creșterea utilizării combustibililor fosili
- b) Neutralitatea climatică până în 2050
- c) Reducerea protecției biodiversității
- d) Eliminarea energiei regenerabile

5) Programul LIFE este dedicat:

- a) Agriculturii
- b) Mediului și climei
- c) Transporturilor
- d) Educației

6) Rețeaua Natura 2000 are ca scop:

- a) Dezvoltarea industrială
- b) Protecția biodiversității
- c) Comerțul cu emisii
- d) Modernizarea infrastructurii

7) Evaluarea de impact asupra mediului se aplică:

- a) După implementarea proiectului
- b) În faza de planificare
- c) Doar pentru proiecte naționale
- d) Doar pentru agricultură

8) Economia circulară urmărește:

- a) Creșterea deșeurilor
- b) Reutilizarea resurselor
- c) Consumul linear
- d) Importul de materii prime

9) Mecanismul pentru o tranziție justă sprijină:

- a) Regiunile bogate
- b) Regiunile afectate de decarbonizare
- c) Doar sectorul financiar
- d) Doar agricultura ecologică

10) Principiul precauției se aplică atunci când:

- a) Există certitudine științifică completă
- b) Nu există risc pentru mediu
- c) Există incertitudine privind riscurile
- d) Costurile sunt prea mari

2. Studiu de caz

O regiune dintr-un stat membru depinde în proporție de 70% de producția de energie pe bază de cărbune. Conform obiectivelor Pactului Verde, centrala trebuie închisă până în 2030.

Sarcini:

1. Analizați impactul economic, social și de mediu al acestei decizii.
2. Identificați ce instrumente ale politicii de mediu a UE pot fi utilizate pentru a sprijini tranziția regiunii.
3. Propuneți un plan de măsuri pentru o tranziție justă (noi locuri de muncă, recalificare, investiții).
4. Indicați indicatori prin care poate fi monitorizat succesul tranziției.

3. Exercițiu de logică (corelare)

Corelați principiul politicii de mediu cu instrumentul corespunzător:

Principii:

- Prevenirea
- „Poluatorul plătește”
- Precauția
- Corectarea la sursă

Instrumente:

- A. EU ETS
- B. Evaluarea de impact asupra mediului
- C. Reglementări privind substanțele periculoase
- D. Tehnologii curate și standarde de emisii

TEMA 12

POLITICA ENERGETICĂ A UE: ELABORAREA STRATEGIILOR, FORMAREA PIEȚEI ENERGETICE ȘI ASIGURAREA SECURITĂȚII ENERGETICE A STATELOR MEMBRE

- 12.1. *Evoluția politicii energetice a Uniunii Europene și cadrul strategic*
- 12.2. *Formarea pieței interne a energiei: liberalizare, interconectivitate și reglementare*
- 12.3. *Securitatea energetică a Uniunii Europene: diversificarea surselor, solidaritate și reziliență*
- 12.4. *Tranziția energetică și rolul surselor regenerabile în contextul Pactului Verde European*

Scopul temei

Scopul temei constă în analiza politicii energetice a Uniunii Europene, prin evidențierea evoluției cadrului strategic, a mecanismelor de formare a pieței interne a energiei și a instrumentelor utilizate pentru asigurarea securității energetice și realizarea tranziției către surse regenerabile.

Rezultatele învățării:

La finalul studierii temei, studenții vor fi capabili:

- să descrie etapele de evoluție a politicii energetice a Uniunii Europene;
- să analizeze mecanismele de funcționare a pieței interne a energiei;
- să explice conceptul de securitate energetică și instrumentele de realizare a acesteia;
- să evalueze rolul surselor regenerabile în tranziția energetică europeană;
- să identifice principalele provocări ale politicii energetice în contextul actual.

12.1. Evoluția politicii energetice a Uniunii Europene și cadrul strategic

Politica energetică a Uniunii Europene s-a constituit gradual, pe fondul interdependenței crescânde dintre securitatea aprovizionării, competitivitatea economică și obiectivele de mediu. În fazele inițiale ale integrării europene, energia nu a fost abordată ca o politică unitară, deși două comunități sectoriale – Comunitatea Europeană a Cărbunelui și Oțelului și Euratom – au avut un rol esențial în gestionarea resurselor energetice strategice ale perioadei postbelice. Aceste structuri au reflectat necesitatea controlului comun asupra resurselor care aveau o importanță majoră atât pentru reconstrucția economică, cât și pentru menținerea păcii.

Crizele energetice din anii 1970 au evidențiat vulnerabilitatea statelor europene în fața dependenței de importurile de petrol și au determinat dezvoltarea unor mecanisme de cooperare în domeniul politicii energetice. În această perioadă s-au conturat primele inițiative privind diversificarea surselor de energie, eficiența energetică și coordonarea politicilor naționale. Totuși, absența unei baze juridice explicite a limitat capacitatea Comunității de a adopta măsuri coerente la nivel supranațional.

Integrarea dimensiunii energetice în procesul de construcție europeană s-a intensificat odată cu dezvoltarea pieței interne și cu apariția preocupărilor privind protecția mediului. Actul Unic European a permis integrarea obiectivelor energetice în cadrul mai larg al politicilor economice și de mediu, iar tratatele ulterioare au consolidat această tendință. Tratatul de la Lisabona a marcat un moment de referință, consacrand pentru prima dată politica energetică ca domeniu de competență partajată și stabilind obiective clare: funcționarea pieței interne a energiei, securitatea aprovizionării, promovarea eficienței energetice și dezvoltarea surselor regenerabile.

Ulterior, Uniunea Energiei a oferit un cadru strategic integrat, structurat pe cinci dimensiuni: securitatea energetică, piața internă a energiei, eficiența energetică, decarbonizarea și cercetarea și inovarea. Pactul Verde European a transformat politica energetică într-un pilon central al tranziției climatice, stabilind obiectivul neutralității

climatice până în 2050 și accelerând transformarea sistemului energetic european.

12.2. Formarea pieței interne a energiei: liberalizare, interconectivitate și reglementare

Formarea pieței interne a energiei a reprezentat un proces complex, orientat spre eliminarea barierelor naționale, creșterea concurenței și crearea unui cadru de reglementare comun. În anii 1990, Uniunea a adoptat primele pachete legislative pentru liberalizarea piețelor de energie electrică și gaze naturale, introducând separarea activităților de producție, transport și distribuție și garantând accesul terților la rețele. Aceste măsuri au urmărit reducerea monopolurilor naționale și stimularea eficienței economice.

Pachetele energetice ulterioare au consolidat rolul autorităților de reglementare și au introdus agenții europene specializate pentru coordonarea pieței. Crearea rețelelor transeuropene de energie și identificarea proiectelor de interes comun au contribuit la dezvoltarea infrastructurii și la creșterea interconectivității între statele membre. Interconectivitatea permite optimizarea fluxurilor de energie, integrarea surselor regenerabile și reducerea riscurilor de aprovizionare.

Reglementarea pieței interne include și mecanisme de protecție a consumatorilor, promovarea transparenței prețurilor și combaterea sărăciei energetice. Digitalizarea sectorului energetic, dezvoltarea rețelelor inteligente și utilizarea tehnologiilor de stocare contribuie la transformarea pieței într-un sistem flexibil și adaptat noilor realități ale tranziției energetice.

12.3. Securitatea energetică a Uniunii Europene: diversificarea surselor, solidaritate și reziliență

Securitatea energetică a Uniunii Europene a devenit o componentă structurală a politicii energetice, ca răspuns la vulnerabilitățile generate de dependența ridicată de importurile de combustibili

fosili și de instabilitatea geopolitică din regiunile furnizoare. În acest context, diversificarea furnizorilor reprezintă un obiectiv strategic major, care urmărește reducerea dependenței de un număr limitat de parteneri externi și crearea unui portofoliu echilibrat de surse energetice. Uniunea a dezvoltat parteneriate energetice cu state din regiunea Mării Caspice, Orientul Mijlociu, Africa de Nord și Statele Unite, facilitând accesul la resurse alternative de gaz și petrol. Diversificarea nu vizează doar furnizorii, ci și tipurile de energie, prin creșterea ponderii energiei regenerabile și a hidrogenului verde.

Diversificarea rutelor de transport constituie un alt element esențial al securității energetice, deoarece dependența de infrastructuri limitate poate genera riscuri în cazul întreruperilor de aprovizionare. Dezvoltarea coridoarelor energetice, a interconectărilor transfrontaliere și a terminalelor pentru gaz natural lichefiat permite accesul la piețe globale și flexibilitatea fluxurilor energetice. Infrastructura pentru gaz natural lichefiat joacă un rol important în reducerea dependenței de conductele tradiționale, oferind posibilitatea importului de gaze din diverse regiuni și facilitând integrarea piețelor energetice.

Extinderea capacităților de stocare a energiei reprezintă un instrument esențial pentru gestionarea fluctuațiilor cererii și pentru asigurarea continuității aprovizionării în situații de criză. Stocurile strategice de gaze și petrol, precum și dezvoltarea tehnologiilor de stocare a energiei electrice, contribuie la creșterea flexibilității sistemului energetic și la reducerea vulnerabilităților. În același timp, creșterea producției interne de energie, în special din surse regenerabile, reduce dependența de importuri și consolidează autonomia energetică.

Mecanismele de solidaritate între statele membre reprezintă o expresie a caracterului integrat al politicii energetice europene. În situații de criză, statele sunt obligate să coopereze și să ofere sprijin reciproc pentru a asigura aprovizionarea consumatorilor esențiali, precum gospodăriile și infrastructurile critice. Regulamentele privind securitatea aprovizionării cu gaze și electricitate impun elaborarea de planuri de prevenire a riscurilor, evaluări comune ale vulnerabilităților și mecanisme de coordonare la nivel regional. Aceste instrumente contribuie la evitarea reacțiilor unilaterale și la menținerea funcționării pieței interne.

Reziliența sistemului energetic este strâns legată de modernizarea infrastructurii și de digitalizarea rețelelor. Rețelele inteligente permit monitorizarea în timp real a fluxurilor de energie, optimizarea consumului și integrarea surselor regenerabile variabile. Integrarea piețelor regionale facilitează redistribuirea energiei în funcție de necesități și reduce riscul apariției dezechilibrelor. În plus, interconectivitatea sporită contribuie la stabilitatea sistemului și la reducerea costurilor.

Reducerea dependenței de combustibilii fosili reprezintă o condiție fundamentală pentru consolidarea securității energetice pe termen lung. Dezvoltarea surselor regenerabile, electrificarea consumului și creșterea eficienței energetice contribuie la diminuarea vulnerabilităților externe și la realizarea obiectivelor climatice. În acest sens, securitatea energetică nu mai este concepută exclusiv ca o problemă de aprovizionare, ci ca un element integrat al tranziției către un sistem energetic sustenabil și rezilient, care consolidează autonomia strategică a Uniunii Europene.

12.4. Tranziția energetică și rolul surselor regenerabile în contextul Pactului Verde European

Tranziția energetică în cadrul Uniunii Europene reprezintă un proces structural profund de transformare a modului de producere, distribuire și consum al energiei, determinat de necesitatea reducerii emisiilor de gaze cu efect de seră, creșterii securității energetice și adaptării economiei la obiectivele dezvoltării durabile. În acest context, Pactul Verde European constituie cadrul strategic central care redefineste modelul energetic european, plasând decarbonizarea și eficiența energetică în centrul politicilor economice și industriale ale Uniunii. Tranziția energetică nu se limitează la substituirea combustibililor fosili cu surse regenerabile, ci implică o transformare sistemică a infrastructurilor, a mecanismelor de piață, a comportamentului consumatorilor și a structurilor economice.

Obiectivul neutralității climatice până în anul 2050 presupune reducerea drastică a emisiilor în toate sectoarele economiei, în spe-

cial în producția de energie, care reprezintă principala sursă de emisii la nivel european. În acest sens, creșterea ponderii energiei din surse regenerabile constituie un element esențial al tranziției energetice. Energia eoliană și solară au devenit piloni ai sistemului energetic european, datorită costurilor în scădere, progresului tehnologic și sprijinului politic. Aceste surse contribuie nu doar la reducerea emisiilor, ci și la diversificarea mixului energetic și la diminuarea dependenței de importurile de combustibili fosili, consolidând astfel securitatea energetică.

Integrarea surselor regenerabile în sistemul energetic presupune adaptarea infrastructurii existente la caracterul lor variabil și descentralizat. Producția de energie eoliană și solară depinde de condițiile meteorologice, ceea ce impune dezvoltarea unor rețele electrice flexibile și inteligente capabile să gestioneze fluctuațiile de producție și consum. Modernizarea rețelilor de transport și distribuție, dezvoltarea capacităților de stocare a energiei și utilizarea tehnologiilor digitale sunt condiții indispensabile pentru funcționarea unui sistem energetic bazat pe surse regenerabile. Stocarea energiei, inclusiv prin baterii și prin tehnologii bazate pe hidrogen, permite echilibrarea sistemului și asigurarea continuității aprovizionării.

Hidrogenul verde ocupă un loc strategic în cadrul tranziției energetice, fiind considerat o soluție pentru decarbonizarea sectoarelor greu de electrificat, precum industria grea, transportul maritim și aviația. Dezvoltarea lanțurilor valorice ale hidrogenului implică investiții în infrastructură, în cercetare și inovare, precum și crearea unor piețe funcționale. În paralel, tehnologiile de captare și stocare a carbonului sunt promovate ca soluții complementare pentru reducerea emisiilor în sectoarele unde eliminarea completă a combustibililor fosili este dificilă pe termen scurt.

Eficiența energetică reprezintă un alt pilon fundamental al tranziției, fiind considerată cea mai rentabilă modalitate de reducere a emisiilor și a consumului de energie. Renovarea clădirilor, modernizarea proceselor industriale și optimizarea transporturilor contribuie la reducerea cererii de energie și la scăderea costurilor pentru consumatori. Conceptul de „eficiență energetică înainte de toate”

reflectă prioritatea acordată reducerii consumului în raport cu extinderea capacităților de producție.

Tranziția energetică implică și o transformare a mecanismelor de piață, pentru a reflecta noile realități ale unui sistem energetic dominat de surse regenerabile. Reforma pieței energiei electrice urmărește introducerea unor mecanisme de stabilizare a prețurilor, stimularea contractelor pe termen lung și facilitarea participării prosumatorilor și a comunităților energetice. Astfel, consumatorii devin actori activi în sistemul energetic, contribuind la producția și gestionarea energiei.

Dimensiunea socială a tranziției energetice este deosebit de importantă, deoarece transformarea sectoarelor energetice tradiționale poate genera costuri economice și sociale semnificative, în special în regiunile dependente de extracția cărbunelui și de industrii energointensive. Mecanismul pentru o tranziție justă și fondurile de coeziune sunt concepute pentru a sprijini aceste regiuni prin investiții în diversificarea economică, dezvoltarea infrastructurii și recalificarea forței de muncă. Scopul este de a asigura că beneficiile tranziției energetice sunt distribuite echitabil și că nu sunt accentuate disparitățile regionale.

Pe lângă dimensiunea internă, tranziția energetică are și o componentă externă, Uniunea Europeană promovând standarde ridicate de protecție a mediului și cooperare internațională în domeniul energiei curate. Prin dezvoltarea tehnologiilor verzi și prin exportul de know-how, Uniunea își consolidează poziția de lider global în domeniul energiei durabile.

În ansamblu, tranziția energetică în contextul Pactului Verde European reprezintă un proces integrat care combină obiectivele climatice, securitatea energetică și competitivitatea economică. Rolul surselor regenerabile este central în această transformare, deoarece acestea nu doar reduc emisiile, ci contribuie la restructurarea sistemului energetic, la democratizarea accesului la energie și la crearea unui model de dezvoltare sustenabil și rezilient.

? Întrebări pentru discuție și evaluare

1. Care sunt principalele etape ale evoluției politicii energetice a Uniunii Europene și cum au influențat tratatele dezvoltarea acesteia?
2. Cum contribuie piața internă a energiei la creșterea competitivității și la reducerea prețurilor pentru consumatori?
3. Ce rol are interconectivitatea infrastructurii energetice în consolidarea securității energetice?
4. În ce mod diversificarea surselor și rutelor de aprovizionare reduce vulnerabilitățile geopolitice ale UE?
5. Care sunt principalele instrumente ale Uniunii pentru gestionarea crizelor energetice?
6. Cum contribuie sursele regenerabile la consolidarea autonomiei strategice a Uniunii Europene?
7. Care este rolul hidrogenului verde în decarbonizarea sectoarelor industriale?
8. Cum influențează tranziția energetică competitivitatea economică a statelor membre?
9. Ce presupune conceptul de tranziție justă și care sunt implicațiile sale sociale și regionale?
10. În ce măsură Pactul Verde European transformă modelul energetic și economic al Uniunii?

Surse bibliografice

1. European Commission. *REPowerEU Plan*. Brussels, 2022.
2. European Commission. *Fit for 55 Package*. Brussels, 2021.
3. European Commission. *EU Energy Security Strategy*. Brussels, actualizat.
4. European Commission. *The European Green Deal*. Brussels, 2019.
5. European Environment Agency. *Energy in Europe: State of Play 2023*. Copenhagen, 2023.
6. International Energy Agency. *European Union Energy Policy Review*. Paris, 2023.
7. Scholten, D. (2023). *The Geopolitics of Renewables*. Springer.
8. Goldthau, A., & Sitter, N. (2022). *A Liberal Actor in a Realist World: The European Union Regulatory State and the Global Political Economy of Energy*. Oxford University Press.

APLICAȚII PRACTICE

☒ 1. Test

1) Politica energetică a Uniunii Europene este consacrată juridic în mod explicit prin

- a) Tratatul de la Roma
- b) Tratatul de la Lisabona
- c) Actul Unic European
- d) Tratatul de la Maastricht

2) Uniunea Energiei se bazează pe

- a) o singură dimensiune – piața energiei
- b) cinci dimensiuni strategice
- c) doar securitatea energetică
- d) politica monetară

3) Piața internă a energiei urmărește

- a) menținerea monopolurilor naționale
- b) liberalizarea și concurența pe piață
- c) eliminarea interconectărilor
- d) controlul prețurilor de către state

4) Interconectivitatea energetică permite

- a) izolarea piețelor naționale
- b) optimizarea fluxurilor de energie între state
- c) reducerea producției de energie
- d) eliminarea surselor regenerabile

5) Securitatea energetică presupune

- a) dependență de un singur furnizor
- b) diversificarea surselor și rutelor de aprovizionare
- c) eliminarea stocurilor strategice
- d) reducerea cooperării regionale

6) Gazul natural lichefiat contribuie la

- a) reducerea flexibilității pieței
- b) diversificarea aprovizionării

- c) eliminarea interconectărilor
- d) creșterea dependenței de conducte

7) Tranziția energetică în UE este orientată spre

- a) creșterea consumului de combustibili fosili
- b) decarbonizare și energie regenerabilă
- c) reducerea eficienței energetice
- d) izolarea pieței energetice

8) Hidrogenul verde este utilizat pentru

- a) politica agricolă
- b) decarbonizarea sectoarelor industriale
- c) politica monetară
- d) transportul rutier exclusiv

9) Eficiența energetică presupune

- a) creșterea consumului de energie
- b) reducerea consumului prin tehnologii moderne
- c) eliminarea renovării clădirilor
- d) creșterea dependenței de importuri

10) Mecanismul pentru o tranziție justă urmărește

- a) sprijinirea regiunilor afectate de decarbonizare
- b) dezvoltarea politicii comerciale
- c) reducerea investițiilor în energie verde
- d) centralizarea piețelor energetice

2. Studiu de caz

Un stat membru al Uniunii Europene depinde în proporție de 80% de importurile de gaze naturale și are o infrastructură energetică limitată, cu interconectări reduse și o pondere scăzută a energiei regenerabile.

1. Analizați vulnerabilitățile sistemului energetic din perspectiva securității energetice.

2. Identificați măsurile necesare pentru diversificarea surselor și rutelor de aprovizionare.

3. Explicați rolul interconectărilor și al pieței interne a energiei în reducerea riscurilor.

4. Propuneți o strategie de tranziție energetică bazată pe surse regenerabile și eficiență energetică.

5. Indicați indicatori pentru evaluarea progresului în domeniul securității energetice.

3. Exercițiu de logică (corelare)

Corelați dimensiunea politicii energetice a UE cu obiectivul corespunzător:

Dimensiuni:

- Piața internă a energiei
- Securitatea energetică
- Eficiența energetică
- Decarbonizarea

Obiective:

- Reducerea consumului de energie
- Diversificarea furnizorilor și rutelor
- Liberalizare și concurență pe piață
- Creșterea ponderii energiei regenerabile

TEMA 13

POLITICA COMERCIALĂ COMUNĂ A UE: PRINCIPII ȘI STRATEGIE DE IMPLEMENTARE

13.1. *Principiile fundamentale ale politicii comerciale comune a Uniunii Europene*

13.2. *Cadrul instituțional și mecanismele de elaborare a politicii comerciale*

13.3. *Instrumentele politicii comerciale: acorduri comerciale, măsuri de apărare comercială și politica tarifară*

13.4. *Dimensiunea externă a politicii comerciale a UE și rolul acesteia în economia globală*

Scopul temei

Scopul temei constă în analiza politicii comerciale comune a Uniunii Europene, prin evidențierea principiilor fundamentale, a cadrului instituțional, a instrumentelor de implementare și a rolului acesteia în sistemul comercial internațional.

Rezultatele învățării:

La finalul studierii temei, studenții vor fi capabili:

- să identifice principiile de bază ale politicii comerciale comune a UE;
- să descrie mecanismele instituționale de elaborare și adoptare a politicii comerciale;
- să analizeze principalele instrumente ale politicii comerciale, inclusiv acordurile comerciale și măsurile de apărare;
- să explice rolul UE ca actor global în comerțul internațional;
- să evalueze impactul politicii comerciale asupra economiei europene și asupra partenerilor externi.

13.1. Principiile fundamentale ale politicii comerciale comune a Uniunii Europene

Politica comercială comună a Uniunii Europene se bazează pe un set coerent de *principii fundamentale* care reflectă atât obiectivele

pieței interne, cât și rolul Uniunii ca actor global în economia internațională. Aceste principii sunt consacrate în tratatele europene și definesc cadrul normativ și operațional al acțiunii externe a Uniunii în domeniul comerțului.

Un prim principiu esențial este *caracterul exclusiv* al competenței Uniunii în domeniul politicii comerciale comune. Acest lucru înseamnă că negocierile comerciale cu state terțe și cu organizațiile internaționale sunt realizate la nivel european, iar statele membre nu pot adopta în mod individual politici comerciale autonome. Această centralizare permite Uniunii să acționeze ca un actor unic pe scena comercială globală, consolidându-și puterea de negociere și asigurând coerența relațiilor comerciale externe.

Un alt principiu fundamental este *liberalizarea comerțului*, care reflectă angajamentul Uniunii față de eliminarea barierelor tarifare și netarifare și față de promovarea unui sistem comercial deschis și bazat pe reguli. Uniunea Europeană susține multilateralismul și rolul Organizației Mondiale a Comerțului, promovând reguli transparente și nediscriminatorii. În același timp, politica comercială europeană include mecanisme de protecție împotriva practicilor comerciale neloiale, precum dumpingul sau subvențiile ilegale, ceea ce reflectă echilibrul dintre deschiderea pieței și protejarea intereselor economice ale Uniunii.

Principiul *uniformității* măsurilor comerciale constituie o altă componentă esențială. Tarifele vamale, acordurile comerciale și măsurile de apărare comercială sunt aplicate în mod uniform pe întreg teritoriul Uniunii, asigurând funcționarea corectă a uniunii vamale și evitând fragmentarea pieței interne. Această uniformitate contribuie la crearea unui mediu comercial previzibil și la consolidarea poziției Uniunii în negocierile internaționale.

Politica comercială comună este, de asemenea, ghidată de principiul *dezvoltării durabile*. Uniunea integrează standarde privind protecția mediului, drepturile muncii și bunele practici de guvernanță în acordurile comerciale, promovând un model de comerț responsabil. Această abordare reflectă legătura dintre politica comercială și obiectivele Pactului Verde European, precum și angajamentul Uniunii față de Agenda 2030 pentru dezvoltare durabilă.

Transparența și responsabilitatea democratică reprezintă alte principii importante. Parlamentul European are un rol în aprobarea acordurilor comerciale, iar procesul de negociere implică consultarea societății civile și a părților interesate. Acest lucru contribuie la consolidarea legitimității politicii comerciale și la creșterea acceptabilității sociale a acordurilor.

Pincipiul *reciprocității* și al echității în relațiile comerciale externe reflectă obiectivul Uniunii de a asigura condiții egale de acces pe piețele internaționale. Uniunea utilizează acorduri comerciale preferențiale, sisteme de preferințe generalizate și mecanisme de ajustare la frontieră pentru a promova un comerț echilibrat și pentru a proteja standardele interne.

Toate principiile fundamentale ale politicii comerciale comune configurează un cadru normativ care combină deschiderea pieței, protejarea intereselor economice, promovarea valorilor europene și consolidarea rolului Uniunii ca actor global. Aceste principii asigură coerența acțiunii externe a Uniunii și contribuie la integrarea dimensiunii comerciale în strategia generală de dezvoltare economică și politică a Uniunii Europene.

13.2. Cadru instituțional și mecanismele de elaborare a politicii comerciale

Cadrul instituțional al politicii comerciale comune a Uniunii Europene este caracterizat printr-o structură clar definită de competențe și printr-un mecanism decizional care asigură coerența acțiunii externe în domeniul comerțului. Politica comercială fiind o competență exclusivă a Uniunii, elaborarea și implementarea acesteia sunt realizate la nivel european, prin implicarea principalelor instituții ale Uniunii, fiecare având un rol distinct și complementar.

Comisia Europeană ocupă o poziție centrală în procesul de formulare a politicii comerciale. Aceasta are inițiativa legislativă, elaborează propuneri de măsuri comerciale și este responsabilă de negocierea acordurilor comerciale internaționale în numele Uniunii. Mandatul de negociere este acordat de Consiliul Uniunii Europene, iar Comi-

sia acționează ca reprezentant unic al Uniunii în relațiile comerciale externe, asigurând coerența și continuitatea poziției europene în cadrul negocierilor bilaterale și multilaterale. În timpul negocierilor, Comisia consultă statele membre prin intermediul comitetelor specializate, ceea ce permite integrarea intereselor naționale în poziția comună.

Consiliul Uniunii Europene are rolul de a stabili orientările generale ale politicii comerciale și de a autoriza deschiderea negocierilor cu partenerii externi. De asemenea, Consiliul adoptă deciziile privind semnarea și încheierea acordurilor comerciale, de regulă prin vot cu majoritate calificată, ceea ce reflectă caracterul supranațional al politicii comerciale. Prin această procedură se asigură echilibrul între dimensiunea europeană și interesele statelor membre.

Parlamentul European contribuie la consolidarea dimensiunii democratice a politicii comerciale, având competența de a aproba acordurile comerciale internaționale înainte de intrarea lor în vigoare. Parlamentul exercită, de asemenea, un control politic asupra activității Comisiei, prin dezbateri, rezoluții și audieri, contribuind la creșterea transparenței și a responsabilității procesului decizional. Implicarea Parlamentului reflectă evoluția politicii comerciale de la un domeniu tehnic la unul cu implicații politice și sociale semnificative.

Curtea de Justiție a Uniunii Europene are rolul de a asigura respectarea dreptului Uniunii în domeniul politicii comerciale. Aceasta interpretează tratatele, clarifică delimitarea competențelor între Uniune și statele membre și soluționează litigiile legate de aplicarea acordurilor comerciale. Jurisprudența Curții a contribuit la definirea caracterului exclusiv al competenței Uniunii în domeniul comerțului și la stabilirea limitelor acordurilor mixte.

Mecanismele de elaborare a politicii comerciale implică un proces complex de coordonare interinstituțională și de consultare cu părțile interesate. Negocierile comerciale sunt precedate de evaluări de impact economic, social și de mediu, care permit identificarea efectelor potențiale ale acordurilor asupra economiei europene și asupra partenerilor externi. În plus, dialogul cu sectorul privat, cu organizațiile societății civile și cu autoritățile naționale contribuie la for-

mularea unei politici comerciale echilibrate și adaptate realităților economice.

Implementarea politicii comerciale se realizează printr-o combinație de instrumente juridice și administrative, inclusiv regulamente, decizii și mecanisme de monitorizare a respectării acordurilor. Comisia supraveghează aplicarea corectă a măsurilor comerciale și utilizează instrumente de apărare comercială în cazul practicilor neloiale. În același timp, mecanismele de soluționare a litigiilor, atât în cadrul Organizației Mondiale a Comerțului, cât și în cadrul acordurilor bilaterale, contribuie la protejarea intereselor Uniunii.

Cadrul instituțional al politicii comerciale comune reflectă un model de guvernare supranațională, în care competențele sunt distribuite între instituții în mod complementar, iar procesul decizional combină eficiența negocierilor externe cu legitimitatea democratică internă. Acest sistem permite Uniunii Europene să acționeze ca un actor coerent și influent în comerțul internațional, promovând interesele economice și valorile sale în cadrul sistemului comercial global.

13.3. Instrumentele politicii comerciale: acorduri comerciale, măsuri de apărare comercială și politica tarifară

Instrumentele politicii comerciale comune a Uniunii Europene reprezintă ansamblul mecanismelor juridice, economice și administrative prin care Uniunea își promovează interesele comerciale externe, asigură accesul la piețele internaționale și protejează piața internă împotriva practicilor neloiale. Aceste instrumente reflectă atât angajamentul Uniunii față de liberalizarea comerțului, cât și necesitatea de a menține condiții echitabile de concurență pentru operatorii economici europeni.

Acordurile comerciale constituie principalul instrument al politicii comerciale europene. Uniunea negociază acorduri bilaterale și regionale cu state terțe și cu grupuri de state, care vizează reducerea sau eliminarea tarifelor vamale, facilitarea accesului la piețe, liberalizarea comerțului cu servicii și deschiderea achizițiilor publice. Aceste acorduri includ, de regulă, dispoziții privind protecția inves-

țiilor, standardele sanitare și fitosanitare, proprietatea intelectuală și mecanismele de soluționare a litigiilor. O caracteristică distinctivă a acordurilor comerciale europene o reprezintă integrarea capitolelor privind dezvoltarea durabilă, care conțin angajamente referitoare la protecția mediului, drepturile muncii și bunele practici de guvernanță. Prin aceste acorduri, Uniunea urmărește nu doar liberalizarea schimburilor comerciale, ci și promovarea valorilor și standardelor europene la nivel global.

Politica tarifară reprezintă un alt instrument esențial, fiind bazată pe Tariful Vamal Comun aplicat uniform la frontierele externe ale Uniunii. Acest tarif asigură funcționarea uniunii vamale și elimină diferențele dintre statele membre în ceea ce privește taxarea importurilor. Nivelul tarifelor este stabilit în conformitate cu angajamentele asumate în cadrul Organizației Mondiale a Comerțului și reflectă echilibrul dintre protecția anumitor sectoare sensibile și deschiderea pieței pentru concurența internațională. Pe lângă tarife, Uniunea utilizează contingente tarifare și preferințe comerciale pentru a facilita accesul produselor provenite din țările în curs de dezvoltare, contribuind astfel la obiectivele politicii de dezvoltare.

Măsurile de apărare comercială sunt utilizate pentru a proteja piața internă împotriva practicilor comerciale neloiale, cum ar fi dumpingul, subvențiile ilegale sau creșterea bruscă a importurilor care pot afecta industria europeană. Instrumentele antidumping și antisubvenție permit impunerea unor taxe compensatorii asupra produselor importate la prețuri sub nivelul pieței sau care beneficiază de sprijin public incompatibil cu regulile comerțului internațional. Măsurile de salvagardare pot fi aplicate temporar pentru a preveni perturbările grave ale pieței interne. Aceste instrumente sunt reglementate strict și aplicate în urma unor investigații detaliate, pentru a asigura respectarea normelor internaționale și a principiului proporționalității.

Un alt instrument important îl constituie sistemul de preferințe generalizate, prin care Uniunea oferă acces preferențial pe piața europeană pentru produsele provenite din țările în curs de dezvoltare, în vederea sprijinirii integrării acestora în economia globală. Acest mecanism reflectă dimensiunea de dezvoltare a politicii comerciale

și contribuie la promovarea creșterii economice și a reducerii sărăciei în statele beneficiare.

În ultimii ani, Uniunea a dezvoltat și instrumente noi, adaptate la transformările economiei globale, cum ar fi mecanismele de control al investițiilor străine directe, instrumentele de combatere a coerciției economice și mecanismul de ajustare la frontieră pentru carbon. Acestea reflectă interdependența dintre politica comercială, politica industrială și obiectivele climatice, contribuind la protejarea competitivității economiei europene.

Asa dar, instrumentele politicii comerciale comune formează un sistem complex și coerent care combină liberalizarea comerțului cu protecția intereselor economice și promovarea valorilor europene. Prin utilizarea acestor instrumente, Uniunea Europeană își consolidează poziția de actor global în comerțul internațional și contribuie la dezvoltarea unui sistem comercial bazat pe reguli, echitate și sustenabilitate.

13.4. Dimensiunea externă a politicii comerciale a UE și rolul acesteia în economia globală

Dimensiunea externă a politicii comerciale a Uniunii Europene reflectă rolul acesteia ca actor global major în sistemul economic internațional și exprimă capacitatea Uniunii de a utiliza instrumentele comerciale pentru promovarea intereselor economice, politice și normative. Uniunea Europeană este unul dintre cei mai mari participanți la comerțul mondial, având o pondere semnificativă în exporturile și importurile globale de bunuri și servicii. Această poziție conferă Uniunii o putere de negociere considerabilă și îi permite să influențeze regulile comerțului internațional.

Politica comercială externă a Uniunii este orientată spre promovarea unui sistem comercial multilateral bazat pe reguli, în cadrul Organizației Mondiale a Comerțului. Uniunea susține principiile nediscriminării, transparenței și concurenței loiale, contribuind activ la dezvoltarea normelor internaționale în domeniul comerțului. În același timp, dificultățile întâmpinate în cadrul negocierilor multila-

terale au determinat Uniunea să dezvolte o rețea extinsă de acorduri comerciale bilaterale și regionale, care facilitează accesul pe piețele externe și consolidează relațiile economice cu parteneri strategici.

Acordurile comerciale ale Uniunii au o dimensiune complexă, depășind liberalizarea tarifară și incluzând reglementări privind standardele tehnice, protecția investițiilor, comerțul digital și achizițiile publice. Prin aceste acorduri, Uniunea promovează convergența normativă și exportul standardelor europene în domenii precum protecția mediului, siguranța alimentară și drepturile muncii. Această capacitate de a influența reglementările globale este adesea descrisă ca „putere normativă”, deoarece Uniunea utilizează comerțul ca instrument pentru promovarea valorilor și regulilor sale.

Dimensiunea externă a politicii comerciale este strâns legată de politica de dezvoltare și de politica de vecinătate. Prin acorduri preferențiale, sisteme de preferințe comerciale și instrumente de asistență tehnică, Uniunea sprijină integrarea țărilor în curs de dezvoltare în economia globală și contribuie la stabilitatea economică și politică a regiunilor vecine. Această abordare reflectă interdependența dintre comerț, dezvoltare și securitate.

În contextul transformărilor economiei globale, politica comercială a Uniunii a integrat dimensiuni noi, precum securitatea economică, reziliența lanțurilor de aprovizionare și autonomia strategică deschisă. Crizele recente au evidențiat vulnerabilitățile generate de dependența excesivă de anumite piețe sau de anumite produse, ceea ce a determinat Uniunea să promoveze diversificarea parteneriatelor comerciale și consolidarea capacităților interne. În același timp, Uniunea continuă să susțină deschiderea comerțului, evitând tendințele protecționiste și promovând cooperarea internațională.

Politica comercială externă contribuie, de asemenea, la competitivitatea economică a Uniunii, facilitând accesul întreprinderilor europene la piețe externe și la resurse. Exporturile reprezintă un factor important al creșterii economice și al creării de locuri de muncă, iar acordurile comerciale oferă oportunități pentru sectoarele industriale și de servicii.

Dimensiunea externă a politicii comerciale a Uniunii Europene reprezintă un instrument esențial al acțiunii sale globale, combinând

obiective economice, politice și normative. Prin promovarea unui comerț deschis, bazat pe reguli și orientat spre dezvoltare durabilă, Uniunea contribuie la stabilitatea și funcționarea sistemului comercial internațional, consolidându-și totodată rolul de actor influent în economia globală.

? Întrebări pentru discuție și evaluare

1. Care sunt avantajele caracterului exclusiv al politicii comerciale comune pentru poziția Uniunii Europene în negocierile internaționale?
2. Cum contribuie acordurile comerciale la creșterea competitivității economiei europene?
3. În ce mod politica comercială reflectă echilibrul dintre liberalizarea comerțului și protecția intereselor economice ale UE?
4. Care este rolul Parlamentului European în asigurarea legitimității democratice a acordurilor comerciale?
5. Cum influențează standardele de mediu și de muncă conținute în acordurile comerciale relațiile externe ale UE?
6. Ce funcție îndeplinesc măsurile de apărare comercială în protejarea pieței interne?
7. În ce măsură politica comercială contribuie la obiectivele dezvoltării durabile?
8. Care sunt principalele provocări ale sistemului comercial multilateral pentru Uniunea Europeană?
9. Cum poate fi asigurată reciprocitatea în relațiile comerciale ale UE cu partenerii externi?
10. Ce rol are politica comercială în consolidarea autonomiei strategice a Uniunii Europene?

Surse bibliografice

1. European Commission. *Trade Policy Review – An Open, Sustainable and Assertive Trade Policy*. Brussels, 2021.
2. European Commission. *EU Trade Strategy*. Brussels, actualizat.
3. World Trade Organization. *World Trade Report 2023*. Geneva, 2023.
4. Hoekman, B., & Kostecki, M. *The Political Economy of the World Trading System*. Oxford University Press, ediție recentă.

5. Woolcock, S. *European Union Economic Diplomacy: The Role of the EU in External Economic Relations*. Routledge.
6. Sapir, A. (coord.). *The European Union and Global Governance*. Cambridge University Press.

APLICAȚII PRACTICE

☒ 1. Test

- 1) Politica comercială comună este o competență**
 - a) partajată între UE și statele membre
 - b) exclusivă a Uniunii Europene
 - c) națională
 - d) regională
- 2) Instituția care negociază acordurile comerciale în numele UE este**
 - a) Parlamentul European
 - b) Consiliul European
 - c) Comisia Europeană
 - d) Curtea de Justiție
- 3) Tariful Vamal Comun se aplică**
 - a) doar în statele din zona euro
 - b) la frontierele interne ale UE
 - c) la frontierele externe ale UE
 - d) doar pentru servicii
- 4) Măsurile antidumping sunt utilizate pentru**
 - a) stimularea exporturilor
 - b) protejarea pieței interne de importuri la prețuri neloiale
 - c) eliminarea tarifelor
 - d) liberalizarea serviciilor
- 5) Sistemul de preferințe generalizate are ca scop**
 - a) creșterea tarifelor pentru țările dezvoltate
 - b) sprijinirea țărilor în curs de dezvoltare
 - c) eliminarea acordurilor comerciale
 - d) protejarea monopolurilor

6) Parlamentul European în politica comercială

- a) negociază acorduri comerciale
- b) aprobă acordurile comerciale
- c) stabilește tarifele vamale
- d) aplică măsuri antidumping

7) Un obiectiv al politicii comerciale externe a UE este

- a) izolarea pieței interne
- b) promovarea multilateralismului
- c) eliminarea standardelor de mediu
- d) reducerea exporturilor

8) Mecanismul de ajustare la frontieră pentru carbon urmărește

- a) reducerea importurilor de servicii
- b) prevenirea relocării emisiilor de carbon
- c) eliminarea acordurilor comerciale
- d) creșterea tarifelor interne

9) Acordurile comerciale moderne includ capitole privind

- a) politica monetară
- b) dezvoltarea durabilă
- c) politica agricolă internă
- d) sistemele educaționale

10) Politica comercială contribuie la

- a) reducerea competitivității UE
- b) creșterea accesului la piețele externe
- c) eliminarea exporturilor
- d) centralizarea producției

2. Studiu de caz

Uniunea Europeană negociază un acord comercial cu o țară parteneră care are standarde de mediu și de muncă mai scăzute decât cele europene.

1. Analizați avantajele economice ale acordului pentru UE.
2. Identificați riscurile pentru industriile europene și pentru standardele sociale și de mediu.

3. Explicați rolul capitolelor privind dezvoltarea durabilă în acordurile comerciale.

4. Propuneți mecanisme de monitorizare a respectării angajamentelor asumate de partener.

5. Evaluați impactul acordului asupra poziției globale a UE.

3. Exercițiu de logică (corelare)

Corelați instrumentul politicii comerciale cu funcția sa principală:

Instrumente:

Acorduri comerciale

Măsuri antidumping

Tariful Vamal Comun

Sistemul de preferințe generalizate

Funcții:

Acces preferențial pe piața UE pentru țările în curs de dezvoltare

Protecția împotriva practicilor comerciale neloiale

Aplicarea uniformă a taxelor la frontierele externe

Liberalizarea comerțului și deschiderea piețelor externe

TEMA 14

IMPORTANȚA INTERNAȚIONALĂ A MONEDEI EURO ȘI EXTINDEREA ARIEI SALE DE UTILIZARE

14.1. *Evoluția euro ca monedă internațională și poziția sa în sistemul monetar global*

14.2. *Factorii economici și instituționali care determină utilizarea internațională a euro*

14.3. *Extinderea ariei de utilizare a euro: state din zona euro, state candidate și utilizări externe*

14.4. *Provocări și perspective ale consolidării rolului global al monedei euro*

Scopul temei

Scopul temei constă în analiza rolului internațional al monedei euro, prin evidențierea evoluției acesteia în sistemul monetar global, a factorilor care influențează utilizarea sa externă, a procesului de extindere a zonei euro și a perspectivelor de consolidare a poziției sale ca monedă de rezervă și de tranzacție internațională.

Rezultatele învățării:

La finalul studierii temei, studenții vor fi capabili:

- să descrie etapele formării și afirmării euro ca monedă internațională;
- să analizeze factorii economici, financiari și instituționali care susțin utilizarea globală a euro;
- să explice mecanismele de extindere a zonei euro și criteriile de aderare;
- să evalueze rolul euro în comerțul internațional și în rezervele valutare;
- să identifice provocările și perspectivele consolidării poziției euro în economia globală.

14.1. Evoluția euro ca monedă internațională și poziția sa în sistemul monetar global

Evoluția euro ca monedă internațională trebuie analizată în contextul transformărilor sistemului monetar global de la sfârșitul secolului al XX-lea și începutul secolului al XXI-lea. Introducerea euro

în anul 1999, ca monedă scripturală, și ulterior în 2002, ca monedă fiduciară, a reprezentat un moment de referință în procesul de integrare economică și monetară europeană, dar și un eveniment major pentru arhitectura financiară internațională. Pentru prima dată după destrămarea sistemului Bretton Woods, a apărut o monedă capabilă să concureze cu dolarul american în anumite funcții ale unei monede internaționale, respectiv ca monedă de rezervă, monedă de facturare și monedă de investiții.

Rolul internațional al euro se bazează pe dimensiunea economică a zonei euro, pe stabilitatea macroeconomică și pe credibilitatea instituțională a Băncii Centrale Europene. Zona euro reprezintă una dintre cele mai mari economii ale lumii, cu o pondere semnificativă în comerțul internațional și în fluxurile financiare globale. Stabilitatea prețurilor, menținută printr-o politică monetară orientată spre controlul inflației, a contribuit la consolidarea încrederii investitorilor și a partenerilor comerciali în moneda europeană. În plus, existența unei piețe financiare integrate și a unor instrumente financiare denominate în euro a facilitat utilizarea acestei monede în tranzacțiile internaționale.

Euro a dobândit treptat statutul de a doua monedă internațională ca importanță, fiind utilizat pe scară largă în facturarea comerțului internațional, în special în relațiile economice ale Uniunii Europene cu statele din vecinătate și cu partenerii comerciali principali. De asemenea, euro este utilizat în mod semnificativ în emisiunea de obligațiuni internaționale și în operațiunile financiare ale instituțiilor internaționale. În rezervele valutare ale băncilor centrale, euro ocupă o poziție importantă, reflectând diversificarea portofoliilor și reducerea dependenței de o singură monedă dominantă.

Crizele economice și financiare au influențat dinamica rolului internațional al euro. Criza financiară globală și criza datoriei suverane din zona euro au afectat temporar percepția asupra stabilității monedei, evidențiind necesitatea consolidării guvernantei economice și monetare. Răspunsul instituțional, care a inclus crearea mecanismelor de stabilitate financiară, consolidarea supravegherii bancare și dezvoltarea uniunii bancare, a contribuit la restabilirea încrederii și la întărirea rezilienței zonei euro.

Poziția euro în sistemul monetar global trebuie analizată și în raport cu evoluțiile geopolitice și cu transformările economiei mondiale. Tendința de diversificare a rezervelor valutare și utilizarea euro în contractele energetice și comerciale reflectă creșterea rolului său internațional. În același timp, concurența cu dolarul american și emergența altor monede, precum yuanul chinezesc, conturează un sistem monetar multipolar, în care euro ocupă o poziție centrală, dar nu dominantă.

Un alt aspect relevant îl constituie utilizarea euro în afara zonei euro, în state care nu sunt membre ale Uniunii Monetare, dar care utilizează moneda europeană în mod oficial sau neoficial. Acest fenomen reflectă stabilitatea și atractivitatea euro ca instrument de plată și de economisire.

Evoluția euro ca monedă internațională este rezultatul interacțiunii dintre dimensiunea economică a Uniunii, credibilitatea instituțională, dezvoltarea piețelor financiare și contextul geopolitic global. Euro s-a consolidat ca un pilon al sistemului monetar internațional, contribuind la diversificarea acestuia și la reducerea dependenței de o singură monedă dominantă, însă perspectivele sale depind în continuare de aprofundarea integrării economice și financiare în cadrul Uniunii Europene.

14.2. Factorii economici și instituționali care determină utilizarea internațională a euro

Utilizarea internațională a monedei euro este determinată de un *ansamblu complex de factori economici*, financiari și instituționali care reflectă poziția Uniunii Europene în economia globală și credibilitatea cadrului său monetar. Pentru ca o monedă să dobândească statut internațional, aceasta trebuie să îndeplinească funcțiile de unitate de cont, mijloc de schimb și rezervă de valoare în relațiile economice externe, iar euro a evoluat treptat în această direcție datorită unor condiții structurale favorabile.

Un prim factor esențial îl constituie *dimensiunea și puterea economică a zonei euro*. Zona euro reprezintă una dintre cele mai mari economii ale lumii, având o pondere semnificativă în comerțul internațional.

onal de bunuri și servicii. Volumul ridicat al schimburilor comerciale externe denumite în euro favorizează utilizarea acestei monede în facturarea tranzacțiilor și în contractele comerciale, în special în relațiile cu statele din vecinătate și cu partenerii economici tradiționali ai Uniunii. Cu cât o economie are o pondere mai mare în comerțul global, cu atât moneda sa este mai probabil să fie utilizată pe plan internațional.

Stabilitatea macroeconomică reprezintă un alt factor determinant. Politica monetară a Băncii Centrale Europene este orientată spre menținerea stabilității prețurilor, ceea ce conferă euro un grad ridicat de credibilitate ca rezervă de valoare. Nivelul moderat al inflației și stabilitatea cursului de schimb contribuie la încrederea investitorilor și a băncilor centrale în moneda europeană. În plus, disciplina fiscală și mecanismele de coordonare economică din cadrul Uniunii Monetare susțin stabilitatea sistemului.

Dezvoltarea piețelor financiare denumite în euro joacă un rol fundamental în internaționalizarea monedei. Existența unei piețe a obligațiunilor suverane și corporative, a instrumentelor financiare lichide și a unei infrastructuri bancare integrate facilitează utilizarea euro în investițiile internaționale și în operațiunile financiare. Lichiditatea și profunzimea piețelor financiare sunt condiții esențiale pentru ca o monedă să fie utilizată pe scară largă în tranzacțiile globale.

Factorii instituționali sunt la fel de importanți. Independența Băncii Centrale Europene, cadrul juridic stabil și mecanismele de supraveghere financiară contribuie la consolidarea credibilității euro. Crearea uniunii bancare și a mecanismelor de stabilitate financiară a redus riscurile sistemice și a întărit încrederea în sectorul financiar european. De asemenea, coerența politicilor economice și existența unor reguli comune în cadrul zonei euro favorizează utilizarea monedei la nivel internațional.

Un alt factor relevant îl constituie *rolul euro în rezervele valutare ale băncilor centrale*. Diversificarea rezervelor internaționale a condus la creșterea ponderii euro ca monedă de rezervă, reflectând dorința statelor de a reduce dependența de dolarul american. Utilizarea euro în emisiunile de obligațiuni internaționale și în finanțarea proiectelor globale contribuie la consolidarea acestui rol.

Utilizarea euro în contractele energetice și în tranzacțiile comerciale internaționale reprezintă o dimensiune importantă a internaționalizării sale. Denominarea contractelor în euro reduce riscurile valutare pentru partenerii comerciali ai Uniunii și contribuie la extinderea sferei de utilizare a monedei. În plus, relațiile economice strânse ale Uniunii cu statele din vecinătate favorizează utilizarea euro ca monedă de referință în aceste regiuni.

Factorii geopolitici și strategici influențează, de asemenea, utilizarea internațională a euro. Dorința unor state de a reduce dependența de sistemul financiar dominat de dolar stimulează utilizarea euro în tranzacțiile internaționale. În acest context, Uniunea promovează dezvoltarea infrastructurii de plăți și a piețelor financiare care să permită o mai mare autonomie strategică.

Utilizarea internațională a euro este rezultatul interacțiunii dintre dimensiunea economică a zonei euro, stabilitatea macroeconomică, dezvoltarea piețelor financiare și credibilitatea instituțională. Consolidarea rolului internațional al euro depinde de aprofundarea integrării economice și financiare, de dezvoltarea uniunii piețelor de capital și de menținerea stabilității economice a Uniunii Europene.

14.3. Extinderea ariei de utilizare a euro: state din zona euro, state candidate și utilizări externe

Extinderea ariei de utilizare a monedei euro reprezintă un proces complex, care se manifestă atât prin lărgirea zonei euro prin aderarea de noi state membre, cât și prin utilizarea monedei europene în afara Uniunii Monetare, în diverse forme instituționalizate sau de facto. Acest proces reflectă atractivitatea euro ca monedă stabilă, credibilă și utilizabilă în tranzacțiile economice internaționale.

În primul rând, extinderea formală a zonei euro se realizează prin aderarea statelor membre ale Uniunii Europene care îndeplinesc criteriile de convergență stabilite prin tratate. Aceste criterii vizează stabilitatea prețurilor, sustenabilitatea finanțelor publice, stabilitatea cursului de schimb și convergența ratelor dobânzii pe termen lung. Procesul de aderare implică o perioadă de pregătire, în care

statele candidate își armonizează politicile economice și instituțiile cu cerințele Uniunii Monetare. Extinderea zonei euro contribuie la consolidarea pieței interne, la reducerea costurilor de tranzacție și la creșterea integrării economice și financiare.

În al doilea rând, euro este utilizat oficial în anumite state și teritorii care nu sunt membre ale Uniunii Europene sau ale zonei euro, în baza unor acorduri monetare sau prin decizii unilaterale. Unele state au adoptat euro ca monedă oficială în urma unor aranjamente cu Uniunea Europeană, ceea ce reflectă gradul ridicat de încredere în stabilitatea monedei. Alte state utilizează euro în mod neoficial, fenomen cunoscut sub denumirea de „euroizare”, în special în economii caracterizate prin instabilitate monetară sau prin legături economice strânse cu Uniunea Europeană.

Utilizarea euro se extinde și în domeniul tranzacțiilor comerciale internaționale, unde moneda europeană este frecvent utilizată pentru facturarea exporturilor și importurilor, în special în relațiile comerciale ale Uniunii cu statele din vecinătate. În sectorul energetic, o parte semnificativă a contractelor de furnizare este denominată în euro, ceea ce contribuie la consolidarea rolului internațional al monedei și la reducerea riscurilor valutare pentru operatorii economici europeni.

Euro este utilizat, de asemenea, pe piețele financiare internaționale, fiind una dintre principalele monede pentru emisiunea de obligațiuni și pentru realizarea investițiilor transfrontaliere. Lichiditatea piețelor financiare denominate în euro și stabilitatea cadrului juridic european favorizează utilizarea monedei în operațiunile financiare globale. În rezervele valutare ale băncilor centrale, euro ocupă o poziție importantă, reflectând tendința de diversificare a activelor de rezervă.

Extinderea utilizării euro are implicații economice și politice semnificative. Pe de o parte, aceasta contribuie la creșterea influenței economice a Uniunii Europene și la consolidarea autonomiei sale strategice în sistemul financiar internațional. Pe de altă parte, extinderea zonei euro implică provocări legate de convergența economică, de coordonarea politicilor fiscale și de gestionarea asimetriilor dintre economiile statelor membre.

În ansamblu, extinderea ariei de utilizare a euro reflectă atât dinamica internă a integrării economice și monetare, cât și atractivitatea monedei europene la nivel global. Procesul de lărgire a zonei euro, utilizarea monedei în state din afara Uniunii și rolul său în tranzacțiile comerciale și financiare internaționale contribuie la consolidarea poziției euro în sistemul monetar global, însă succesul pe termen lung depinde de menținerea stabilității economice și de aprofundarea integrării instituționale în cadrul Uniunii Europene.

14.4. Provocări și perspective ale consolidării rolului global al monedei euro

Consolidarea rolului global al monedei euro reprezintă un obiectiv strategic al Uniunii Europene, însă acest proces este influențat de o serie de provocări structurale, instituționale și geopolitice care limitează capacitatea euro de a rivaliza pe deplin cu dolarul american. În același timp, evoluțiile recente ale economiei mondiale și transformările sistemului monetar internațional creează oportunități pentru întărirea poziției euro ca monedă de rezervă, de investiții și de tranzacție.

Una dintre principalele provocări este caracterul incomplet al uniunii economice și monetare. Deși politica monetară este centralizată la nivelul Băncii Centrale Europene, politicile fiscale rămân în mare parte la nivel național, ceea ce generează asimetrii și limitează capacitatea Uniunii de a reacționa unitar la șocuri economice. Absența unui instrument fiscal comun de amploare și fragmentarea pieței titlurilor de stat reduc lichiditatea și atractivitatea activelor denominate în euro comparativ cu piața obligațiunilor guvernamentale americane, care oferă un volum mare de active sigure și lichide.

Dezvoltarea incompletă a uniunii piețelor de capital reprezintă o altă limitare importantă. Fragmentarea piețelor financiare europene, diferențele de reglementare și lipsa unor instrumente financiare comune reduc capacitatea euro de a deveni principala monedă utilizată în investițiile globale. Crearea unor piețe de capital integrate

și dezvoltarea unor active sigure comune ar contribui la creșterea rolului internațional al euro.

Factorii geopolitici influențează, de asemenea, poziția euro în sistemul monetar global. Dominanța dolarului este susținută de rolul global al economiei americane, de profunzimea piețelor financiare și de utilizarea monedei în tranzacțiile energetice și în sistemele de plăți internaționale. În același timp, tendințele de diversificare a rezervelor valutare și dorința unor state de a reduce dependența de dolar creează oportunități pentru euro. Utilizarea monedei europene în contractele energetice, în acordurile comerciale și în finanțarea internațională poate contribui la consolidarea rolului său global.

O altă provocare este reprezentată de necesitatea menținerii stabilității macroeconomice și financiare în zona euro. Crizele economice anterioare au demonstrat că percepția asupra stabilității monedei este esențială pentru utilizarea sa internațională. Consolidarea guvernantei economice, aprofundarea uniunii bancare și dezvoltarea mecanismelor de stabilitate financiară sunt condiții indispensabile pentru creșterea încrederii în euro.

Digitalizarea sistemului financiar și apariția monedelor digitale reprezintă atât o provocare, cât și o oportunitate. Introducerea unui euro digital ar putea consolida rolul monedei în plățile internaționale și ar reduce dependența de infrastructuri de plăți externe. În același timp, competiția cu monedele digitale ale altor economii majore necesită adaptarea cadrului instituțional și tehnologic european.

Perspectivile consolidării rolului global al euro depind de aprofundarea integrării economice și financiare, de crearea unor instrumente comune de finanțare și de dezvoltarea piețelor de capital. Politicile orientate spre creșterea competitivității economiei europene, promovarea inovării și consolidarea autonomiei strategice contribuie la creșterea atractivității monedei europene.

Euro are potențialul de a-și consolida poziția în sistemul monetar global ca a doua monedă internațională, însă atingerea unui rol comparabil cu cel al dolarului necesită reforme instituționale profunde, stabilitate economică și o prezență mai activă a Uniunii în guvernarea economică globală.

? Întrebări pentru discuție și evaluare

1. Care sunt etapele principale ale afirmării euro ca monedă internațională?
2. În ce măsură dimensiunea economică a zonei euro influențează rolul global al monedei europene?
3. Cum contribuie stabilitatea macroeconomică la credibilitatea euro pe piețele financiare internaționale?
4. Care sunt avantajele și dezavantajele extinderii zonei euro pentru statele membre?
5. În ce mod utilizarea euro în contractele comerciale și energetice consolidează poziția sa internațională?
6. Care sunt principalele obstacole instituționale în consolidarea rolului global al euro?
7. Cum influențează dezvoltarea uniunii piețelor de capital internaționalizarea monedei euro?
8. Ce rol poate avea euro digital în sistemul financiar global?
9. În ce măsură euro contribuie la autonomia strategică a Uniunii Europene?
10. Care sunt perspectivele evoluției sistemului monetar internațional într-un context multipolar?

Surse bibliografice

1. European Central Bank. *The International Role of the Euro*. Frankfurt, ediții anuale recente.
2. European Central Bank. *Economic Bulletin*. Frankfurt, numere actuale.
3. European Commission. *Deepening Europe's Economic and Monetary Union*. Brussels, actualizat.
4. Lane, P. *The ECB and the International Role of the Euro*. ECB Working Papers, ediții recente.
5. Eichengreen, B. *Globalizing Capital: A History of the International Monetary System*. Princeton University Press, ediție actualizată.
6. Pisani-Ferry, J. *The Euro Crisis and Its Aftermath*. Oxford University Press.

APLICAȚII PRACTICE

☒ 1. Test

- 1) Euro a fost introdus ca monedă scripturală în anul**
 - a) 1995
 - b) 1999
 - c) 2002
 - d) 2004

- 2) Principala instituție responsabilă de politica monetară a zonei euro este**
 - a) Comisia Europeană
 - b) Consiliul UE
 - c) Banca Centrală Europeană
 - d) Parlamentul European

- 3) Una dintre funcțiile internaționale ale unei monede este**
 - a) politica agricolă
 - b) unitate de cont
 - c) politica socială
 - d) politica regională

- 4) Euro este considerat în prezent**
 - a) principala monedă globală
 - b) a doua monedă internațională ca importanță
 - c) o monedă regională fără utilizare externă
 - d) o monedă utilizată doar în UE

- 5) Un factor care susține rolul internațional al euro este**
 - a) instabilitatea prețurilor
 - b) dimensiunea economiei zonei euro
 - c) fragmentarea pieței interne
 - d) lipsa piețelor financiare

- 6) Criteriile de aderare la zona euro includ**
 - a) politica agricolă comună
 - b) criteriile de convergență

- c) politica comercială comună
- d) politica de mediu

7) Euro este utilizat în rezervele valutare deoarece

- a) este o monedă instabilă
- b) oferă diversificare și stabilitate
- c) nu este convertibil
- d) este utilizat doar în comerțul intern

8) Un obstacol în consolidarea rolului global al euro este

- a) existența BCE
- b) fragmentarea piețelor de capital
- c) utilizarea în comerțul internațional
- d) stabilitatea macroeconomică

9) Euro digital ar putea contribui la

- a) reducerea utilizării euro
- b) creșterea rolului în plățile internaționale
- c) eliminarea politicii monetare
- d) creșterea inflației

10) Extinderea utilizării euro în afara zonei euro reflectă

- a) lipsa credibilității monedei
- b) atractivitatea și stabilitatea acesteia
- c) eliminarea pieței interne
- d) reducerea comerțului extern

2. Studiu de caz

Un stat membru al Uniunii Europene care nu face parte din zona euro îndeplinește parțial criteriile de convergență și analizează posibilitatea aderării la Uniunea Economică și Monetară.

1. Analizați avantajele economice ale adoptării euro pentru acest stat.
2. Identificați riscurile asociate pierderii autonomiei politicii monetare.
3. Explicați rolul stabilității macroeconomice în procesul de aderare.
4. Evaluați impactul adoptării euro asupra comerțului exterior și investițiilor.

5. Formulați recomandări privind condițiile necesare pentru o aderare sustenabilă.

3. Exercițiu de logică

Corelați funcția internațională a monedei euro cu utilizarea corespunzătoare:

Funcții:

- Monedă de rezervă
- Monedă de facturare
- Monedă de investiții
- Monedă de plată

Utilizări:

- Deținere de către băncile centrale
- Contracte comerciale internaționale
- Emisiuni de obligațiuni denuminate în euro
- Tranzacții financiare internaționale

TEMA 15

PARTENERIATUL ESTIC ÎN CONTEXTUL POLITICII EUROPENE DE VECINĂTATE A UE

15.1. *Cadrul conceptual al Politicii Europene de Vecinătate și locul Parteneriatului Estic*

15.2. *Obiectivele, principiile și instrumentele Parteneriatului Estic*

15.3. *Dimensiunea politică, economică și de securitate a cooperării cu statele partenere*

15.4. *Provocări, rezultate și perspective ale Parteneriatului Estic în contextul geopolitic actual*

Scopul temei

Scopul temei constă în analiza Parteneriatului Estic în cadrul Politicii Europene de Vecinătate, prin evidențierea obiectivelor, instrumentelor și dimensiunilor cooperării dintre Uniunea Europeană și statele partenere, precum și evaluarea impactului acestui cadru asupra integrării europene, stabilității regionale și securității.

Rezultatele învățării:

La finalul studierii temei, studenții vor fi capabili:

- să descrie rolul Parteneriatului Estic în cadrul Politicii Europene de Vecinătate;
- să identifice obiectivele și instrumentele principale ale cooperării cu statele partenere;
- să analizeze dimensiunea politică, economică și de securitate a Parteneriatului Estic;
- să evalueze impactul acordurilor de asociere și al zonelor de liber schimb aprofundate și cuprinzătoare;
- să aprecieze provocările și perspectivele Parteneriatului Estic în contextul geopolitic actual.

15.1. Cadrul conceptual al Politicii Europene de Vecinătate și locul Parteneriatului Estic

Politica Europeană de Vecinătate reprezintă cadrul strategic prin care Uniunea Europeană își structurează relațiile cu statele din proximitatea sa geografică, având ca obiectiv principal promovarea stabilității, securității și prosperității în regiunile limitrofe. Această politică a fost concepută ca un instrument de prevenire a apariției unor noi linii de divizare pe continentul european după extinderile succesive ale Uniunii și ca un mecanism de consolidare a relațiilor cu statele care nu au perspectiva imediată a aderării, dar care sunt interesate de apropierea politică, economică și normativă de spațiul european.

Conceptual, Politica Europeană de Vecinătate se bazează pe principiul diferențierii și al condiționalității. Diferențierea presupune adaptarea relațiilor Uniunii la specificul fiecărui stat partener, în funcție de nivelul de dezvoltare, de obiectivele politice și de gradul de angajament în procesul de reformă. Condiționalitatea reflectă legătura dintre aprofundarea cooperării și implementarea reformelor interne, în special în domeniul statului de drept, al democrației și al economiei de piață. Astfel, Politica Europeană de Vecinătate nu oferă un cadru uniform, ci un model flexibil de integrare sectorială, bazat pe apropierea graduală de normele și standardele Uniunii Europene.

În acest context, Parteneriatul Estic reprezintă dimensiunea estică a Politicii Europene de Vecinătate și vizează consolidarea relațiilor cu statele din Europa de Est și din Caucazul de Sud. Acesta a fost lansat ca o inițiativă menită să aprofundeze cooperarea politică și economică, să sprijine procesele de reformă și să promoveze convergența normativă cu Uniunea Europeană. Spre deosebire de abordarea generală a Politicii de Vecinătate, Parteneriatul Estic introduce o dimensiune multilaterală a cooperării, care completează relațiile bilaterale dintre Uniune și fiecare stat partener.

Parteneriatul Estic se bazează pe o arhitectură instituțională care include summituri periodice, platforme tematice și inițiative sectoriale, facilitând dialogul politic și cooperarea în domenii precum economia, energia, transporturile, mediul și mobilitatea. Prin interme-

diul acordurilor de asociere și al zonelor de liber schimb aprofundate și cuprinzătoare, Uniunea Europeană promovează integrarea economică progresivă a statelor partenere în piața internă europeană, fără a le conferi statutul de state candidate.

Locul Parteneriatului Estic în cadrul Politicii Europene de Vecinătate este determinat de importanța strategică a regiunii pentru securitatea și stabilitatea Uniunii Europene. Statele partenere reprezintă un spațiu de intersecție între interese economice, energetice și geopolitice, iar consolidarea relațiilor cu aceste state contribuie la crearea unui mediu de stabilitate la frontierele Uniunii. În același timp, Parteneriatul Estic reflectă abordarea normativă a Uniunii, care utilizează instrumente economice și instituționale pentru a promova reformele democratice și dezvoltarea economică.

Prin urmare, Parteneriatul Estic nu reprezintă doar o componentă regională a Politicii Europene de Vecinătate, ci un mecanism specific de integrare diferențiată, orientat spre convergența normativă și economică. Acesta combină dimensiunea bilaterală cu cea multilaterală, promovând cooperarea regională și consolidând relațiile dintre Uniunea Europeană și statele partenere într-un cadru adaptat realităților geopolitice și economice ale regiunii.

15.2. Obiectivele, principiile și instrumentele Parteneriatului Estic

Parteneriatul Estic reprezintă o inițiativă strategică a Uniunii Europene orientată spre aprofundarea relațiilor cu statele din Europa de Est și din Caucazul de Sud, având ca obiectiv principal promovarea stabilității, securității și dezvoltării economice în această regiune. Obiectivele sale sunt formulate într-o manieră complexă, care îmbină dimensiunea politică, economică și socială, reflectând abordarea integrată a Uniunii Europene în relațiile externe.

Un obiectiv fundamental al Parteneriatului Estic îl constituie apropierea politică și integrarea economică progresivă a statelor partenere de Uniunea Europeană. Aceasta se realizează prin promovarea valorilor democratice, a statului de drept și a respectării drepturilor fundamentale, precum și prin sprijinirea reformelor instituționale

necesare pentru consolidarea guvernanței democratice. În plan economic, obiectivul principal îl reprezintă integrarea treptată a economiilor statelor partenere în piața internă a Uniunii Europene, prin armonizarea legislației și adoptarea standardelor europene.

Un alt obiectiv important este dezvoltarea relațiilor comerciale și facilitarea accesului pe piața europeană. Prin intermediul acordurilor de asociere și al zonelor de liber schimb aprofundate și cuprinzătoare, Uniunea Europeană oferă statelor partenere posibilitatea de a participa la lanțurile valorice europene și de a beneficia de liberalizarea schimburilor comerciale. Acest proces contribuie la modernizarea economiilor partenere și la creșterea competitivității acestora.

Dimensiunea securității constituie, de asemenea, un obiectiv esențial al Parteneriatului Estic. Cooperarea în domeniul gestionării frontierelor, al combaterii criminalității transfrontaliere și al securității energetice contribuie la stabilitatea regională și la reducerea riscurilor la frontierele Uniunii. În același timp, Parteneriatul promovează mobilitatea și contactele interumane, facilitând regimurile de vize și cooperarea în domeniul educației și cercetării.

Principiile care stau la baza Parteneriatului Estic reflectă abordarea generală a Politicii Europene de Vecinătate, fiind centrate pe diferențiere, condiționalitate și responsabilitate comună. Diferențierea permite adaptarea relațiilor la nivelul de ambiție și de reformă al fiecărui stat partener, evitând aplicarea unui model uniform. Condiționalitatea stabilește o legătură directă între progresul reformelor și nivelul sprijinului oferit de Uniunea Europeană, încurajând implementarea standardelor europene. Responsabilitatea comună implică participarea activă a statelor partenere în definirea și realizarea obiectivelor cooperării.

Instrumentele Parteneriatului Estic sunt diverse și includ atât mecanisme politice, cât și economice și financiare. Dialogul politic este realizat prin summituri periodice, reuniuni ministeriale și platforme tematice care facilitează schimbul de bune practici și coordonarea politicilor. Instrumentele economice includ acordurile de asociere, zonele de liber schimb aprofundate și cuprinzătoare, programele de asistență financiară și sprijinul pentru dezvoltarea infrastructurii și a mediului de afaceri.

Uniunea Europeană utilizează, de asemenea, instrumente de cooperare sectorială în domenii precum energia, transporturile, mediul și digitalizarea, contribuind la modernizarea economiilor partenere și la integrarea acestora în rețelele europene. Programele de mobilitate academică, schimburile culturale și inițiativele pentru societatea civilă consolidează dimensiunea socială a Parteneriatului și promovează convergența valorică.

Obiectivele, principiile și instrumentele Parteneriatului Estic configurează un cadru de cooperare complex, orientat spre integrarea graduală a statelor partenere în spațiul economic și normativ european. Acest mecanism reflectă capacitatea Uniunii Europene de a combina instrumentele economice, politice și instituționale pentru a promova stabilitatea și dezvoltarea în vecinătatea sa estică.

15.3. Dimensiunea politică, economică și de securitate a cooperării cu statele partenere

Dimensiunea politică, economică și de securitate a cooperării dintre Uniunea Europeană și statele partenere din cadrul Parteneriatului Estic reflectă caracterul multidimensional al acestei inițiative și relevă rolul său strategic în configurarea relațiilor dintre Uniune și vecinătatea sa estică. Cooperarea nu se limitează la domeniul economic, ci vizează transformări instituționale profunde, consolidarea stabilității regionale și promovarea convergenței normative cu standardele europene.

Dimensiunea politică a Parteneriatului Estic este orientată spre promovarea valorilor democratice, a statului de drept și a bunei guvernante. Uniunea Europeană sprijină reformele instituționale în statele partenere prin dialog politic, asistență tehnică și condiționalitate, încurajând consolidarea instituțiilor democratice, independența sistemului judiciar și combaterea corupției. Acordurile de asociere constituie instrumente juridice esențiale care stabilesc un cadru de cooperare politică și definesc angajamentele statelor partenere în domeniul reformelor democratice. În acest sens, dimensiunea politică a Parteneriatului contribuie la crearea unui spațiu de stabilitate

și predictibilitate la frontierele Uniunii.

Dimensiunea economică se concentrează asupra integrării treptate a economiilor statelor partenere în piața internă europeană. Zonele de liber schimb aprofundate și cuprinzătoare permit eliminarea barierelor comerciale, armonizarea standardelor și facilitarea accesului la piața Uniunii. Acest proces stimulează modernizarea economiilor partenere, creșterea competitivității și atragerea investițiilor străine. În același timp, Uniunea Europeană oferă asistență financiară și sprijin pentru dezvoltarea infrastructurii, a sectorului energetic și a mediului de afaceri, contribuind la dezvoltarea economică sustenabilă a regiunii.

Cooperarea economică include, de asemenea, integrarea statelor partenere în rețelele europene de transport, energie și digitalizare, facilitând conectivitatea regională și reducerea disparităților economice. Programele de sprijin pentru întreprinderile mici și mijlocii, pentru inovare și pentru dezvoltarea capitalului uman contribuie la consolidarea capacității economice a statelor partenere și la apropierea acestora de modelul economic european.

Dimensiunea de securitate a Parteneriatului Estic este determinată de importanța strategică a regiunii pentru stabilitatea europeană. Cooperarea vizează gestionarea frontierelor, combaterea criminalității transfrontaliere, securitatea energetică și reziliența instituțională. Uniunea Europeană sprijină consolidarea capacităților statelor partenere în domeniul securității, inclusiv prin programe de reformă a sectorului de apărare și de gestionare a crizelor. În același timp, cooperarea în domeniul securității energetice contribuie la diversificarea surselor și rutelor de aprovizionare, reducând vulnerabilitățile regionale.

Un alt aspect important al dimensiunii de securitate îl constituie reziliența societală și combaterea amenințărilor hibride, inclusiv dezinformarea și atacurile cibernetice. Uniunea Europeană promovează dezvoltarea capacităților instituționale și a mecanismelor de cooperare regională pentru a face față acestor provocări.

Dimensiunea socială completează aceste componente, prin promovarea mobilității, a schimburilor educaționale și a cooperării între societățile civile. Liberalizarea regimului de vize pentru unele state

partenere a facilitat contactele interumane și a contribuit la consolidarea legăturilor culturale și academice.

Cooperarea în cadrul Parteneriatului Estic se caracterizează printr-o abordare integrată care combină reformele politice, integrarea economică și consolidarea securității. Această abordare reflectă obiectivul Uniunii Europene de a crea un spațiu de stabilitate și prosperitate în vecinătatea sa estică, prin promovarea convergenței normative și instituționale și prin dezvoltarea unor relații de cooperare pe termen lung.

15.4. Provocări, rezultate și perspective ale Parteneriatului Estic în contextul geopolitic actual

Parteneriatul Estic se desfășoară într-un mediu geopolitic complex, caracterizat de competiție strategică, conflicte regionale și transformări ale ordinii internaționale, ceea ce influențează atât rezultatele obținute, cât și perspectivele de dezvoltare ale acestei inițiative. Provocările sunt determinate de divergențele politice și economice dintre statele partenere, de presiunile externe și de capacitatea diferită a acestora de a implementa reformele necesare apropierii de Uniunea Europeană.

Una dintre principalele provocări o constituie heterogenitatea statelor partenere, care au niveluri diferite de dezvoltare economică, stabilitate politică și angajament față de reformele democratice. Această diversitate face dificilă aplicarea unei abordări uniforme și impune utilizarea principiului diferențierii, ceea ce conduce la ritmuri diferite de integrare și la rezultate inegale. Unele state au avansat semnificativ în procesul de apropiere de Uniunea Europeană, în timp ce altele se confruntă cu instabilitate politică, conflicte interne sau limitări instituționale.

Conflictele regionale reprezintă o altă provocare majoră pentru Parteneriatul Estic. Disputele teritoriale nerezolvate și tensiunile geopolitice afectează stabilitatea regiunii și limitează capacitatea statelor partenere de a implementa reforme structurale. Aceste conflicte influențează și cooperarea economică, reducând atractivitatea

investițională și afectând dezvoltarea infrastructurii și a conectivității regionale.

Presiunile externe și competiția geopolitică pentru influență în regiune constituie un factor determinant al evoluției Parteneriatului Estic. Statele partenere se află adesea la intersecția intereselor diferitelor puteri, ceea ce generează dileme strategice și influențează orientarea lor politică și economică. În acest context, Uniunea Europeană trebuie să adapteze instrumentele Parteneriatului pentru a răspunde noilor realități geopolitice și pentru a consolida reziliența statelor partenere.

În pofida acestor provocări, Parteneriatul Estic a generat rezultate semnificative. Acordurile de asociere și zonele de liber schimb aprofundate au contribuit la creșterea comerțului dintre Uniunea Europeană și statele partenere, la modernizarea cadrului legislativ și la armonizarea standardelor economice. Liberalizarea regimului de vize pentru unele state a facilitat mobilitatea și contactele interumane, consolidând legăturile societale și culturale. De asemenea, sprijinul financiar și tehnic al Uniunii a contribuit la dezvoltarea infrastructurii, la reformele instituționale și la consolidarea capacităților administrative.

Parteneriatul Estic a avut, de asemenea, un impact asupra securității energetice și a conectivității regionale, prin dezvoltarea coridoarelor de transport și energie și prin promovarea diversificării surselor de aprovizionare. Programele de cooperare în domeniul digitalizării și al inovării au contribuit la modernizarea economiilor partenere și la integrarea acestora în rețelele europene.

Perspectivile Parteneriatului Estic depind de capacitatea Uniunii Europene de a adapta instrumentele sale la contextul geopolitic actual și de a oferi stimulente credibile pentru continuarea reformelor. Consolidarea dimensiunii diferențiate a cooperării, aprofundarea integrării economice sectoriale și sprijinirea rezilienței instituționale sunt elemente esențiale pentru viitorul inițiativei. În același timp, clarificarea perspectivelor de integrare europeană pentru statele partenere care au avansat în procesul de reformă poate contribui la menținerea dinamismului Parteneriatului.

Parteneriatul Estic rămâne un instrument strategic al Politicii Europene de Vecinătate, care contribuie la promovarea stabilității,

securității și dezvoltării economice în vecinătatea estică a Uniunii Europene. Evoluția sa viitoare va depinde de capacitatea de a gestiona provocările geopolitice, de a consolida rezultatele obținute și de a adapta cadrul de cooperare la noile realități regionale și globale.

? Întrebări pentru discuție și evaluare

1. Care sunt obiectivele principale ale Parteneriatului Estic în cadrul Politicii Europene de Vecinătate?
2. În ce măsură principiul diferențierii influențează relațiile UE cu statele partenere?
3. Cum contribuie acordurile de asociere și zonele de liber schimb aprofundate la integrarea economică a statelor partenere?
4. Care este rolul dimensiunii politice în promovarea statului de drept și a reformelor democratice?
5. Cum influențează conflictele regionale eficiența Parteneriatului Estic?
6. În ce mod cooperarea energetică și de transport contribuie la securitatea regională?
7. Care sunt principalele instrumente financiare utilizate de UE pentru sprijinirea statelor partenere?
8. Cum afectează competiția geopolitică evoluția Parteneriatului Estic?
9. Care sunt rezultatele obținute în domeniul mobilității și al contactelor interumane?
10. Ce perspective există pentru aprofundarea integrării statelor partenere cu Uniunea Europeană?

Surse bibliografice

1. European Commission. *Eastern Partnership Policy Beyond 2020*. Brussels, 2020.
2. European External Action Service. *Eastern Partnership – 10 Years On: Achievements and Future*. Brussels, ediții recente.
3. European Commission. *European Neighbourhood Policy – Joint Communication*. Brussels, actualizat.
4. Korosteleva, E. *The European Union and Its Eastern Neighbours: Towards a More Ambitious Partnership*. Routledge.
5. Delcour, L. *The EU and Russia in Their 'Contested Neighbourhood'*. Routledge.

APLICAȚII PRACTICE

☒ 1. Test

1) Parteneriatul Estic face parte din

- a) Politica Agricolă Comună
- b) Politica Europeană de Vecinătate
- c) Politica Comercială Comună
- d) Uniunea Economică și Monetară

2) Un obiectiv principal al Parteneriatului Estic este

- a) adoptarea monedei euro de către statele partenere
- b) integrarea politică și economică graduală cu UE
- c) crearea unei uniuni vamale
- d) eliminarea frontierelor interne

3) Acordurile de asociere includ

- a) doar cooperare culturală
- b) zone de liber schimb aprofundate și cuprinzătoare
- c) politica monetară comună
- d) aderarea automată la UE

4) Principiul diferențierii presupune

- a) aplicarea aceluiași politici pentru toate statele
- b) adaptarea cooperării la nivelul de reformă al fiecărui stat
- c) eliminarea condiționalității
- d) centralizarea deciziilor

5) Liberalizarea vizelor contribuie la

- a) reducerea mobilității
- b) consolidarea contactelor interumane
- c) eliminarea comerțului
- d) creșterea tarifelor

6) Dimensiunea economică a Parteneriatului Estic vizează

- a) politica monetară comună
- b) integrarea în piața internă a UE
- c) crearea unei monede regionale
- d) eliminarea exporturilor

7) Un instrument financiar al UE pentru statele partenere este

- a) Tariful Vamal Comun
- b) asistența macrofinanciară
- c) politica de concurență
- d) uniunea bancară

8) Dimensiunea de securitate include

- a) politica agricolă
- b) gestionarea frontierelor și combaterea criminalității
- c) adoptarea euro
- d) politica monetară

9) O provocare majoră a Parteneriatului Estic este

- a) uniformitatea economică a statelor partenere
- b) conflictele regionale
- c) integrarea completă în zona euro
- d) lipsa acordurilor comerciale

10) Parteneriatul Estic contribuie la

- a) izolarea regiunii
- b) stabilitatea și conectivitatea regională
- c) eliminarea cooperării economice
- d) reducerea reformelor instituționale

 2. Studiu de caz

Un stat din Parteneriatul Estic a semnat Acordul de Asociere cu Uniunea Europeană și a implementat o zonă de liber schimb aprofundată și cuprinzătoare, dar se confruntă cu instabilitate politică și presiuni externe.

1. Analizați impactul acordului asupra comerțului și investițiilor.
2. Identificați reformele instituționale necesare pentru consolidarea statului de drept.
3. Evaluați rolul asistenței financiare europene în modernizarea economiei.
4. Examinați implicațiile geopolitice ale apropierii de UE.
5. Propuneți măsuri pentru creșterea rezilienței economice și instituționale.

3. Exercițiu de logică (corelare)

Corelați dimensiunea cooperării din cadrul Parteneriatului Estic cu obiectivul corespunzător:

Dimensiuni:

- Politică
- Economică
- Securitate
- Socială

Obiective:

- Promovarea reformelor democratice
- Integrarea în piața internă a UE
- Gestionarea frontierelor și reziliența regională
- Mobilitatea și schimburile educaționale

TEMA 16

POLITICA REGIONALĂ EXTERNĂ A UE. INTERREGIONALISMUL EUROPEAN

- 16.1. *Cadrul conceptual al politicii regionale externe a Uniunii Europene și evoluția acesteia*
- 16.2. *Interregionalismul european: forme, mecanisme și actori implicați*
- 16.3. *Instrumentele cooperării interregionale: acorduri, programe și platforme de dialog*
- 16.4. *Impactul interregionalismului asupra guvernății globale și rolul UE ca actor global*

Scopul temei

Scopul temei constă în analiza politicii regionale externe a Uniunii Europene și a interregionalismului european ca instrument al acțiunii externe, prin evidențierea cadrului conceptual, a mecanismelor de cooperare, a actorilor implicați și a impactului acestora asupra guvernății globale și asupra rolului UE ca actor internațional.

Rezultatele învățării:

La finalul studierii temei, studenții vor fi capabili:

- să explice conceptul de interregionalism și locul acestuia în politica externă a Uniunii Europene;
- să identifice principalele instrumente ale cooperării interregionale și funcțiile acestora;
- să analizeze rolul instituțiilor europene și al statelor membre în dezvoltarea parteneriatelor interregionale;
- să evalueze impactul interregionalismului asupra guvernății globale și asupra difuzării normelor europene;
- să aprecieze rolul Uniunii Europene ca actor global în promovarea multilateralismului și a cooperării regionale.

16.1. Cadrul conceptual al politicii regionale externe a Uniunii Europene și evoluția acesteia

Politica regională externă a Uniunii Europene reprezintă o dimensiune specifică a acțiunii sale externe, care vizează dezvoltarea relațiilor instituționalizate cu alte regiuni ale lumii și promovarea unui model de cooperare bazat pe integrare regională, multilateralism și convergență normativă. Această politică trebuie înțeleasă în contextul transformării Uniunii Europene într-un actor global capabil să își proiecteze valorile și interesele dincolo de vecinătatea sa imediată, prin intermediul unor mecanisme de cooperare interregională.

Conceptual, politica regională externă se bazează pe ideea că integrarea regională constituie un instrument eficient pentru promovarea stabilității, dezvoltării economice și guvernancei multilaterale. Uniunea Europeană, fiind ea însăși un exemplu avansat de integrare regională, utilizează experiența sa instituțională și normativă pentru a sprijini procese similare în alte regiuni și pentru a dezvolta parteneriate cu organizații regionale. Astfel, interregionalismul devine o formă distinctă de relații internaționale, situată între cooperarea bilaterală și multilateralismul global, caracterizată prin dialog structurat între două sau mai multe regiuni.

Evoluția politicii regionale externe a Uniunii Europene este strâns legată de dezvoltarea Politicii Externe și de Securitate Comune și de extinderea competențelor Uniunii în domeniul relațiilor externe. În primele etape, relațiile externe ale Comunităților Europene aveau o dimensiune predominant comercială, însă treptat acestea au fost extinse pentru a include dialogul politic, cooperarea pentru dezvoltare, securitatea și dimensiunea socială. Consolidarea personalității juridice a Uniunii a permis încheierea de acorduri cu organizații regionale și participarea activă la procesele de guvernanță globală.

Politica regională externă se manifestă prin dezvoltarea unor parteneriate strategice cu diferite regiuni, precum America Latină, Africa, Asia și regiunea Pacificului. Aceste parteneriate includ dialoguri politice, acorduri de cooperare economică, programe de dezvoltare și inițiative în domeniul securității și al schimbărilor climatice. Prin intermediul acestor mecanisme, Uniunea promovează conver-

gența normativă și susține consolidarea organizațiilor regionale, contribuind la dezvoltarea unui sistem internațional bazat pe reguli.

Un element central al cadrului conceptual îl constituie principiul multilateralismului eficient, care reflectă angajamentul Uniunii față de soluționarea problemelor globale prin cooperare instituționalizată. Interregionalismul permite coordonarea pozițiilor în cadrul organizațiilor internaționale și facilitează abordarea unor provocări comune, precum schimbările climatice, securitatea energetică, migrația și dezvoltarea durabilă.

În același timp, politica regională externă are și o dimensiune economică, fiind orientată spre dezvoltarea relațiilor comerciale și investiționale cu alte regiuni și spre integrarea lanțurilor valorice la nivel global. Acordurile interregionale contribuie la crearea unor spații economice extinse și la promovarea standardelor europene în domenii precum protecția mediului, drepturile muncii și reglementarea piețelor.

Din punct de vedere instituțional, politica regională externă a Uniunii Europene se caracterizează printr-un mecanism de guvernanta complex, în care competențele sunt distribuite între mai multe instituții, fiecare având un rol specific în elaborarea, coordonarea și implementarea acțiunii externe. Această arhitectură instituțională reflectă natura hibridă a Uniunii Europene, care combină elemente supranaționale cu dimensiunea interguvernamentală, în special în domeniul relațiilor externe.

Comisia Europeană joacă un rol central în dimensiunea economică și de cooperare pentru dezvoltare a politicii regionale externe. Aceasta elaborează propunerile de acorduri interregionale, gestionează instrumentele financiare destinate cooperării cu alte regiuni și asigură implementarea programelor sectoriale, cum ar fi cele din domeniul comerțului, infrastructurii, energiei sau schimbărilor climatice. Prin intermediul direcțiilor generale specializate, Comisia coordonează politicile de cooperare economică și tehnică, asigurând coerența între obiectivele interne ale Uniunii și acțiunea sa externă.

Serviciul European de Acțiune Externă are responsabilitatea principală în dimensiunea politică și diplomatică a politicii regionale externe. Acesta sprijină Înalțul Reprezentant al Uniunii pentru afaceri

externe și politica de securitate în definirea orientărilor strategice și în coordonarea dialogului politic cu organizațiile regionale și cu partenerii externi. Delegațiile Uniunii Europene din diferite regiuni ale lumii funcționează ca puncte de contact pentru implementarea politicii externe, facilitând dialogul politic, monitorizarea situațiilor regionale și coordonarea proiectelor de cooperare.

Consiliul Uniunii Europene și Consiliul European au rolul de a defini orientările strategice generale ale politicii regionale externe. Statele membre participă activ la acest proces, stabilind prioritățile geografice și tematice ale cooperării interregionale. Dimensiunea interguvernamentală este deosebit de importantă în domeniile sensibile, precum securitatea și politica externă, unde deciziile sunt adoptate pe baza consensului sau a unor proceduri specifice.

Parlamentul European contribuie la consolidarea legitimității democratice a politicii regionale externe, prin aprobarea acordurilor internaționale, exercitarea controlului asupra utilizării instrumentelor financiare și formularea de recomandări privind orientările strategice. Implicarea Parlamentului reflectă extinderea dimensiunii democratice a acțiunii externe a Uniunii și creșterea transparenței procesului decizional.

Coordonarea între aceste instituții este realizată prin mecanisme interinstituționale care asigură coerența acțiunii externe. Deoarece politica regională externă combină instrumente comerciale, politice și de dezvoltare, este necesară integrarea diferitelor politici sectoriale într-o strategie unitară. De exemplu, acordurile interregionale includ atât componente comerciale, gestionate de Comisie, cât și dimensiuni politice și de securitate, coordonate de Serviciul European de Acțiune Externă.

Participarea statelor membre este esențială pentru definirea orientărilor strategice și pentru implementarea politicii regionale externe, deoarece acestea contribuie cu resurse diplomatice, financiare și tehnice. În același timp, coordonarea pozițiilor naționale cu poziția comună a Uniunii este necesară pentru a asigura coerența acțiunii externe și credibilitatea Uniunii ca actor global.

Această structură instituțională reflectă caracterul multidimensional al politicii regionale externe, care nu se limitează la relațiile

comerciale, ci include dialog politic, cooperare pentru dezvoltare, securitate și promovarea valorilor europene. Complexitatea mecanismului instituțional este determinată de necesitatea de a integra aceste dimensiuni într-o strategie coerentă, capabilă să răspundă provocărilor globale și să consolideze rolul Uniunii Europene în guvernanta internațională.

Cadrul conceptual al politicii regionale externe a Uniunii Europene evidențiază rolul acesteia ca promotor al interregionalismului și al cooperării multilaterale. Prin utilizarea experienței sale de integrare și prin dezvoltarea parteneriatelor cu alte regiuni, Uniunea contribuie la consolidarea guvernantei globale și la promovarea unui model de dezvoltare bazat pe reguli, cooperare și convergență normativă.

16.2. Interregionalismul european: forme, mecanisme și actori implicați

Interregionalismul european reprezintă o formă specifică de acțiune externă a Uniunii Europene, caracterizată prin instituționalizarea relațiilor dintre Uniune și alte regiuni ale lumii, prin dialoguri politice, acorduri de cooperare și mecanisme de coordonare în cadrul guvernantei globale. Această abordare reflectă identitatea Uniunii ca actor multilateral și promotor al integrării regionale, utilizând experiența proprie pentru a dezvolta parteneriate cu organizații regionale și pentru a consolida cooperarea între blocuri regionale.

Din punct de vedere conceptual, interregionalismul reprezintă o formă specifică de cooperare internațională care se situează între relațiile bilaterale clasice și multilateralismul global. În relațiile bilaterale, cooperarea are loc între două state sau între un stat și o organizație, iar în multilateralismul global interacțiunea se desfășoară în cadrul unor organizații internaționale universale, unde participă un număr mare de actori. Interregionalismul introduce un nivel intermediar, în care dialogul și cooperarea se realizează între două entități regionale, fiecare având propriile structuri instituționale și propriul mecanism de coordonare internă.

În acest model, Uniunea Europeană nu acționează doar ca o sumă de state membre, ci ca o regiune integrată, cu politici comune, instituții supranaționale și o poziție unitară în relațiile externe. Acest lucru îi permite să negocieze și să coopereze cu alte organizații regionale, care reprezintă, la rândul lor, grupuri de state. Astfel, interacțiunea nu mai este fragmentată la nivel național, ci are loc între blocuri regionale, ceea ce crește coerența și eficiența dialogului.

Această formă de cooperare oferă un cadru structurat pentru abordarea problemelor globale, deoarece permite coordonarea pozițiilor între regiuni înainte de participarea la forumuri multilaterale. De exemplu, prin dialogul interregional pot fi armonizate pozițiile privind schimbările climatice, comerțul internațional sau securitatea energetică, ceea ce facilitează adoptarea unor soluții comune în cadrul organizațiilor internaționale. În acest fel, interregionalismul contribuie la consolidarea multilateralismului, deoarece regiunile ajung la un nivel mai ridicat de convergență înainte de negocierile globale.

În același timp, interregionalismul reflectă o transformare a sistemului internațional, în care regiunile devin actori relevanți în guvernarea globală. Uniunea Europeană promovează acest model deoarece experiența sa de integrare regională îi permite să susțină cooperarea între regiuni și să utilizeze dialogul interregional ca instrument pentru promovarea normelor și valorilor europene. Astfel, interregionalismul nu este doar o formă tehnică de cooperare, ci și un mecanism prin care Uniunea contribuie la structurarea ordinii internaționale pe baza cooperării regionale și a multilateralismului eficient.

Formele interregionalismului european sunt diverse și includ relații între Uniunea Europeană și organizații regionale, parteneriate strategice cu grupuri de state și dialoguri interregionale tematice. Cooperarea dintre Uniunea Europeană și organizațiile regionale din Africa, America Latină, Asia sau regiunea Pacificului reprezintă exemple de interregionalism instituționalizat. Aceste relații sunt structurate prin summituri periodice, platforme de dialog și programe de cooperare sectorială.

Mecanismele interregionalismului reprezintă ansamblul instrumentelor prin care Uniunea Europeană dezvoltă relații structurale

cu alte regiuni ale lumii, depășind cooperarea punctuală și creând cadre stabile de dialog și acțiune comună. Aceste mecanisme sunt concepute pentru a integra dimensiunile economică, politică și instituțională ale cooperării, ceea ce permite abordarea complexă a problemelor globale.

Acordurile de cooperare economică constituie una dintre componentele centrale ale interregionalismului. Acestea vizează liberalizarea schimburilor comerciale, facilitarea investițiilor, armonizarea standardelor și dezvoltarea infrastructurii economice. Prin includerea unor capitole privind dezvoltarea durabilă, protecția mediului, drepturile muncii sau reglementarea piețelor, Uniunea Europeană promovează un model normativ de integrare economică. Astfel, partenerii interregionali sunt încurajați să adopte standarde compatibile cu cele europene, ceea ce conduce la convergență normativă și la crearea unor spații economice mai coerente.

Programele de dezvoltare reprezintă un alt mecanism esențial, prin care Uniunea sprijină consolidarea capacităților instituționale ale organizațiilor regionale partenere. Aceste programe includ asistență tehnică, transfer de know-how, finanțare pentru reforme instituționale și dezvoltarea politicilor publice. Scopul lor este de a întări structurile de guvernare regională, de a îmbunătăți coordonarea între statele membre ale organizațiilor partenere și de a facilita implementarea unor politici comune la nivel regional.

Dialogurile politice interregionale oferă un cadru formal pentru schimbul de poziții și coordonarea strategiilor în domenii de interes comun, precum schimbările climatice, securitatea energetică, migrația sau transformarea digitală. Aceste dialoguri au loc la nivel de summituri, reuniuni ministeriale sau grupuri de lucru tematice și contribuie la definirea unor agende comune. Prin aceste mecanisme, Uniunea Europeană promovează multilateralismul și încearcă să construiască consens între regiuni asupra unor provocări globale.

Inițiativele comune în domenii sectoriale permit dezvoltarea unor proiecte concrete, cum ar fi interconectarea infrastructurii energetice, cooperarea în gestionarea migrației sau programe de cercetare și inovare. Aceste inițiative au un caracter operațional și contribuie la crearea unor rezultate tangibile ale cooperării interregionale.

Un efect important al acestor mecanisme este promovarea convergenței normative, adică apropierea cadrului legislativ și instituțional al partenerilor de standardele europene. Acest proces nu implică impunerea directă a normelor, ci funcționează prin dialog, condiționalitate pozitivă și transfer de bune practici. În același timp, consolidarea capacităților instituționale ale organizațiilor regionale partenere permite acestora să devină actori mai eficienți în guvernanța regională și globală.

Interregionalismul facilitează și crearea unor rețele de cooperare între actori non-statali, precum mediul de afaceri, instituțiile academice și organizațiile societății civile. Aceste rețele contribuie la intensificarea schimburilor economice, la dezvoltarea cooperării științifice și la consolidarea dialogului cultural. Implicarea acestor actori extinde dimensiunea interregionalismului dincolo de nivelul guvernamental și creează o bază socială și economică pentru parteneriatele dintre regiuni.

Prin urmare, mecanismele interregionalismului nu se limitează la acorduri formale, ci constituie un sistem complex de instrumente care permit Uniunii Europene să promoveze cooperarea regională, convergența normativă și dezvoltarea instituțională a partenerilor, contribuind astfel la consolidarea guvernanței globale și la abordarea coordonată a provocărilor internaționale.

Actorii implicați în interregionalismul european sunt multipli și reflectă caracterul complex al acțiunii externe a Uniunii. La nivel instituțional, Comisia Europeană și Serviciul European de Acțiune Externă coordonează relațiile interregionale, în colaborare cu Consiliul și cu statele membre. Organizațiile regionale partenere joacă un rol esențial în definirea agendei de cooperare și în implementarea programelor comune. În plus, actorii non-statali, precum organizațiile societății civile, mediul de afaceri și instituțiile academice, contribuie la dezvoltarea dialogului interregional și la consolidarea legăturilor economice și culturale.

Interregionalismul european are o componentă economică esențială, deoarece relațiile dintre regiuni nu se limitează la dialog politic, ci includ dezvoltarea schimburilor comerciale, a fluxurilor investiționale și a cooperării în domenii precum infrastructura, energia sau

tehnologiile digitale. Prin acordurile interregionale, Uniunea Europeană creează cadre juridice și instituționale care reduc barierele comerciale, facilitează accesul produselor și serviciilor pe piețele partenere și oferă un nivel mai ridicat de securitate juridică pentru investitori. Acest lucru stimulează integrarea economică între regiuni și contribuie la extinderea lanțurilor valorice globale, în care diferite etape ale producției sunt localizate în spații regionale distincte, dar interconectate.

Un element important al dimensiunii economice îl constituie armonizarea standardelor tehnice, sanitare, de mediu și sociale. Prin promovarea convergenței normative, acordurile interregionale facilitează comerțul și reduc costurile de conformare pentru întreprinderi, deoarece regulile devin mai compatibile între regiuni. În același timp, acest proces permite Uniunii Europene să promoveze standarde ridicate în domeniul protecției consumatorilor, al drepturilor muncii și al protecției mediului, contribuind la crearea unor condiții echitabile de concurență la nivel global.

Dimensiunea politică a interregionalismului este complementară celei economice și se manifestă prin promovarea valorilor democratice, a statului de drept și a drepturilor omului în relațiile cu alte regiuni. Dialogurile politice interregionale includ teme precum reforma instituțională, buna guvernare, combaterea corupției și consolidarea capacităților administrative. Prin aceste mecanisme, Uniunea Europeană urmărește nu doar dezvoltarea relațiilor economice, ci și crearea unor parteneriate bazate pe principii comune.

În plus, interregionalismul contribuie la consolidarea guvernării multilaterale, deoarece regiunile pot coordona pozițiile și pot acționa în mod concertat în cadrul organizațiilor internaționale. Această coordonare facilitează adoptarea unor soluții comune la nivel global în domenii precum schimbările climatice, comerțul internațional sau securitatea energetică. Prin dialogul interregional, Uniunea Europeană încearcă să construiască alianțe normative și să promoveze un sistem internațional bazat pe reguli, în care cooperarea regională devine un pilon al multilateralismului.

Astfel, interregionalismul european combină dimensiunea economică, orientată spre integrarea piețelor și dezvoltarea lanțurilor

valorice, cu dimensiunea politică, care vizează promovarea valorilor și consolidarea guvernanței globale. Această abordare reflectă modelul specific al Uniunii Europene de a utiliza instrumente economice și normative pentru a-și proiecta influența în sistemul internațional și pentru a susține o ordine globală bazată pe cooperare și reguli comune.

16.3. Instrumentele cooperării interregionale: acorduri, programe și platforme de dialog

Instrumentele cooperării interregionale ale Uniunii Europene reprezintă ansamblul mecanismelor juridice, financiare și instituționale prin care sunt structurate relațiile dintre Uniune și alte regiuni ale lumii. Aceste instrumente permit transformarea dialogului politic în acțiuni concrete și asigură continuitatea cooperării pe termen lung, contribuind la dezvoltarea parteneriatelor strategice și la consolidarea guvernanței globale.

Acordurile interregionale constituie baza juridică a cooperării și definesc cadrul general al relațiilor dintre Uniunea Europeană și organizațiile regionale partenere. Aceste acorduri includ dispoziții privind dialogul politic, cooperarea economică, dezvoltarea durabilă, securitatea și dimensiunea socială. Ele pot lua forma acordurilor de asociere, a acordurilor de cooperare economică sau a parteneriatelor strategice și prevăd mecanisme instituționale pentru monitorizarea și implementarea angajamentelor asumate. Prin aceste instrumente, Uniunea promovează convergența normativă și creează condiții favorabile pentru dezvoltarea relațiilor comerciale și investiționale.

Programele de cooperare reprezintă un alt instrument esențial, având un caracter operațional și fiind orientate spre realizarea unor obiective concrete. Aceste programe includ asistență tehnică, finanțare pentru dezvoltarea infrastructurii, sprijin pentru reforme instituționale și proiecte în domenii precum educația, cercetarea, energia, mediul sau digitalizarea. Prin intermediul acestor inițiative, Uniunea Europeană contribuie la consolidarea capacităților instituționale ale

partenerilor și la transferul de bune practici în domeniul guvernantei regionale.

Platformele de dialog interregional asigură cadrul instituțional pentru schimbul de informații, coordonarea politicilor și definirea agendelor comune. Acestea includ summituri interregionale, reuniuni ministeriale, grupuri de lucru tematice și forumuri multilaterale. Platformele de dialog facilitează identificarea intereselor comune și dezvoltarea unor poziții convergente în domenii de interes global, precum schimbările climatice, securitatea energetică, migrația sau comerțul internațional. În același timp, ele contribuie la consolidarea încrederii reciproce și la dezvoltarea unei culturi a cooperării între regiuni.

Un rol important îl au și instrumentele financiare, care permit implementarea proiectelor de cooperare și sprijină dezvoltarea economică și instituțională a regiunilor partenere. Fondurile destinate cooperării externe sunt utilizate pentru finanțarea programelor de dezvoltare, pentru susținerea reformelor și pentru promovarea integrării regionale în spațiile partenere. Aceste mecanisme financiare reflectă dimensiunea solidară a politicii externe a Uniunii și contribuie la reducerea disparităților de dezvoltare între regiuni.

În plus, cooperarea interregională implică și rețele de actori non-statali, precum mediul de afaceri, instituțiile academice și organizațiile societății civile. Participarea acestor actori extinde dimensiunea cooperării dincolo de nivelul guvernamental și contribuie la dezvoltarea legăturilor economice, științifice și culturale între regiuni. Programele de mobilitate academică, proiectele de cercetare comune și platformele de cooperare economică sunt exemple de instrumente care facilitează aceste interacțiuni.

Instrumentele cooperării interregionale ale Uniunii Europene formează un sistem integrat, care combină acorduri juridice, programe operaționale, mecanisme de dialog și resurse financiare. Această structură permite Uniunii să dezvolte parteneriate durabile cu alte regiuni, să promoveze convergența normativă și să contribuie la consolidarea unui sistem internațional bazat pe cooperare regională și multilateralism eficient.

16.4. Impactul interregionalismului asupra guvernăței globale și rolul UE ca actor global

Interregionalismul european exercită o influență semnificativă asupra guvernăței globale, deoarece introduce un nivel suplimentar de coordonare între state și organizații regionale, contribuind la structurarea relațiilor internaționale într-un mod mai coerent și mai previzibil. Prin dezvoltarea parteneriatelor interregionale, Uniunea Europeană promovează un model de cooperare bazat pe reguli, dialog instituționalizat și convergență normativă, care completează mecanismele tradiționale ale multilateralismului.

Un prim impact al interregionalismului asupra guvernăței globale constă în consolidarea multilateralismului eficient. Regiunile pot armoniza pozițiile înainte de negocierile în cadrul organizațiilor internaționale, ceea ce facilitează adoptarea unor acorduri globale în domenii precum schimbările climatice, comerțul internațional sau dezvoltarea durabilă. Această coordonare interregională reduce fragmentarea sistemului internațional și contribuie la crearea unor coaliții de actori care împărtășesc obiective și principii comune.

Interregionalismul permite, de asemenea, promovarea standardelor și normelor internaționale, prin extinderea modelului normativ european în relațiile cu alte regiuni. Prin acorduri și programe de cooperare, Uniunea Europeană încurajează adoptarea unor reguli privind protecția mediului, drepturile muncii, buna guvernăță și reglementarea piețelor. Acest proces de difuzare normativă contribuie la crearea unor cadre comune de reglementare și la reducerea asimetriilor dintre regiuni.

Rolul Uniunii Europene ca actor global este consolidat prin capacitatea sa de a acționa ca facilitator al dialogului interregional și ca promotor al soluțiilor multilaterale. Uniunea dispune de instrumente economice, financiare și diplomatice care îi permit să inițieze și să susțină procese de cooperare între regiuni. Prin intermediul acestor instrumente, Uniunea nu doar participă la guvernăța globală, ci contribuie activ la modelarea acesteia.

Dimensiunea economică a interregionalismului are un impact important asupra ordinii economice internaționale, prin dezvoltarea

acordurilor comerciale interregionale și integrarea lanțurilor valorice globale. Aceste procese contribuie la crearea unor spații economice extinse și la promovarea unor standarde comune în comerțul internațional. În același timp, ele permit Uniunii Europene să își consolideze poziția în economia globală și să diversifice relațiile comerciale.

Interregionalismul are și o dimensiune politică și de securitate, deoarece facilitează cooperarea în gestionarea crizelor, prevenirea conflictelor și promovarea stabilității regionale. Dialogurile interregionale permit schimbul de informații, coordonarea politicilor și dezvoltarea unor mecanisme comune de răspuns la provocări precum migrația, terorismul sau securitatea energetică.

În același timp, interregionalismul contribuie la dezvoltarea unei guvernante globale mai incluzive, prin implicarea organizațiilor regionale și a actorilor non-statali în procesele decizionale internaționale. Rețelele de cooperare academică, economică și societală extind participarea la nivel global și creează o bază socială pentru parteneriatele interregionale.

Cu toate acestea, impactul interregionalismului este influențat de diferențele de capacitate instituțională între regiuni, de divergențele de interese și de competiția geopolitică. În acest context, Uniunea Europeană trebuie să își adapteze strategiile pentru a menține relevanța interregionalismului ca instrument al acțiunii externe.

Interregionalismul consolidează rolul Uniunii Europene ca actor global, oferindu-i posibilitatea de a promova multilateralismul, de a difuza norme și de a dezvolta parteneriate strategice. Prin această abordare, Uniunea contribuie la configurarea unui sistem internațional bazat pe cooperare regională, reguli comune și soluții colective la provocările globale.

? Întrebări pentru discuție și evaluare

1. Cum poate fi definit interregionalismul și care este locul său în acțiunea externă a Uniunii Europene?
2. Prin ce se diferențiază interregionalismul de bilateralism și multilateralism?
3. Care sunt principalele forme ale cooperării interregionale dezvoltate de Uniunea Europeană?

4. Ce rol au instituțiile europene în elaborarea și implementarea politicii regionale externe?
5. Cum contribuie acordurile interregionale la convergența normativă și la integrarea economică?
6. Care este impactul platformelor de dialog interregional asupra coordonării pozițiilor în guvernanta globală?
7. În ce mod interregionalismul susține promovarea valorilor democratice și a statului de drept?
8. Care sunt limitele și provocările cooperării interregionale în contextul competiției geopolitice?
9. Cum influențează diferențele de capacitate instituțională dintre regiuni eficiența interregionalismului?
10. În ce măsură interregionalismul consolidează rolul Uniunii Europene ca actor global?

Surse bibliografice

1. European Commission. *The EU as a Global Actor: European Interregionalism and Multilateralism*. Bruxelles, ediții recente.
2. European External Action Service. *Interregional Relations of the European Union*. Documente de politică actualizate.
3. Börzel, T., Risse, T. *From Europeanisation to Diffusion: Introduction*. West European Politics.
4. Teld, M. *European Union and New Regionalism: Regional Actors and Global Governance*. Routledge.
5. Hänggi, H., Roloff, R., Rüländ, J. *Interregionalism and International Relations*. Routledge.
6. Smith, M. *The European Union in the Global Order: Contested Normative Power*. Polity.

APLICAȚII PRACTICE

1. Test

- 1) **Interregionalismul reprezintă**
 - a) cooperarea dintre două state
 - b) cooperarea dintre o organizație regională și state individuale

- c) cooperarea dintre două sau mai multe regiuni organizate instituțional
 - d) cooperarea exclusiv economică
- 2) Un exemplu de interregionalism al UE este cooperarea cu**
- a) NATO
 - b) ASEAN
 - c) FMI
 - d) OMC
- 3) Interregionalismul se situează între**
- a) unilateralism și bilateralism
 - b) bilateralism și multilateralism
 - c) federalism și confederalism
 - d) integrare și globalizare
- 4) Un instrument al cooperării interregionale este**
- a) politica monetară comună
 - b) acordul interregional de cooperare
 - c) tariful vamal comun
 - d) pactul de stabilitate
- 5) Dimensiunea economică a interregionalismului vizează**
- a) armonizarea sistemelor electorale
 - b) dezvoltarea relațiilor comerciale și investiționale
 - c) crearea unei armate comune
 - d) adoptarea monedei euro
- 6) Convergența normativă presupune**
- a) eliminarea legislației naționale
 - b) apropierea standardelor și regulilor între regiuni
 - c) uniformizarea monedelor
 - d) reducerea cooperării
- 7) Un actor instituțional al interregionalismului european este**
- a) Banca Centrală Europeană
 - b) Serviciul European de Acțiune Externă
 - c) Curtea de Justiție
 - d) Comitetul Regiunilor

8) Platformele de dialog interregional includ

- a) doar acorduri comerciale
- b) summituri și reuniuni ministeriale
- c) tratate constituționale
- d) uniuni vamale

9) Un obiectiv al interregionalismului este

- a) izolarea regiunilor
- b) promovarea multilateralismului eficient
- c) reducerea cooperării politice
- d) limitarea comerțului

10) Interregionalismul contribuie la

- a) fragmentarea guvernantei globale
- b) coordonarea pozițiilor în organizațiile internaționale
- c) eliminarea standardelor
- d) reducerea dialogului politic

2. Studiu de caz

Uniunea Europeană dezvoltă un parteneriat interregional cu o organizație regională din Asia, care include un acord de cooperare economică, dialog politic privind schimbările climatice și programe de mobilitate academică.

1. Analizați obiectivele economice și politice ale acestui parteneriat.
2. Identificați instrumentele instituționale utilizate pentru implementare.
3. Evaluați rolul convergenței normative în facilitarea comerțului.
4. Examinați impactul cooperării asupra guvernantei globale.
5. Propuneți măsuri pentru consolidarea dimensiunii societale a parteneriatului.

3. Exercițiu de logică (corelare)

Corelați instrumentul interregional cu funcția sa principală:

- Acord interregional
- Program de cooperare

Platformă de dialog
Instrument financiar
Facilitarea accesului pe piețe
Transfer de know-how și consolidare instituțională
Coordonarea pozițiilor politice
Finanțarea proiectelor de dezvoltare

